دەزگای رۆشنبیری و بڵاوکردنەوەی کوردی
سەرەکی ئەنجومەنی کارگێڕی و سەرنووسەر
مصلح مصطفی جلالی

سـالی ١٩٧٠ دامـەزراوە

هاوکاری
التضامن

رۆژنامەیەکی هەفتانەیە

لەم ژمارەیـەدا
چالاکیەکانی دەزگای رۆشنبیری و بڵاوکردنەوەی کوردی لە هەولێر و چاپکراوی نوێی دەزگاکەمان لە ل ١٢ دایە .

پێنج شەممە ١٩٨٥/٥/٩ ژمارە ٧٨٨ — ١٢ لاپەڕە — بە ٥٠ فلسە — الخميس ١٩٨٥/٥/٩ العدد ٧٨٨

هێزە دلێرەکانمان دارووبەردیان لە دوژمن کردووە بە ئاگر

هەڵۆ بەتواناکانمان و بنکە تۆپەکانمان گرێ

تۆپەی عیراق بە سەر دوژمندا دەبارێنن

لـە پێناوی بەردەوام پاراستنی سەربەرزی عیراقدا و پاراستنی گیانی سەرکەوتنی گەورەی گەلە مەردەکەی، جەنگاوەرانی سوپای دلێرمان ،بەردەوامن لە دەرس دادانی دوژمن و سەرکوتانەوەی و بەردەوامن لە ئاراستەکردنی لێدانی جەرگبڕ بەسەر سـەری تاقمە چەپەڵەکەی خومەینی جادووگەردا .

بەپێی بەیاننامەکانی سەرکردایەتی گشـــتی هێزی جەکدارمان لەم هەفتەیەدا . بەدرێژایـــی بەرەکانی جەنگ هەموو هێزە ئازاکانمان بەردەوام بوون لە لێدانی دوژمن و گەیاندنی زیانی سەروماڵی گەورە بەهێزەکانی .

لەم هەفتەیەدا و لە چوارچێوەی بەردەوامـی کەمارۆدانی دوورگەی خەرجدا ، هەڵۆ بەتواناکانمان توانیان دوو نیشانەی گەورەی دەریایی بپێکن و دوای بەجێهێنانی ئەرکیان بەسەلامەتی گەڕانەوە بنکەکانی خۆیان ، هەروەها لە کەرتی رۆژهەڵاتی دیجلە هەڵۆ بەتواناکانمان لە ماوەی دوو رۆژدا ٨٤ هەڵمەتـی سەرکەوتوویان بردۆتە سەر بنکەو مۆڵگاکانی دوژمن و زیانی سەروماڵی زۆری پێگەیاندوون ، سـەرەرای ئەوەی فرۆکە هیلیوکۆپتەرە ئازاکانمان لە بەرەکانی رۆژهەڵاتی بەسرەو دیجلەو کەرتی میسان بەردەوام بوون لە لێدانی بنکەو مۆڵگاکانی دوژمن و چەنـدان سەنگەریان بەسەر دوژمندا رووخاندوە .

بنکە تۆپەکانمان ، لە هەموو بەرەکانی جەنـگ بەردەوام بوون لە ئاگرباران کردنی دوژمن و توانیویانە راستەوخۆ نیشانەکان بپێکن و زیانی زۆر بە تاقمـە چەپەڵەکەی رژێمی ئێران بگەیەنن .

لەم هەفتەیەدا . جەنگاوەرە مەردەکانی کەرتی باکوور دوو هەڵمەتی شێرانەو سەرکەوتوویان بردۆتە سەر سەنگەرەکانی دوژمن و بەکرێگیراوەکانیان و توند لێیان داون و زیانی زۆریان پێگەیانـــــدوون و بەسەلامەتیش گەڕاونەتەوە بنکەکانی خۆیان .

لەم هەفتەیەشدا شەپۆلی هەڵاتن لە ریـزی هێزەکانی دوژمن و هاتنی مەدەنیەکانیش بۆ سنووری عیراق و خۆدانیان بەدەست هێزەکانمانەوە بەردەوام بووەو خۆیان لە دۆزەخی خومەینی چەپەڵ رزگـار کردوەو هێزەکانمان گەیاندونیانەتە هێڵەکانی پشتەوە.

پێشنیارێ بـۆ وەستاندنی شـەڕ

یاسر عەرەفات سـەرەکی لیژنەی راپەراندنی رێکخراوی رزگاریخوازی فەلەســتین بەردەوامی شەری نێــوان عیراق و ئێرانی واباسکرد کە ترسی گەورەی هەیە بۆسەر ئەتەوەی عەرەب و موسلمان و وتی وەفدی فەلەستین لـە کۆبوونەوەی لیژنەی کۆششی خێرخوازی ئیسلامیدا کـە لەمدوایەدا لە جدە بەسترا پێشنیارێکی بۆ وەستاندنـی ئەم شەرە پێشکەش کرد .

دەربارەی رێکەوتنـــی ئەردەن و فەلەستین ناوبـراو لەکونگرەیەکی رۆژنامـــە نووسیدا لە خەرتووم وتـــی ئێمـــــە بەورێکەوتنەوە بەستراوین باوەری بــــەوە هێناوە کە تاقە نوێنـــەری رەوای گەلی فەلەســـتین رێکخراوی رزگاریخـوازی فەلەستینەو هەر کۆنگرەیەکی دەولەتی سەبارەت بــــــە مەسەلەی فەلەـــــتین بەسترێ ئەوا نوێنـــەری رێکخراوی رزگاریخـوازی فەلەستینی تیا بەشدار دەبێ لەگەڵ ئەردەندا .

بەکورتی :

رۆمـا :
دوێنـێ وەزیری دەرەوەی ئیتالیا لەگەڵ وەزیـــری دەرەوەی تونسدا کۆبۆتەوەو لە پەیوەندی نێوان هـەردوو وڵاتیان و کاروباره گرنگەکانی دەوڵەتان دواون .

ئەنقـەرە :
بانقی کەشـــــەپێدانی ئیسلامی رازی بوە ٣٥ ملیۆن دۆلار قەرز بدات بە تورکیـا کە ئەویش ئەم پارەیە بـۆ کرینی نەوت خەرج دەکا .

سیئۆل :
سەرەکی پاکستان کـــە ئیستا لە سەردانی کوریای خوارووە لەگەڵ ســـەرەکی ئەوێدا دەربارەی پەیوەنـدی دوو قۆڵی و کاروبـــاری دەوڵەتان لە ناوباندا شەڕی عیراق و ئێران گفتوگـــۆی کردوە .

رەبـــات :
وەزیـــــری دەرەوەی ئەرجەنتین ئیســـــــتا بەسەردانێکی رەسمی لـــە مەغربەو لــــەم سەردانەدا سەبارەت بە پەرەپێدانـــی پەیوەندی نێـوان وڵاتەکانیان گفتوگۆ دەکا .

● **بانکـۆك**
سەرەك وەزیرانی رۆمانیا کەئیستا لە سەردانی تایلاندە لەگەڵ سـەرەك وەزیرانـــی ئەوێ لەبانکوك ســـەبارەت هاوکاری ئابووری و کێشەی کەمبودیا گفتوگوی کردوە .

● **سان خۆزیە**
٢٠ شارەزای عەسـکەری ئەمەریکایی گەیشتونەتە سان خۆزیە بەنیازی مەشق کردن بەپاسداری نیشـــتمانی کوستاریکا .

قەوارەی زایۆنی مەترسی بەرامبەر عیراق دەردەبڕێ

شـارۆن : رووبەرووی دوژمنێکی بەهێزو شارەزا دەبینەوە

لێپرسراوێکی گـەورەی زایۆنی مەترسی قـەوارەی زایونیەکانی بەرامبەر عیـراق دەربڕی و سیاســــەتی دوژمنایەتی دژی عیــراق دووپات کردەوە کە بــــە دوژمنی گەورەی قـەوارەی زایۆنی داناوە و ترســێکی گەورەی هەیە بۆ سەر پاشـەرۆژی ئەوان و ناوچەکە .

ئەمە لەو قسانەدا بوە کـە ئاریل شارۆنی وەزیـــری کشتوکاڵی زایونی کردویەتی و نوێنەری عیراق لە نەتـەوە یەکگرتوەکان داوای کـردوە بکرێتە وەسیقەیەك کــــە هەڵوێستی زایۆنیەکـــان بەرامبەر عیراق دەردەبڕێ .

لێپرسراوە زایۆنیەکە کـەئەم قسانەی لە کۆنگرەیەکی رۆژنامەنووسیدا لە شــاری حەیفا کردوە پەردەی لـــە رووی ئەوە لادا کـــــــە قەوارەکەی ـ بەقسەی ئەو ـ مافی هەیە لە هەر بنکەیەکی ئەتۆمی بدات عیراق دروستی بکا .

لێپرسراوەکە وتویەتــی عیراق ئیستا چەکی نـوێی هەیەو لە پاشەرۆژیشـــــدا بەتواناتر دەبێ .

شارۆن وتویەتی : دەبـێ لە بیرمان نەچێت شــەری نێوان عیراق و ئێران وای کرد هێزەکانی عیراق ببنە خاوەن تاقیکردنەوەو شـــارەزایی فراوان لە رووی شەرکردنی نوێ و ئەمە وا دەکـا دوای تەواو بوونی شەر رووبەرووی دوژمنێکی بەهێزو شــارەزاببینەوە .

عەرەفات نەخشەی پیلانـی

دابەشکردنی لوبنان ئاشکرا دەکات

خەرتووم : یاسر عرفاتی سەرەکی رێکخــــراوەی ئازادیخوازی فەلەستینی لـەخەرتوومدا بڵاوی کـــردەوە کەوا نەخشەیەك هەیە بـۆدابەشکردنی لوبنان بەسـەر هەندێ کەرتی تایەفەگەریدا .

عرفات ئەوەی دووپـات کردەوە کە وڵاتـــــە یەکگرتووەکان و «ئیسرائیل» ئـــەم پیلانی دابەشکردنەیان رێكخستووەو ئەوەیشی وت کە هەندێ دەوڵەتی عەرەبیش رازین بەم پیلانە بـــەڵام دەوڵەتەکانی دەسنیشـــان نەکرد .

ئەنجا وتـــی رێکخراوەی ئازادیخوازی فەلەســـتین هەولی ئەوە دەدا میـــسر بگەرێنێتەوە بۆ ناو ریـــزی عەرەب و چاوی پێوەتـــــە پتەوکردنی پێوەندی لەگـەڵ قاهیرەدا لـــــە دەرەوەی چوارچێـوەی رێکەوتنەکانی کامپ دەیڤید .

عرفات ئەوەی مەبەست بـوو کـە بڵێ رێکخراوەی ئازادیخوازی فەلەســـتین سوورە لەسەر رێکەوتنەکەی ئەردەن و فەلەستین و وتـــی وەفدێکی ئەردەنـــــــی و فەلەستینی دەچێ بۆ پەکین و پێش ئەمەیش وەزیــــــری دەرەوەی ئەردەن طاهرالمصری سەر لە مۆسکۆ دەدا .

لە کۆتاییدا عرفات وتـــی کاربەدەستان لە خەرتـــووم ئەوەیان بۆ دووپات کردەوە کە سوودان بەردەوام دەبێ لە پشتگرتنی رێکخــــراوەی ئازادیخوازی فەلەستیندا .

○ وێنە بە رادیوو ○

دەستەی کارکێری کەشتی ئاسمانی ئەمەریکایـــــی «تشالنجر» دوای گەرانەوەیان بۆسەر زەوی لـە کەشتیەکە دادەبەزن .

کونکرەی عەســـکەری بەرازیلی کـە ئەفسەرانی ١٦ وڵات بەشداریان تیا کـــردسەبارەت شارەزایی گۆرینە ـ وە لەرووی چەکەوە .

بەرەی نیشتمانی لەسووریا :

روخاندنی رژێمـی ئەسەد لێپرسراویەکی مێژووییە

ئەمانەتی گشتی بـــەرەی نیشتمانی لە سووریا نەتەوەی عەرەب و وڵاتانی ئیســـلام و ئازادیخوازانی جیهانی بانـگ کردوە بۆ پشتیوانی کردنـی خەباتی گـەلی ســـووریا و یارمەتی دانی بۆ روخاندنـی رژێمی خائن حافظ ئەسەد تا لەو بارە ناهەموارە رزگاری بێ کە دیکتاتۆریەتی ئـــەو رژێمە بەسەریا سەپاندوە .

ئـەمانـەتـی نـاوبراو لـــــــە بەیاننامەیەکدا دوای تەواوبوونــــــــی کۆبوونەوەکانی دەســــتەی دامەزرێنەری بەرە دووپاتـــی کردۆتەوە کە گەلی ســـووریا لە بارێکی ئابووری ئاڵـۆزدا دەژی و رۆڵەکانی گەلی سووریا لە ژێر بارێکی پڕ ئەهامەتی دا دەژین بەدەست دەســـــتەو دایرە درندەکەی ئەسەدەوە.

لە بەیاننامەکەدا بە توندی هێرش براوەتە ســـــەر پەیوەندی گومـان لێکـراوی ئەسەدی خائن لەگـــــەڵ زایۆنیەکـان و دەستتێکەڵی لەگەڵ درندەکانی ئێران دژی عیراق و پیلانە ناڕەواکانـــی دژی گەلی فەلەستین و لوبنان

ئەمانەتی گشتی بــــەرە دووپاتی کردۆتەوە خەبات بۆ روخاندنی رژێمی ئەســـەدی چـەپــەڵ لێپرسراویەکی مێژوویی‌یە .

خومەینی دان بـە پەرەسەندنی بێـزاری بەرامبەر رژێمەکەی دەنێ

تاران : ئادع : خومەینـی تووشــی نائومێدی‌یەکی تەواو بووە لە کاتی قسەکردنیا لەگەڵ کۆمەڵێك لـــــەدەستوداییرەیا کە لـــەپارێزگاکانی ئێرانـــەوە هاتبوون بۆلای ، دانی بەوەدانا کە خۆی و رژێمەکەی لـەجیهان تەریك بوون .

خومەینی دانی بەوەدا نـا کە هەموو دژی ئـــــەوو رژێمەکەین و وتی : «لـــەم کاتەدا کە هەموو کەســـێ دژمانە دەبێ ئێمە خۆمـــان یەکبین لەگەڵ یەك» .

ئەنجا خومەینی وتـــــی راگەیاندنی هەمووی جیهـان دژی ئـەوو رژێمەکەیەتـی و دانیشی بەوەدا نا کـــــە بێزاری و جەماوەر بەرامبـەر بە حوکمرانی‌یەکەی پـــەرەی سەندووەو بە ئاشکرا باســی ئەو مانگرتنانەی کرد کـــــە لەم دوایەدا لە ئێرانـــدا روویانداو وتی دەبــــێ ئاگاداربین چونکە دوژمنانمان خەریکی جم و جوولن و ئەنجـا وتی ئێستا هەندێ لــــە هاووڵاتی‌یان رژێمی شـــای پێشوو بە باشترین دەزانن لە رژێمەکەی و نائومێدی‌ی خۆی دەربری .

لەپاشدا خومەینـی داوای لە تاقمەکەی کرد لـــــە مزگەوتەکانا رەخنە لـــــە رژێمەکەی نەگرن و کۆبوونەوەی تایبەتی بکەن بـــــۆ لێکۆڵینەوە لەو گیروگرفتانەی کە لە زیادبووندان لە ئێرانا .

خۆپیشاندانەکانی بوشـەهر و ئـەحواز داوای راگرتنی شەڕ دەکەن

تاران : ئادع : ئێستگەی موجاهید کە بە نـــاوی رێکخراوەی موجاهیدینـــی خەلقەوە دەدوێ وتـــــی کۆمەڵێك لـەو هاووڵاتیانەی کە لە ریزی بەرهەڵستکارانی ئێراندان لە یەکێ لـــــە گۆرەپانەکانی بەنـــدەری بوشەهردا کۆبوونـــەوەو دروشمی مردن بۆ خومەینی‌یـــان وتــــەوەو داوای کۆتایی‌هێنانیان کرد بــــە شەڕ .

رادیۆکە وتی ئـــــەم هاووڵاتی‌یانە جل و بەرگـــی سوپایی‌یان لەبەردابوو .

لە شاری ئەحوازیشـــدا هەندێ یەکەی سەر بە ریزی بەرهەڵستکاران کۆسپیان لە دووریانی شەقامە گشتی‌ـ یەکاندا داناو بەیاننامەیـان بڵاوکردەوە کــــــە داوای رووخاندنی خومەینی و دەستە ستەمکارەکەی دەکا .

لە لایەکی تریشـــــەوە قوتابیانی قوتابخانــــەی شیاهنگ لە یەکێ لــــە گەڕەکەکانی تاراندا مانیان لە خوێندن گرت و بۆ دەربڕینی نارەزایی خۆیان

Institut Kurde de Paris

ئەنجومەنی سەرکردایەتیی شۆڕش بڕیاری ئەوە دەدا کــە :

قەرزی عیقاری بدرێ بە کەس‌وکاری دیل یا بێ‌سەرو شوێنەکان بۆ بنیاتنانی ئـەو پارچـە زەوی‌یانەی کـە پێیان دەدرێ یـا ئـەو پارچە زەوی‌یانەی کـــە هەیانە لـە دەرەوەی سنووری ئەمینداریی پایتەخت‌و شارەوانی‌یەکانا

وا زانراوە کە ئەنجومەنـی‌سەرکردایەتی‌ی شـــۆڕش‌بڕیارێکی دەرکردووە بـــۆ ئەوەی قەرزی عیقاری بدرێ‌بە کەس‌وکاری دیل یـــابێ‌سەروشوێنەکان بۆ ئـــەو پارچە زەوی‌یانەی کـە پێیان‌دەدرێ یـــا لـــە دەرەوەی‌سنووری ئەمینـــداری‌ی پایتەخـــتو شارەوانی‌یەکاناهەیانە بێ‌جیاوازی لـەگـەڵ‌ئەوەی کە پارچە زەوی‌یەکە بە ناوی دیلەکە یا بێ‌ســـەرو‌شوێنەکە یا کەس‌وکاری‌یەوەبێ لەوانە کە لە بڕیاری ژمارە ٩٧٠ی ڕۆژی ٥-٩-١٩٨٣ی ئەنجومەنی سەرکردایەتی‌ی‌شۆڕشدا ناویان هاتـووە . ئەمەی خوارەوەیش دەقـــی‌بڕیارەکەیە :-

بڕیاری ژمارە ٤٦٠

پاش پشت‌بەستن بـەوەی کە لە بڕگەی (أ)ی ماددەی چــل‌ودووی دەســتووردا هاتووە .

ئەنجومەنی سەرکردایەتی‌ی شۆڕش لـــە کۆبوونەوەی ڕۆژی ١٥ – ٤ – ١٩٨٥دا بڕیاری ئەمەی خوارەوەی دا:

١ – قەرزی عیقـــاری دەدرێ بە کەس‌وکاری دیل یا بێ‌سەرو شوێنەکان بۆ ئـەو پارچە زەوی‌یانەی کـە پێیان دەدرێ یا ئەوەی کە لــــە دەرەوەی ســــــنووری ئەمینداری‌ی پایتەخـــتو شارەوانی‌یەکاندا هەیانە بـێ جیاوازی لەگەڵ ئەوەی کـــە پارچە زەوی‌یەکە بە نـــاوی دیلەکە یا بێ‌سەر وشوێنەکە یا کەس‌وکارەکانیەوە بێ کـــە ناویان لەبڕیاری ژمارە ٩٧٠ی ئەنجومەنی سەرکردایەتـی‌ی شۆڕشداهاتووە کە لە ڕۆژی ٥-٩-١٩٨٣دا دەرچووە .

قەرزەکە بە هەمان شێوە دەدرێ کە قەرزی پێ‌دەدرێ بۆ ئەو پارچە زەوی‌یانەی کـە لەناو سنووری ئەمینداری‌ی پایتەخت‌و شارەوانی‌یەکاندان

٢ – ئەو نەخشـــەی بنیاتنانەی کە لەلایـــــەن ســــــەرەکـی وەحـــدەی ئیداری‌یەوە پەسەندکراوە بە ئیجازەی بیناکردن دەژمێررێ بۆ مەبەستی دانی قـــەرزە عیقاری‌یەکە .

٣ – بانك مافـی ئەوەی هەیە کە ماف بدا بــــــەو بەڕێوەبەری ناحیەیەی کـــە زەوی‌یەکەی تیایە لیژنەیــــە دابمەزرێنێ بـــە سەرۆکایەتی خۆی‌و ئەندامێتی فەرمانبەـ ڕێك لە دائیرەی تۆمارکردنی خانووبەرەو مەساحەکە بۆ سەیرکردنی ئـەو خانـــوو- بەرانەی کە ئەم بڕیـــــارە دەیانگرێتەوە بـــۆ دڵنیابوون لەبارەی قۆناغەکانـــــی بیناکردنەوە ئەگەر بـــــە پێویست زانرا .

٤ – ئەم بڕیارە لە ڕۆژی بڵاوکردنەوەیەوە لە ڕۆژنامەی ڕەسمیدا جێبەجێ دەکـرێ‌و ئەو حاڵەتانەیش دەگرێتەوە کە پێش دەرچوونی تەواوبوون

صدام حسين
سەرۆکی ئەنجومەنـی
سەرکردایەتی‌ی شۆڕش

د جەژنا بوونـا ســەرەکێ قومانـدارصـدام حسین

ئاهەنگێد مــەزن ل دهوکێ‌هاتنە گێڕان

ب هەلکەفتنا ژ دایك بونـا سەرەکێ خەباتکـەر صـدام حسێنی ل روژا ٢٨-٤-١٩٨٥ ئاهەنگ و شەهیان ل هەمـی دەڤەرا پارێزگەها دهوکـێ هاتنە گێران .

ئو ب ڤێ هەلکەفتنا مەزن لیژنا ئیستشاری یا راگەهاـ ندنێ ل دهوکێ کومبونەکـا بـەرفـرەهـ گـرێـدا ب سەروکاتیا بەرێز (نامـــق رقیب محمد) پارێزگـــەرێ دهوکێ ل روژا ٢٠-٤-١٩٨٥ ئو ب ئامادەبونا هاورێ نهێـن گرێ لەڤێ دهوکێ یێ پارتـا بەعسا عەرەبی یـــــــا سوشیالست . ئـو هـاورێ نهێن گرێ نڤێسیـــــنگەها قوتابی‌و لاوا د قوماندارێــا لەڤێ دهوکێ دا .

ئو ل سەرێ کومبونـــێ بەرێز پارێزگەر ئاخفت کـو پێتڤی بە هەمی فەرمانگەهـ و ا تەڤگەرێد جەماوەری و مللی‌و حزبی شیانێد خو تەرخـــان کەن بو بلند کرنا ڤێ بیرهاتنێ و بەرزکرنا گرنگیا وێ د ژیانا عیراقێ دا . ئو بریارهاتە دان کو ئەڤ برافێد ژێری بهێنە ئاشکەرا کرن :

● پێك ئینانا ٣٥ کەســا ب ناڤێ پارێزگەها دهوکێ بو پشکداریێ د ئاهەنگێــد مەلبەندی دا .

● راکرنا پەردەی ژ سەر وێنەیەکێ مەزن یێ سەرەکێ قوماندار صدام حسێنی ل پێشیا بارەگایێ قوماندارێـا لەڤێ حزبێ ل دهوکێ .

● پێك ئینانا ڕێبازەکـا جەماوەری ل پارێزگەهـــێ هەمی لا پشکداریێ تێدا بکەن .ئـو هـژمارەکـا چالاکـی‌و ئاهەنگا د ناڤدا بهێنە گێران. هو چەند لیژنەکا هاتنە پێك ئینان ژ بو ڤێ چەندێ .

● ئامادەکرنا گوتارەکـــا ئێك گرتی ژ لایێ ئێکەتیـــا نیشتمانی یا قوتابی و لاوان کو ل هەمی خوێندنگەهـــا بهێنە خوێندن تێدا بەحسێ ڤێ روژا مەزن ، روژا دایـك بونا سەرەکێ ئێکوشەر صدام حسێنی دیار ببیت .

● گێران ئاهەنگەکـــا هونەری یا مەزن ل دهوکێ کو هەمی تەڤگەرێد پارێزگەهـێ پشکداریێ تێدا بکەن .

● خەلاتکرنا ژ دایـــك بوونێد ٢٨ نیسانێ ژ لایـــێ ئێکەتی و نیقابێد پالێـــت دهوکێ .

ئو یا فەرە ئەم بێژین کـو ب ڤێ بیرهاتنا مەزن هەمـی سەرەدەر و روبێد فرمانگەها و ئێکەتی و نیقابا هاتنـــە خەملاندن ب ڤێ بیرهاتنـــا پیروز .

لەڤی دهـوك

بەسەرکردنەوەیەکی کارواهێنان

چاپخانەی پەروەردە

لە بەسەرکردنەوەیەکی هەڵمەتی نیشتمانی زۆر بوونی بەرهەمدا ، کە تێکرای دام‌و دەزگاکانی بەرهەم هێنانی گرتۆتەوە ، سەر لە بەیانیەك خۆمان کـــردە بەڕێوەبەرایەنی چاپخانەی ژمارە دوو ، کە تایبەتە بە لە چاپدانی کتێب‌و بڵاوکراوەی پەروەردەیی‌و ماوەیەك لەگەڵ کارگێرو کرێکارانی چاپخانەکە دەربـــــارەی دیارترین کۆششی چاپخانەکە دوواین .. ئەوە بـــو بەڕێز ئیبراهیم حمدامین بەڕێوەبەری چاپخانەکـــە ووتی :

– چاپخانەی پەروەردە تەقەلــــلاو کۆششێکی فراوانی نواندووە بۆ بە تەنگەوە هاتنی هەڵمەتی زۆر بوونی بەرهەم کە ئەرکێکی نیشتمانی گەورەیەو تێکرای ئەم کۆششە لـەم چـەنـد خاڵانەی خوارەوە روون دەکەوە .

١ – هەموو ڕۆژێکی هەینی لە مانگێدا تەرخان کراوە بۆ گەلە کاری لە چاپخانەکەدا .

٢ – سازکردنی چەشنە پێشبڕکێ‌یەکی کارکردن لە بەشەکانی بەرهەم‌هێنان‌و هەڵواسینی وێنەی ئەو کرێکارەی کە پاڵەوانی کارکردنە لەو مانگە داو کۆششی بێ وێنەی نواندووە لە سەرگرتنی هەڵمەتەکەدا .

٣ – ڕێز گرتن‌و خەڵاتی ئەو کرێکارانەی کە لە رووی بەرهەمەوە زیاتر لە سنوور خۆیان هیــــلاك کردووە ، وەتا ئێستا ڕێزمان لە ٣٧ کرێکـــــاری چاپخانەکە ناوە .

٤ – چەندان کۆڕو کۆبوونەوەمان بۆ دەرخستنی ئەنجامی چاکی ئەو هەڵمەتە ڕێك خستووە .

٥ – گڵدانەوەی پارەیەکی زۆر لە بەشەکانی بەرهەم لە ڕێگای بەکارهێنانی کلیشەی کۆن .

٦ – بیناکردنی گەراجێکی تایبەتی لـە ڕێی گەلەکاری لە لایەن کرێکارانەوەو بـە پارەیەکی زۆر کەم .

٧ – بۆیە کردنی چاپخانە لـە لایەن کرێکاران خۆیانەوە ئەویش لە ڕێی گەلەکاریەوە .

٨ – کەم‌کردنەوەی مۆڵەتی ڕۆژانە لـە لایەن کرێکارانەوە ، کە هەندێ لەوانە لە ڕۆژی ئاسایی‌دا بە خۆرایی کارکردنی زیاتر خۆیان پێش‌کەش کردووە.

٩ – بەشداری‌کردنی کرێکاران لە خـــولی تایبەتی پێشکەوتنداو ژمارەیان گەیشتۆتە بیســـت کرێکار .

١٠– ژ مارەی کرێکاران کە بەشداری خـولی ڕۆشنبیری کرێکارانیان کردووە دەگاتە ١٢ کرێکار .

١١– ئەوەی زۆر گرینگە پەنجەی بۆ درێـــژ بکرێ ، زۆربونی رادەی بەرهەم هێنانە لە چاپخانەکە دا ، کە ئەمەش پەیوەندی ڕاستەوخۆی بە وەرزشـــی چاپ‌کردن خۆیەوە هەیە ..

لە مانگی ئابدا ڕێژەی چاپ‌کردن بریتی بووە لە بە چاپ‌گەیاندنی ٩٩٢ر٤١١ر٢ ملیۆن مەلزەمەی ١٦ لاپەڕە لە مانگی ئەیلوولدا ٤٥٠ر١٧٦ر١ ملیۆن مەلزەمە لە مانگی تشرینی یەکەم‌دا ٣٥٠ر٦٣٠ هەزارو ، لـــە تشرینی دووەم‌دا (٠٠٠ر٣٩٠) هەزارو ، کەمی ئەو مانگانەی دووایی پەیوەندی بە کۆتایی هاتنی وەرزی چاپەمەنی‌یە . سەراپای کارکردن لە چاپخانەکــــەدا گەیشتۆتە ٢٩٢ر٣٠٩ر٤ ملیۆن مەلزەمەی چاپ‌کردن، واتە بەزیدەبوونی ٧٩٢ر٥٦٢ر١ ملیۆن مەلزەمە لــــە چـاو ساڵی رابردوودا .

١٢– دوو کرێکاری چاپخانە هەڵبژێردراون بۆ وەرگرتنی مەدالیای کار لە ساڵی ١٩٨٥دا .

١٣– چەندان دەست پێشخەری کراوە لـــــە لایەن کرێکاران کە لستەیەکی درێژی کارکردن نیشان ئەدات لە بە تەنگەوە هاتنی بڕیاری هەڵمەتی زۆر- بوونی بەرهەم‌و ئەمەش بووە بـە هۆی کۆکردنەوەی پارەیەکی زۆرو کەڵك‌وەرگرتن لەو دەست‌پێشخەری‌و هەنگاوانە بۆ پێش‌کەش‌کردنی هەموو تواناییەك لـــە پێناو بەدی‌هێنانی ئامانجەکانی هەڵمەتەکە .

شێرزاد .. لڤی هەولێر

ڕاپۆرتـە نەوتیەکانی ئـەم دوایەی دوڵەتان واڕادەگەیەنـن ڕژێمی داخ‌لەدڵ لـە ئەنجامـــی گەمارۆدانـــی دورگـــەی خـەرگ تووشـــی گێرمەکێشـەیەکی کوشندە بوون ..

گۆڤاری بترۆلێوم ایکۆنۆمستی لەندەنی لەم بارەیەوە ڕاپۆرتێکی بڵاوکردۆتەوە بە دوورودرێژی لـە مەسەلەکەی کۆڵیوەتەوە و دەڵێ :

« هەوڵ‌وکۆششـی ئێران بۆ ئەوەی لـــە گەمارۆدانەکـە ڕزگاری ببێت بێ‌ئەنجام‌و بێ‌هۆدەیە. بەندەرە ستراتیجیەکانـی ئێران پەك‌کەوتوون یـان مردوون .. بەتایبەتی بەندەری خەرگ ، گەلـێ جار ڕژێمی تاران بیریان لەوەکردۆتەوە بۆ دۆزینەوەی ڕێگایەکـی تر دووربێت لـە چاپۆك‌و کـــورزی فرۆکـەوانـەکانی عیراق . ئەمە دانپیانانێکـــی ڕاستگۆو ڕاستـەو خۆی ڕژێمـی ئێرانـە کـــەوا هێزی عیراق ســەری لەدام‌و دەزگاکانـی ئێرانـی شێواندووەو بـاری ئابوریەکـەیـان لەق‌کـردووەو کەوتوونەتە سەخڵەتەوە » .

گۆڤارەکـە لـە لێکۆڵینەوەکەیدا بەردەوامە : « کاربەدەستانی ئێران وا تێدەگەن کەوا دورگـەی « سری » تا ڕادەیەك دوورترو هێمنترە لەخەرگ

● فؤاد حسين ●

بۆ ناردنـی نەوتەکـەیان بـــۆ دەرەوەی وولات .. ئەوەی شایانـی باسە ئێرانیەکان بە جۆرەها شێوە و یستوویانـە خۆیان لە ئاگری عیراقیەکان بپارێزن لەوانـە گواستنەوەی نەوتەکەیـان لە دوورگـەی خەرگ پێش ئـەوەی دووبارە لـە کەشتیەکانـــی دوڵەتە بێگانەکان خاڵی‌بکرێت ئەویش لە نزیـــك بەندەری « لافـــان » کەدەکەوێتە خواری خوارووی دورگەی عەرەب چونکـە دوورە لـــە ئاگری جەنگ . بەڵام کاتێ عیراقیەکـــان چەند کەشتییەکی نەوتیان لەوێ تێك‌شکاندو ئاگری تیایانـدا بەردا بەتایبەتی لە خودی « لافان »دا .. ئێرانیەکان بە چەشنێکـی ئێجگار خراب تووشـــی سەرێشـەو شـــپرزە بوون .. » .

هێشـــتا لەســـەر لێکۆڵینەوەی گـۆڤـــاری ایکۆنۆمستی لەندەنی دەڕۆین « ئێرانیەکان ئەم‌جارە زیاتر تووشی ناهومێدی بوون بەتایبەتی پاش ئەوەی عیراقیەکان ئەوەیـــان بڵاوکردەوە : « ئێمە توانای ئەوەمـــان هەیـــە ئەو شادەمارە کە ئاڵەتی جەنگـی ئێران پێی لەسەرڕاکرتووە ببڕین ، ئەو شـــا دەمارە لە هەر جێگایەك بێت ، ئەگەر لە تارانیش بێت .. ئەمەشـــ توانـــاو هێزی بێ‌پایانـــی عیراقیەکـــان دەردەبڕێت‌و شپرزەیی‌و بێ‌دەسەڵاتی‌و پەککەوتووی ئێرانیەکان پیشـــان دەدات .. »

ئەمە کورتەی لێکۆڵینەوەی گۆڤارەکە بوو..

ئیتر نازانم جادوبازەکانی قوم‌و تاران چـــی دەڵێن .. !!

دوو
دروشم‌و
ئامانج ...

مختار فائق

ڕۆژ بـۆ ڕۆژێ نەرازی‌بوین‌و غەزەبا مللەتێــــن ئێرانی یا زێدەدبێت‌و دەنگێ مللەتێن ئیرانی بێ بەرزو بلند دبێت‌و خۆنیشادانێن بەرفرەهـ یێ بەلاڤ دبـــن لتەهرانێ‌و گەلەك باژێرێن دی یێن ئێرانی تێـــــدا نەرازی‌بونیا خۆو نەرازبونیا مللەتێنی ئێرانی دیاردکەن دژی بەردەوام بونا شەڕی دژی عیراقێ‌و داخـــازا شکەستن‌و ئێخستنا رژێما خومەینی دکــــــەن‌و داخازێ دکەن شەڕ بهێتە راگرتن‌و دەنگێ وان بەرزو بلند دبێت (مرن بۆ خومەینی) ئەڤ دەنگەو ئـــەڤ دروشمە یێکو نهۆ بەهرا پترا مللەتێن ئیرانی یـێ هەلگرتی نەخاسمە جەماوەرێـــن قوتابی‌و کرێکاران‌و رێنجبەران یێن کو بەهرا پترا بارێ گران دکەڤیتە سەر ملێن وان ژوێ زولم‌و زۆرداریا رژێما خومەینی دژی وان بکار دئینیت .. ئەوژی ژبـــەر هشیاری‌و بزاڤا ڤێ تەخا کۆمەڵایەتی ژ مللەتێن ئێرانی ..

دروشمێ ئاشتی‌و سەربەستیێ یێ کەتبە سەر دەڤێ جەماودرێن مللەتێن ئێرانی ..و ئەڤە ژی ئێکـە ژوێ بزاڤا بەرگری‌یا ئێرانی یــێ رادبێت‌و بەردەوام داخازێ بۆ دکەتن لژێر دروشمێ ئاشتیێ‌و دروشمێ مرن بۆ خومەینی ..

هەروەها دگەل ڤێ چەندێ ژی چەند کەسەکێن ناڤدارو پایەبلند ژ بەرگری‌یا ئێرانی برەنگەکێ ئاشکەرا شیان خۆ بگەهیننە – دی کویلار – ئەمینداریێ گشتی یێ نەتەوەیێن گێك گرتی دەمێ رابۆی بسەرەدانەکێ بۆ ئێرانی لهەیڤا چۆیدا .. وشیان راپۆرتەکێ بدەنێ تێدا نەرازی‌بونیا خۆ دیارکردن دژی رژێما خومەینی‌و داخازکرن کو هەمی هەولدان بهێنە تەرخان‌کرن ژبـــۆ بدویماهی ئینانا شەڕی .. و رزگارکرنا ئێرانـــێ ژڤێ زولم‌و زۆرداریا لمللەتێن ئێرانی دهێتە کـــرن‌و چەوا مافێن مرۆڤێ ئێرانی دهێنە تەپساندن‌و پیتە پێ ناهێتە کرن ..

بڤێ بەرگری‌یا ئاشکەراو ڕوی بڕوی ..ژلایێ ئێرانی‌یا ڤەو ژلایێ پیاوێن ئایینی ژناڤ ئیرانێ‌دا .. بۆمە دیار دبیت کو ئیران یا د بارو زرووفەکێ گەلەك دژواردا دژیت‌و گرفتاری‌و گرێ‌و ئالۆزێین جالــدا ئیرانی رۆژ بـۆ ڕۆژێ یـــا زێــدە دبیــت‌و وغەزەبا جەماوەرێن ئیرانی یـــا زێدەدبیت‌و وەکـو ڕۆژێـــن دویماهێی ژ سـەردەمێ شاهی ..دەمێ بۆینە نەگەرێ هەڕفاندن‌و شکەستنا رژێما شاهی ..

وئەڤروکە مێژوو جارەکا دی یا دهینتەڤە بیرا مە چەوا دویرکەتن یا زێدە بۆی لناڤ بەرا مللەتێن ئیرانی‌و ڤێ دەستەکا زولم‌و زۆرداریێ یاکو حوکمی دگێریت ل ئیرانێ ..

Institut Kurde de Paris

ڕۆژمێری ڕۆژنامەنووسێکی ڕۆژئاوایی

لە تاراندا

● ب شەپۆل ● کردوویەتی بە کوردی ●

لێپرسراوی گومرکی فڕۆکەخانەی میهرابـاد ئاگاداری کردم کە زۆرزەحمەتە ڕۆژنامەنووس بتوانێت سەر لە تاران بدات، پێیشی ڕاگەیاندم کە یەکەمین ڕۆژنامەنووسی ڕۆژئاوایم لەماوەی ئەم چوار مانگـەدا هاتبێتە ئێرانەوە ...

بە ڕاستی زۆر پەشـمە سەبارەت بە گوایە بە نـاو «شۆڕشی ئیسلامی» قسە بکرێت چونکە ئەو «شۆڕشە» هیچ شتێکی نەمایەوە لـەو کاتەوە خومەینی جەنگەکەی دژ بە عیراق دەسـت پێکردووە ، ئەوەبوو کاربەدەستانی ئێران گومانیان لە ڕۆژنامەنووسەکانی بێگانـە پەیداکردو بەدرۆو دەلەسەو هەڵگەڕاندنەوەی ڕاستی تاوانباریان دەکەن ، لـەبەر ئەوەی ڕژێم هەست بـەوە دەکات کە چەندین شت هەن ڕێنادرێت ئاشکرا بکرێن ..

لـە یـەکـەمین ڕۆژی سەردانمدا لە تـاران کولەمەرگی و نائومێدی و ترس و لەرزم بـە ڕوخساری خەڵکەوە بەدی کرد ،

ئەو خەڵکەی کە ئێستا وایان لێهاتووە دەستیان لەوەی بەرداوە کە گوایـە شۆڕشی ناوە کە لە ڕێبازی خۆی لای‌داوەو بشێوی و ئاژاوە شارەکەیان گرتووەتەوە ڕۆژی هەینی بوو کاتژمێری حەوتی ئێوارە کە بـە ئۆتۆمبیلێکی تاکسی بـە شەقامی شارەزادا دەڕۆیشتم کاتێك لەناکاودا پێکدادانێك لە هەردوو شۆستەی شەقامەکەدا لەنێـوان پاسەوانانی خومەینی و بەرهەڵستکارەکاندا ڕووی داو لە ترسی فیشەك و گوللەی وێڵدا چەندین تامپۆن لـە نێوان ئۆتۆمبیلەکاندا ڕوویدا کە خێرایی ڕۆشتنی خۆیان پتر کردبوو ، دەنگی هـۆرنی ئۆتۆمبیلەکان و بەیەکدا دانیان تێکەڵ بـە دەنگی گزللەو دەسترێژی ڕەشاشەکان ببوو ، لـە ڕاستیشدا تاران بەم چەشنە ڕووداوانە ڕاهاتووە هەندێك جاریش هۆی دەنگی گوللە ئەوەیە پاسدارەکان لەبڕ خۆ بە خانووە نیشتەجێیەکاندا دەکەن ..

لـە دووەمین ڕۆژدا کاتژمێری یازدەی سـەرلەبەیانی بوو کاتێك بـە شەقامەکانی گەڕەکەکانی ژووری تاراندا پیاسەم دەکرد لۆرییەکی پاسدارەکانم بینی کە کۆمەڵێك کیژی بەرهەڵستکاریان دەگرت و بـۆ بەندیخانەی (ئیڤین)یـان دەبردن ئەویش بە تاوانی تیاترۆو دبووسی و داوێن پیسی ، منیش دەربـارەی ئەو بەندیخانەم پرسی وەڵامیان دامەوە کە لـە سەرجەمی دە هەزار کەس کە تێی ئاخنراوە تەنیا شەش سەد کەس قوتاریان بووەو لێی هاتوونەتە دەرەوە .

لە کاتژمێری هەشـتی سەرلەئێوارەی هەموو ڕۆژێك دا هیرۆین و ئەفیـوون و کۆکایین فرۆشەکان لـە ناوچەکانی خوارووی تاراندا بڵاودەبنەوە کە ڕادەی تلیاك خۆرەکان لە تاراندا بـە هەزارەها پەرەی‌سەندووە ،، بەڵام ئەگەر یەکێك ویستی مەی و بادەی دەست‌بکەوێت ئەوا دەتوانێت دەستی بکەوێت بەرانبەر بە هەندێك پارە کە بە پاسدارێکی بدات، بە شێوەیەکی گشتیش تاران بووەتە شارێکی تارمایی و نامەردەکان ..

لـە سێیەمین ڕۆژی مانەوەمدا لەتاران زانیم کە پەنجاوپێنج هەزار منداڵ کە تەمەنیان لە شازدە ساڵان کەمترە لە هێرشەکانی ئەم دواییەدا کوژراوون کە ڕژێمی خومەینی کردوویەتیە سەرخاکی عیراق ، نیوەی ئەوانەیش بە هۆی نەبوونی چارەسەری و فریاکەوتنی پزیشکییەوە کوژراوون ، سەرەڕای ژمارەیەکی گەورەی پەککەوتەکان ،، کە زۆربەیان لـە شارەکانی تاران و ، تەورێز و ، مەشـهەد و ، ئەسفەهان و ، شـیرازدا دەبینرێن دەست یان پێیان نەماوە هەروەها زانیم کـە خومەینی قوتابخانەکانی داخستوون و قوتابییەکانی بۆ بەرەکانی جەنگ ڕەوانە کردوون بەبێ ئەوەی ئاگاداری خانەوادەکانیان بکەن ..

پاش ئەوەی کە بۆ بەرەکانی جەنگ دەنێررێن کـە چاودێریی پزیشکیی تێدا دەستگیر نابێت زامدارەکانیان ئەوەندەیان خوێن لە لەشـی دەچۆڕێت تا دەمرن ئـەمـە ئەگەر بـە هۆی دەسترێژی ئـاگـری عیراقییەکـان نەکوژرێن بگرە ئەگـەر زامدارەکە بۆ نەخۆشخانەیش بگوێزرێتەوە ئـەوا چارەنووسی لەوە باشـتر نابێت چونکە نەخۆشـخانەکانیش پزیشك و پزیشـکی پسپۆڕیان تێدا نییە کـە زۆربەیان بۆ دەرەوەی ئێران هـەڵاتوون ..

ئێوارە لە ماڵی ئێرانییەکدا میوانداری کرابووم کـە وێسکیی دەنۆشی پـاش ئەوەی (٦٠) دۆلاری بـە یەکێك لە پاسدارەکان دابوو یەك بوتڵی دەست‌کەوتبوو .. ئەم ئێرانییە بە چرپەوە پێی ڕاگەیاندم کـە دەستەڵاتدارێتی فەرمانڕەوای ئێـران دڕندەترین دکتاتۆریـەت و ئیستبدادە لە مێژوودا ، ئەم دەستەڵاتدارێتییە کـە پیرەمێردێکی سـادەی خەڵەفاو بەڕێوەی‌دەبـات حەوت سەدە بـۆ پاشەوەی گەڕاندووینەتەوە چونکـە خومەینی لـە حەشارگەکەی خۆیدا بە چوارمشقی لەسەر قالییە نایابەکەی خـۆی دانیشتووەو لەسەر بالیفێکی پەڕی ووشترمورغ پاڵـی داوەتەوە ژمارەیەك لـە ئاخوندەکان دەوریان داوە کە ڕیشی خۆیان لێ بەرداوەو سکیان شۆڕ بووەتەوە لـە کاتێکدا ئێرانییەکان لـە ناوەوە تووشی بارێکـی زۆر خراپ بوون ئێـران وای لێهاتووە لە جیهان دابڕاوە . دۆستە ئێرانییەکەم لەسەری ڕۆیشت و گوتـی : هـەمـوو کوڕەکانیان بـۆ بەرەی جەنگ ناردووم و تا ئێستا هیـچ شتێکیان دەربارە نازانم ..

لە چوارەمین ڕۆژو لـە کاتژمێری شەشی سەر لـە ئێوارەدا لە هەموو شوێنێکدا هات‌وچۆ قەدەغە کراو بـە هـۆی مایکرۆفۆنەوە پاسدارەکان داوایان لـە هاووڵاتییان کرد ماڵی خۆیان بەجێ‌نەهێڵن و دەرگاکانیان بـە کراوەیی بهێڵنەوە پاشان پاسدارەکان ڕژیان دابە سەر ماڵەکانیان و ژمارەیەك زۆری ئێرانییەکانیان دەسـت بەسەرکرد کە هەندێکیان لـە هەمان کاتدا کوژران و ئەوانی تریان بۆ بەندیخانەی (قەسر) بران کـە ژمارەیان (٢٠٠٠) کەس بوو کە هیچ شتێکیان دەربارە نازانرێت ..

لەم ڕۆژە کورتانەدا کە لـە تاراندا بەسەرم بردن لـە دەستی نرخ‌گرانی و کەم‌بوونی کەرەستەی پێویسـت دەمناڵاند ، سەرنجیشم دا کە نرخی ڕیال بەردەوام نـزم دەبووەوەو لە ماوەی یـەك ساڵدا وەك پێم‌ڕاگەیەنرا نرخی شت‌و مەك چـوار چەندان بەرز بووەتەوەو نرخی یەك کیلۆ گۆشت گەیشتووەتە (١٤٠٠) ڕیال واتە نزیکەی (٦٠) فرەنکی سویسری ..

لە ئێراندا

هەڵاتن .. لە

پێناوی ژیاندا

ئازاد عبدالصمد

ڕۆژ لە دوای ڕۆژ شاڵاوی هەڵاتن و ڕاکردنی گەلانی ئێرانی چەوساوە ، لە ژێر ڕژێمە خوێنڕێژەکەی ئێران، لە پەرەسەندن دایەو ، گەلی ئێرانی بەسەزمان ، بـە هەر نرخێك بێت ، ئەیەوێت ،گیانی خۆی لە چنگـی دڕندەکانی خومەینی ڕزگاری‌بکات و لە ناو دارستانە ترسناکەکەی ئێران دەربچێت،

بۆیە خێزانە ئێرانیەکان ، هەر بە پێ، سنوورەکـان دەبڕن و خۆیان ئەگەیەننـە وڵاتە دراوسێکان ، بـۆ ئەوەی بیان حەوێننەوەو لـە چەنگ‌مردن دەربازیان کەن .

ئەوەی لە نزیکەوە ، گوێ لە ژانی ئەو ڕاکردووانە بگرێ و لەسەر زمانی ئەوانـەو هەواڵی چارەنووس ڕەشـی میللەتی ئێران ببیستێ ، چاك لەوە دڵنیا ئەبێ کە خومەینی و دارو دەستەکەی چۆن وەکـو گورگی هار بەربوونەتە بـەر گیانی ڕۆڵەکانی ئێران و قات و قڕیان ئەکات .

چۆن بەندیخانەکان لـە ناڵەی شۆڕشگێڕ و یاخـی بووەکان ، بە ئافرەت و منداڵ و گەورەو بچووکی پـڕ بوونەتەوە .

چۆن ، دەستە بە دەستە، هەڵیان ئەواسێ و بن بڕیـان ئەکات قوتابی لـە قوتابخانەو پیر لە مزگەوتەکان ، یەخـە ئەگرێ و تەوارەی هێزی خۆی پێ ئەستوور ئەکات ، ئـەو تەوارەیەی کە ئەبن بـە خۆڵەمێشی عیراقیەکـان و مـردن لەسەر سنوورەکاندا چاوەڕوانیان ئەکات ..

سەرەکی فەرمانـدە ، جارێکیان فەرمووی (ئـەوان مێشولەن . بەڵام ئێمـە دەرمانی مێشولە کوژمان هەیە بۆ ئەوەی هەڵیان وەرێنین ئەم ئاکامە ...

ئەم چاوەڕوانی مردنە ... لەسەر سنوور ...

تاقی کردنەوەیەکی دوورو درێژە ،

نزیکەی پێنج ساڵە .... ئێران لە خەزاندا ئـەژی ، پێنج ساڵە ڕۆڵەکانی هـەڵ ئەوەرێ .

ئێستاکە کاتی ئـەوە هاتووە ، ئێرانییەکان لـە خۆیان بپرسن ،دوای پێنج ساڵ چیمان کرد ؟ بە ئومێدی چی بجەنگێین ، لە پێناو چیدا ؟

سەردەم خۆی لە خۆدا ئەمڕۆ بوو بە گەواهی ئـەو مێژووە ڕەشەی خومەینی بۆ ئێرانی تۆمار کرد ، سەردەم خۆی جادوکەریەتی خومەینی بۆ گەلانی ئێران ئاشکرا کرد. سەردەم خۆی ڕۆژ لە دوای ڕۆژ ڕاستی دەرئەخاو شەق لە درۆ ئەدات .

گەلانی ئێران ، ئومێدیان بە سەرکردایەتیەکەیان ڕووخا ،لەوە دڵنیا بوون کە خومەینی لەسەر حیسابی خوێـن و ژیانی ئەوانەوە ، درێژە بـە عومری چەبەڵێ خۆی ئەدات.

گەلانی ئێران و هەمـوو دونیا وەکو مانگی چـوارده بۆیان دەرکەوت کە ڕژێمـە قین لە دڵەکەی ئێـران دووچاری هیستریا بووە ،ئەو هیستریایەی لە ئەنجامی بێ ئومێدی و بێ دەسەڵاتـی بەرامبەر بە بازووی پۆڵاینی عیراقیەکان دوو چاری بوو.. بۆ دامرکاندنەوەی ئەم قینە ڕەشەش ئێرانیەکان دەکاتە قۆچی قوربانی ...

گەلانی ئێران لەو بـێ هیوایەی خۆیدا هەمـوو ڕۆژێ لە شەقامەکانی ئێراندا ،خۆ نیشان دان ڕێك ئەخاو ئەتەقێتەوە ، هەموو بە یـەك دەنگ بە ئاشکراو نهێنـی ، هاوار ئەکەن ، تاکەی جەنگ؟ لە دەرەوە ، لە بـەردەم بالیۆزخانەکاندا ، خومەینی و دارو دەستەکەی ڕیسـوا ئەکەن ... دەنگی خۆیان بـە هەموو دونیا گەیانـدوە ، ئێستا هەموو دونیا لـە ناوەرۆکە بۆگەنەکەی ئـەم ڕژێمە گەیشتووە ، هەمـوو هێزە خێرخوازەکان تەفرەتی لێ ئەکەن ، تەنیا ئیمپریالیزم و نۆکەرانی نەبن .. ئەوانـەی کە ڕژێمی خومەینیان بـۆ ئاژاوە نانەوەی ئەو ناوچـەیە هێنایە سەر کورسی ، هـەر ئەوانیش بە هەمـوو دڵسۆزیەکەوە ، پشـگیری ئەکەن بۆ ئەوەی لەسەر ئـەو پەیڕەوە لا نەدات کـە ئەیانەوێ ، دەست لـە شەڕ هەڵ نەگرێ ... چونکە تاکو ئێستاو بە درێژایی زیاتر لە چوار ساڵ چ ئەنجامێکی بـە جەنگ نەهێناوە ...!

بەڵێ زیاتر لە چوار ساڵ و نیوە ... عیراق دژ بـە ئیمپریالیزم ئەجەنگێ ، ئـەو ئیمپریالیزمەی کە خومەینـی بـۆ ڕاپەڕاندنی خواستەکانی خۆی هێنای ...

زیاتر لە چوار ساڵ و نیوە. عیراق دژ بە زایۆنیـزم ئەجەنگێ ئەو زایۆنیزمەی کـە ترسی هەرە گەورەی لـە عیراق بوو کە ڕۆژێ لە ڕۆژان ویژدانی عەرەبەکـان بجولێنێتەوەو هانیان بدا ... بۆ ئەوەی سنوورێك بـۆ دەست ڕێژیەکانی دابنێ ..

زیاتر لـە چوار سـاڵ و نیوە ... عیراق دژ بـە دوژمنانی یەکگرتنی عـەرەب ئەجەنگێ ، ئەوانەی ئەیانەوێ وڵاتە عەرەبیەکان هەر بـە پارچە پارچەیی بمێننەوە .. زیاتر لە چوار ساڵ و نیوە عیراق لە بریتی هەمـوو عەرەبەکان بەرەنگـاری ئیمپریالیزم و زایۆنیـزم و دوژمنانی عەرەب ئەبێتەوە..

لێکۆڵینەوە

«ستێرە‌کا گەش» وچەند تێبینیەك

بڕێکەفتا ١٩٨٥/٢/٧ د ڕوژناما هاوکاری‌دا ژمارە (٧٧٥)دا کاك هشیار ڕێکانی هوزانەك تێـدا بەلاف کربوو لسەر ناڤێ (ستێرەکا گەش) ئـەو هوزان بشێوەنا (جگەرخوینی) نڤیسـی بوو زور سوپاسیا کاك هشـاری دکەیـن بەرامبـەری وێ هەستا وی هەی . شتی من هوزانا وی خاندی من ب پێتڤی زانی ئەز چەند تێبینیەکا لسـەر هـوزانا وی بنڤیسم بو راسـت کرنا وان چـەوتییێت وی نڤسین ئەڤەژی ئەو تێبینینە .

١ - کاك هشیار د سەرەتا هوزانا خودا دبێژیت

من بهیست

بەرسڤا چوناتە

بەرسڤا ژین ڤەهێلان و بەرزەبوناتە

ل من دل دەرزی(١)

کاك هشیار دبێژیت لمن دل دەرزی بەلێ وەسا یادبارە دەرزین بۆ تشتێ ڕەق تێتن وەك (هەستی - بەری ... هتد)

٢ - باشی بهۆزانا خودا [illegible] و دبێژیت

لەشێ من

د ناڤ خوینا من دا گەڤزی(٢)

کاك هشیاری وەسا یا دیار کری پشتی بهیستی مرنا (جگەرخوینی) گەلەکێ دەگـری و تورەبـوی بەلێ ب چ ڕەنگ ئـەی بـرادەر لەشێتـە دنـاڤ خویناتەدا گەڤزی بەلێ یا دیارە هنگی مرۆڤ دناڤ خوینا خودا دگەڤزیت هەکو مروڤ تێتـە کوشـتن یان بریندار کرن

٣ - باشی بهوزانا خودا دچیت‌و دبێژیت :

دەما بوتە روندك ئاسمانی باراندی

و روژێ

خەملا ڕەش پێچاندی (٣)

کاك هشیاری لشوینا پەیڤـا (پێچایی) پەیڤـا (پێچاندی) بکار ئینایە ئەوژی چەوتیـە یا دیارە ئەڤ چەوتیە یا هندێیە برادەری گەلەك یا خـۆ بڤافیێ‌بێ‌ڤە مژویل کری

٤ - باشی کاك هشیار بهوزانا خـودا دچیـت‌و دبێژیت ستێرەکێ

پارچەکا ئەوری ژرێ ڤەدا

خۆ نیشانی مەدا (٤)

برادەری لشوینا پەیڤا (نیشا ، پەیڤا (نیشـانی) نڤیسییە ئەڤەژی چەوتیە

٥ - باشی بهوزانا خودا دچیت و دبێژیت :

دێ دەرێ زیندانا ل گرتیا ڤەکەن

مژدا ئازادیێ

دێ بۆ تەڤ گەلان بەن(٥)

بـرادەری لشـوینا پەیڤـا (مژدەیـا) پەیڤـا (مـژدا) نڤیسـییە ئـەڤـەژی چوتیـە چونکە هەکـە پەیسـڤا مـژدا راڤەگـەینـە بواتـا (کەروڤەدا) ئەڤەژی گەلەك جیـاوازە ژ پەیڤـا (مژدەیا) چونکە دوو پیت ژێ د کێمن (ەیـ) هەتا بیتە (مژدەیا) وەك فەقێ تەیران دبێژیت :

فەقێ بو هەژاران تەموورەت لێدە

لە نوکی قەلەمت گەوهەر فرێ دە

دێ بە دێ جار بدە هەر لە ئێستاوە

مژدەبێ ئازادی دێتە دنیاوە(٦)

ئەگەر پەیڤا (مژدا) یا دروست با دا تەیران بێژیت (مژدبێ)

٦ - باشی بهوزانا خودا دچیت‌و دبێژیت

سەیدایو .. شەیدایو

هوزانێ کوردایو(٧)

پەیڤا هوزانی لشوینـا (هوزانڤانـێ) نڤیسییـە ئەڤەژی چەوتیە [illegible] چێ‌دبیت چەوتیا چاپـێ بیت

٧ - باشی بهوزانا خودا دچیت‌و بدوماهیك تینینت ئو د بێژیت

باوەر ناکەم چ جارا بمری

چونکە تو ژ مرنێ مەزنتری

نامری — نامری (٨)

پێتڤی بوو برادەری ئەڤ دوو دێرێـت دوماهیکـێ دەست نیشان کربانە بۆ هندی کو ئەڤـا وی‌یـەدا مافێ هوزانڤانێ گەنج بالایـی بەرزە ڤەکربـا وەك بالایێ دبێژیت :

تو چیایی و

ژ هەمی چیا بلند تری

تو نا مری .. تو نا مری .. تو نامری(٩)

دوماهیکا هوزانا هشیاری‌و بالایی ئێك هزرە چونکە تو بێژی تو ژ مرنێ مەزنتری یان ژ چیای مەزنتری هەر ئێك هزرە ژ بەر هندێ پێتڤی بوو هشیاری ئەو دوو دێرێت دوماهیکا هوزانا خۆ دەست نیشان کربان لدوماهیکێ هیڤیدارم ئەز شیابم سودەکێ بدەمە برادەر هشیاری چونکە مەبەستا من ژ ڤێ گوتارێ سودە بو برادەری نەك هەر تشتەکێ دی ئو جارەکادی هیڤیدارم برادەر ژ ڕەخنێ سل نەبیت چونکە (هەر نڤیسەرەکی مافێ هەی بیرو باوەرێد خۆ بدلێ خۆ خویاکەت بەرامبەری ئەدەبی چونکـە هەر ئەڤەیە ڕێکا ڕاست یا ئەدەبی ئو هەر نڤیسەرەکێ ژ ڕەخنێ سل بیت ئەو باوەری نامەیەکە بۆ وی کو ئەدەب دوستیا وی یا سەرڤەیـە هـەر ڕوژەکێ ژ ڕوژان هەتاڤ دێ لبەفرا بن دیوارێ وی دەت و ڕاستیێ دێ بەر چاڤ کەت)(١٠)

جارەکادی هیڤیدارم برادەر هەرێ بەردەوام بیت لسەر کارێ خۆ ئەزمان درێژیا من چ بەهای ژ کارێ وی کێم ناکەت

ژێدەر

١-٥ هاوکاری ژمارە ٧٥٥

٦ - زمان‌و دەبی کوردی بۆ پولی شەشەمی ئامادەیی

٧ - هاوکاری ژمارە ٧٧٥

٨ - هەر ئەو ژێدەر

٩ - هوزانا بالایی (شورەش‌و شەهید)

١٠- بەیان زمان ١٠١-١٠٢ سالا ١٩٨٤ کوتـارا سەیدا ڕەشید فندی

ڕێدیر عبدالحمید طه دهوك

Institut Kurde de Paris

ئەمجارەش

تیپی نواندنی قەڵادزێ

بوجاری دووەم تیپـــی‌نواندنی قەڵادزێی سەر بە مەڵبەندی لاوان هەســـتابەنواندنی چیرۆکی «دۆســێی ژمارە ــ ٦٧ ملف العدد ٦٧ ی‌نووسینی اسماعیل فهـــد اسماعیل و وەرگێرانی عثمان‌چێوار و دەرهێنانی عمر کاکل و نواندنی کۆمەڵێـــك لاوی‌خوێن‌گەرم و بەتوانـــــای تیپەکە .

ئەم جارەشیان مـن وەك بینەرێك دەدوێــــــم ، و خۆشحالی خـۆم دەردەبـڕم بەرامبەر بەو هەموو خەڵکەی بەدەنگ هاتنی بینینیەوە هاتن ،کە ئەوەشیان لە خۆیـــدا مژدەیەکی خۆشە بۆ پێك‌هاتن و پێشــکەوتـن‌و بەرەوپێش چوونی بزوتنەوەی شانۆ لــە قەڵادزێ‌دا .

دۆســێی ژمــارە ٦٧ مادەیەکی بەهێزی چیــرۆك نووسی ناوبراوە پێویســتی بەدەرهێنان‌و نواندنـــــی ئەکتەری بەتواناو بـــــە سەلیقەیەکی تەواوە . کـــە ئەوانەش تاسنوورێك لەسەر شانۆ دەبینران ، کەلێـــرەدا ماندووبوونی بــــــــرای دەرهێنەری نیشان‌دەدا ، کە توانیبووی بەقەدەر توانـــای ئەکتەرەکان دەورەکان دابەش بکات‌و لەواقعی چیرۆکەکەیان

نزیك بکاتەوەو ســـەرنجی بینەران ڕاکێش . شــیاوی گوتنە ئەو جارەیان دووسێ لاوی دیکە ، کە لــــــە شانۆنامەکەی ڕابـــردوو بەشداریان نەکـــردبوو ، بینران‌و دەوری خۆیـــــان سەرکەوتوانە ئەنجام‌دا لەوانە کچە قوتابی ــ زریان محمود.

نیهـــایـــەت محمـــود کچی مامۆستای جوانەمەرگ محمود حاجی بوون . کـە یەکەمیان دەوری دابـــكو دووەمیان دەوری خێزانـــی ئاناوای دەبینی . هەروەهـــا «کاك ابوبکر محمودو کــاك حســـن عبداللە وەك دوو ئەکتەری بە توانـــای دوارِۆژ دەوریان دەبینی‌و هێزێکـــی دیکەیان لەجەستەی نواندنەکە دا پەیدا کردبوو ،و تـــەواو سـەرنجی خەڵکیان ڕاکێشابوو کەئەوەشیان جۆرە سـەرکە-وتنێکە .. هـەر «ڕەوەندی» منداڵیش بوو تەواو لەدەوری منداڵدا توابۆوەو بەزمانــی منداڵان کارەســـاتەکانی پێ‌دەگوتین ..

ئەوەیان کاری دووەمـــی تیپی نواندنی قەڵادزێ‌بـوو ، ئومێد خوازی سەرکەوتنیانم‌و بەوهیوایەشم باشتر ڕێنمایی بکرێن‌و چاکتر دەســتیان بگیرێتەوە ...

ئەحمەد قادر سەعید
ــ قــەڵادزێ ــ

شانۆیی خۆرهەڵاتن

بزوتنەوەو چالاکی شانۆیی‌و هونەری پەیمانگای هونـــەرە جوانەکانـی سلێمانی ، ڕۆژ بە ڕۆژ لەسەردەســـــتی مامۆستایانی ڕابـــــەرو قوتابیانی بەتوانای گۆشکراوی هۆنەر، لەهەنگاونانی گەورەدا بەبەردەوامی ئاســــۆی پڕشنگداری خۆی لە ئاسمانی بی‌گەردا پەخش ئەکات ..

لەم ڕۆژانەی دوایدا لـــە چالاکیە لابەلایەکانی قوتابخانە ،لەهۆلی پەیمانگا ، کۆمەڵێك لە قوتابیانی بەشـی شــانۆو دەرهێنان ، شـونـۆیــی خۆرهەڵاتن‌یان لەنوسـینی شەفیق محمەدو دەرهێنانی قوتابی دڵشاد ئەحمـــــەد پێش‌کەش کرد .. ئێمـەش لـــە بەسەرکردنەوەیەکدا ، لەگەڵ قوتابی دەرهێنەر کاك دڵشاد ئەم گفتوگۆیەمان ساز کرد :ــ

● ئایا تەنها دەرهێنانــی چاك هۆیە بۆ سەرکەوتنــی شانۆیی ؟

ــ دەرهێنەری چاك دەبــێ ڕەچاوی ئەم خاڵانەی خوارەوە بکات بۆ سەرکەوتنی کـــاری شانۆیەکەی :

١ ــ دەقی شانۆیەکە : گونجانی لەگەڵ بارودۆخـــی سەردەم ، هەروەها لەلایەنی هونەریشەوە .

٢ ــ ئەکتەی بەتوانـــاو لێ‌هاتوو ، تابەهۆیەوە بابەتەکە بەروونی‌و پوختی بکەیەنێتــە جەماوەر .

دەبێ ئەوەش بڵێـــــن دەرهێنەر کارێکی نیجابـــی دەکاتە سەر ئەو دووخاڵـەی باسمان کرد ، منیش بەهۆی دڵسۆزی بەشداربوانەوە ئەم بەرهەمەم پێ‌گەیاند .

● دەتوانی پێمان بڵـێی لەدەرهێنان‌دا پشتت بـەچ قوتابخانەیەك بەستوە ؟!

ــ بەشێوەیەکی گشــتی ســودم لەشانۆی مەلحەمـی وەرگرتوە .

● کاتە دڵشاد دوارۆژی شانۆی کوردی چۆن دەبینی ؟

ــ بەهۆی قوتابیانـــــــی هونەرەوە ، شانۆی کـوردی ئەمرۆ لەهەنگاونان‌دایە ، بـۆ بنیات‌نانی شانۆیەکی نـوێ ، بۆنموونە ئەو بەرهەمانەی کە لە تیپە شانۆیی‌بەکانی شاری سلێمانیدا ، پێش‌کەشــــ دەکرێن ، قوتابیانی هۆنـەر ڕۆڵی گەورە دەگێڕن لەسەرـ کەوتنیدا .

ــ ئـــازاد ــ

شانۆیی یەکی تر

لە ڕانیە

لـەم ماوەیەدا ، ئـەگـەر یەکێك سەرنج بداتە ڕۆژنامە و گۆڤارەکان تێبینی ئـەوەدەکات کە لە شــــــارە خنجیلانەکەی ڕانیـــــــەبزووتنەوەیەکی هونـــەری فراوان دەستی پێ‌کردووە ،کە بەلای گشت هونەرخوازا-نەوە ئومێدی خامۆشـــــس‌نەبوونی ئەم مەشــــخەلە دەخوازرێ .

لەڕۆژانی ٩ و ١٠ــ٤ــ٩٨٥ــ لە هۆلی مەڵبەندی لاوانـــی ڕانیە لەلایەن [تیپی نواندنـی ئامادەیی پیشەسازی ڕانیە]ەوە لە قالبێکی جــــوان و سەرکەوتوو دا شانۆیی (ئەو کچە مارەیی هاتـووە) پێش-کەش‌کرا ، کە لەلایـــــەن نووســەری خوالێ‌خۆش‌بوو مامۆستا (محمد توفیــــق وردی) نووسراوە و بـرای هونەرمەند (بابکر مصـــطفی عزیز) دەری هێنابوو .

بـابـەتـەکە کێشەیەکی کۆمەڵایەتی پیشـــان دەدا و چارەسەری یەکێك لــــەو دەردانەی دەکرد کە دووچاری ئافرەتی کورد هاتووە .

ئەکتەرەکان لــەگــەڵ ئەوەشدا زۆربەیان یەکـــەم جاریان بوو هاتبوونە ســــەر شانۆ بەڵام توانیبوویان بـــە سەرکەوتوویی‌و لێ‌هاتووانـە دەورەکانیان وەرگـــــرن . بەتایبەتی هەردوو خوشکـی هونەرمەند [کەژاڵ عبداللە و سعاد اسماعیل] جگە لـــــە برایان [کاوە احمد و دیاری حمدامین و ابراهیم بابان] کە بە شێوازێکی بەهرە مەندانە جوڵانەوەو ووتەکانیان پێش-کەش دەکرد .

دووبارە پیرۆزبایی لـــــە نۆبەرەی ئـەم تیپە خنجیلانە دەکەین و هیوای سەرکەوتنی ئایندەیان دەخوازین ..

● نیازی حمە عزیز ●

ڕانیە

● ڕووناك محمود کردویەتی بەکوردی ●

زۆر منداڵ هەیە زەرەرەو مـەندەو چی بـەر دەســـــت‌کەوت دەیشکێنێت ، دایك‌و باوك یان مامۆستا پێیان دەڵێن شەیتان ، دەست شڕ یـان چەند ناوێکی تری ناپەسەند ..

تێك‌دان‌و شکاندن‌و زیان بەخشن لە لایـەن منداڵەوە زۆرشتێکی ترسناکە لە لای خێزانێك کـە لە کۆمەڵە سەرەتایەکاندا دەژین چونکە خۆیان شەڕو ئاژاوەو ناکۆکی لەناویانا باوە .. ئەو دوا ڕۆژەش بۆ منداڵەکانیان چاوەڕێ دەکەن کە ئەم شکاندنە بـە منداڵی نیشانەی شەڕانی‌بە بە گەورەیی‌ی ...

منداڵ بە شێوەیەکی گشــتی چێژ دەبینێت لە شکاندن‌و تێکدان‌و هەڵوەشاندن ... هتـد . ئەم چێژەش هەرچەندە زیـــانی مادی دەگەیەنێت بەڵام بە سوودو پێویســــــتە بۆ منـــداڵ چونکە تاقی‌کردنەوەیەکی باشــــە بۆی ، تاقی‌کردنەوەش گرنگە بۆ منداڵ ...

واز لە منداڵەکەت بهێنە لە کاتێکدا کـــــە یاری‌یەکانی تێك ئەداتەوەو هەڵی دەوەشێنێ .... هانی بدە کە خۆی چاکی کاتەوەو یان شتی تازەتری لێ دروست کات ... ئەمە تاقی‌کردنەوەیەو سوودی لێ وەردەگرێت .... ئەگەر قوری ووشـــك بوو ئاوی بۆ بهێنەو لەگەڵیا قوری تازەی بۆ بگوڕەوەو با وەکو خۆی دروست کاتەوە یان شێوەیەکی تر ..

هەندێ جار منداڵ بە ئەنقەست یاری‌یەکی یان شتێکی تر دەشکێنێت تابزانێت دایك‌و باوکی چەند گوێ دەدەن پێ‌ی‌و چۆن هەڵ‌دەدەنێ کە زانی زیـانی بێ‌ناگەیەنن‌و قسەیان نەکرد .. واز لە شــــت شکاندن دەهێنێت‌و دەست دەکات بە چاکردنەوەی .. لەم کاتەدا دەوری دایك‌و باوك ئەوەیە کە ئەم زیـان بەخشینە یان تێك‌دانە بکەن بە تاقی‌کردنەوەیەك بۆ منداڵەکەو هەلێك بێت بۆ فێربوونی ...

منداڵ لە دلی خۆیدا دەلێت ..

« هـەتـــا چەند ئەتوانم ئـەم خانووە بـەرز کـەمەوە ؟ ئـایـا دەگاتە بنمیچی خانووەکـــە یان دەڕووخێ ؟ کە ڕووخا دەنگی چەنـد بەرز دەبێت ؟ یان چۆن پەرش‌و بڵاو دەبێتەوە ؟ .... هتد » .

بۆ ئەوەی ئەم وێنانەی کە لە خەیاڵیدا دروستی دەکات بۆی ڕوون بێتەوە خێرا دروستی دەکـات‌و دەی‌ڕوخێنێ ...

هەموو مرۆڤێــــك ئەگەر نەرم‌و هێــواش‌و لەسەرخۆ بوو خاوەنی گەورەترین ســـیفەتە ... لەگەڵ ئەوەشا زۆر کەس ئەم ســـیفەتە گرنگە بێ بەشە زۆر بەخێرایی هەڵ‌دەچن‌و دەڕووخێن‌و باری دەروونیان تێك دەچێت ئەگەر پلانێکیان داناو لێیان تێك چوو یان پڕوژەیەکیان بڕیار داو ســـــەری نەگرت ....

بەڵام لە جیهانی منداڵان‌دا بە پێچەوانەوەیـــە لە تەمەنی دابەنگاوە لەو کارانەی ســـەرناکەون‌و بۆیـــان جێ‌بەجێ نابێت ســـود وەردەگرن ... دروست کردنی تازەترو باشـــتر لە ڕووخاندنەوە وەفێر دەبن ... چاکردنەوە لـە شـــکاندنەوە فێر دەبن ...

زۆر منـــداڵ نارەزووی تاقی‌کردنەوەیـــان بەجگار زۆرە لە پێناویا زۆر شت لە دەست خۆیان دەدەن تا شتێکیان بۆ ڕوون دەبێتەوە کە لایـــان ئاشکرا نی‌یە ...

بۆ نموونە ئەگەر ویســـتی بزانێت بووکەکەی

منداڵەکەت

لە شت شکاندن

تێبگە

چۆن دەگری بووکە دەشـــکێنی‌و پارچە پارچە دەیپشکنێ تا لە پڕ هاوارێك دەکاو بەرەو لای دایکی ڕادەکا یان باوکی ئەڵێ « ئەها ... ســەیر کـە بووکەکە بە ئەم دەگریا » ... !!!

پاشـــان ســـەیر دەکات بووکەکەی بۆ چاك نابێتەوە زۆریش خەریك دەبێت بەڵام گـرنگ نی‌یە بەلایەوە گرنگ ئەوە بوو زانی لـــە کـوێ‌وە دەنگی گریانەکە دەهات ... لێرەدا دایك‌و باوك هانی ئەوەی بدەن بووکەکەی چاك کاتەوەو ئەگەر پێویســـتی بە هەندێ یارمەتی کەم بوو درێخی لێ‌نەکەن ...

هەندێ منداڵ زۆر بــە زەوق‌و خۆشـی‌یەوە خانوویەك دروست دەکات لـــە پڕ دەڕووخێ ... واز ناهێنێ بۆ جاری دووەم دروستی دەکاتـــەوە باشتر لە یەکەم ئەگەر دووەمیش ڕووخا ســێ‌یەم چوارەم ... هتد جار لە دوا جار ڕێکترو پتەوتـر دروستی دەکات تا باشترین شێوە دەدۆزێتەوە .

ئەم تاقی‌کردنەوانە لە قوتابخانەکانا لە ڕێگای یاری کردن‌و ڕووخاندنی‌یەوە دەبێتە هۆی کۆمــەڵ بەستنی منداڵ لە دەوری یاری‌یەکە وە سێ‌و چوار منداڵ دەبنە هاورێ‌ی یەکتری ... پێ‌دەکەنن بـــە ڕووخاندنەکەی ... هەر یەکە ڕایەك دەدات لـــە دروست‌کردنەوەی‌دا .. هەندێ ووشەی هاورێ‌یەتی لە کاتی دروست‌کردنەوەدا لە دەمیان دێتـــەدەرێ وەکو « کاکە ... برا ... چاوەکەم ... گیانە .. » لەوانەیە ئەم ووشانە بێتــە ســــەرەتایەك بــۆ هاورێ‌یەتی هەتا هەتایە ....

هەندێ خێزان‌و قوتابخانەکان شـــــکاندن‌و ڕووخاندن‌و هەڵوەشاندن بە سروشتی نازانن لــە منداڵا ... وای دادەنێن کە ئەم ڕەفتارانە لە ڕقی گەورەتر لە خۆیان دەکەن‌و قینی گەورەی پێ هـەڵ دەستێنن ..... بەڵام پێویستە لەسەر خێـــزان‌و قوتابخانە کە چاوپۆش بکەن‌و گێل بن لە ئاستی ئەم کارانەدا بۆ ئەوەی چێژ لـەم ساتانەی خۆیـان وەرگرن ... خۆیان لەگەڵ دەنگە دەنگی منداڵ‌و تەقە تەقی کەل‌وپەلی ڕابهێنن بۆ ئەوەی ماوە بدرێت بـە منداڵ بشکێنی‌و چاکی کاتەوە بڕوخێنی‌و دروستی کاتەوەو هەڵوەشـــێنی‌و پێکەوە بنێتەوە ... تاقی کردنەوەی ژیانیانە .. چاویان دەکرێتەوە ... دەستیان ڕابەت ... ئەم کارانە زۆر بەســـوودە بۆ منداڵ پێویســـت بەترس ناکات ... ورد ورد لەگەڵ گەورە بوونیا نامێنێت ... بەڵام ئەگەر ئـەم سیفەتە لەگەڵیا گەورە بوو لەم کاتەدا پێویســـتە پیشانی زانایان‌و پســـپۆرانی پەروەردەی منداڵ بدرێت بۆ چارەسەر کردنی ...

بار ڤڕە کانمان

ڕڤڕی ڤیان بن

د. نافع ئاکرەیی

ڤیان ، خوشەویســـتی وشەیەکـی بچوکە بەڵام دەلالەتێکی گەلێك مەزنـی نیشان دەدات کەچـی هیندەکمان هەر هیندە دەزانین کە ڤیان ئەو سات‌و کاتەیە کە دل هەلدەپەرێت‌و خوشی‌و شادی بۆ خۆی بە چاو یان بە ژێر هەســت پێ دەکات .. ئەلبەت ڤیان ئەوهایە تا ڕاددەیەك بەڵام لەم جفزو بازنەیە گەلێك مەزنترو گەورەترە ..

بەلێ ڤیان لەم بازنەیـە مەزنترەو ئەوەنـی‌یـە کە لە دەوربەرو چان‌و ڕەختێ یەك کەسدا پەرجان بکرێت‌و تەنها تاقە کەسێك بەیار بناسرێت بەلکـو ڤیان ئەو دونیا بی‌سنورەیە کە گەردوون لە ئامێزدا دەگرێت ... هەموو خوشـی‌و جوانی‌و گەنجـی‌و ڕوح سـووکـی تێدان دیسان هەمـوو کـرێتی‌و ناشرینی‌و ناخوشی وبیری‌و هێسك قورسی ژی لە ناو سنورە بێ پایانەکەیدا دەخولێنتەوە .. بەلـێ ڤیان ئەم شتانەش لــە ئامێزدا دەگرێت چونکـــە هیڤی‌و ئومێدی ئەوەیـە ئەویش بە گیانی ڤیان کـە دەچێتە ناو دەمارەکانیادا کرێتی جوان دەبێت‌و ناشیرینی‌و ناخوش‌و بیری خوش‌و جوان‌و گەنـج دەبـن .

بەلێ ... ڤیان میدالی‌یەك نی‌یە لەسەر سینگی کەسیکدا هەلواسرێت ... بەلکو ئەو هەستە پـر سورەیە کە لـە نێو دلداو لە قولایی هەناوو هەناسەو مێشکدا لفلفین بکاو هەناسە بە قولی لە سیپەلکەکانەوە دەربکاو هیواو ئومێدی خوشــی بو هەموو خەلك بخوازێت‌و ئەوی بو خوی خوش دەوێ بو خەلکیش بی‌بەوێت ... ئەوەیـە ڤیانی ڕاستـەقینە نەوەك وەکـو « مستەر جوش بیلێنگەز » دەلێت « ڤیان

وەکـو نەخوشی سوریکەیە هەر یەك جار لە ژیاندا بە توندی توشـی مرۆڤ دەبێت ... بەڵام وای لەو کاتەی ڤیان توشــی مرۆڤ دەبێت لە تەمەنــی گەورەیی‌دا .. ؟ » دیسان ڕومان‌نووسی ئەسپانی « سیرڤانتیس » خاوەنی ڕومانی « دونکیشوت » دەلێت : جەنگ‌و ڤیان یەك واتەو مانا دەدەن هەروەها فیلەسوف‌و زانایەکانی تر هەر یەکەك بە هەوەسـی خوی‌واتای ڤیان لێك‌دەداتەوە ... بەلێ ئەمەیــە ڤیان ... و لەم ڕوژانەداو بۆ یەکـەم جار دەبیستم کە ڕوژی چواردەی شوبات لە ئەمریکادا ڤیستیڤال‌و جێژنی ڤیان دەگرن .. ڕوژنامەو گوڤارو تەلەفزیون‌و هەموو دەزگاکانی بلاوکردنـەوە خەریکی ئـەم ڕوژە بوون‌و بە ناوی ڕوژی « ڤالانتین » لە قەلەم دەدەن‌و دەلێن هەر جیهانی پێشکەوتوو ئەم ڕوژە دەتاسێت وجێژنی بو دەگرن‌و ئەم ڕوژە ئەو ڕوژەیــە کــە پیاوی ناسراوی « مافیا » « ئەل‌کابون » کوشتارە مەزنەکەی «سانت ڤالانتینی شیکاغو» بەجێ هێنا ..

بروانە ل ١١

ئافرەت و

حەبی منداڵ نەبوون

لەو بابەتە هەرە گرنگانەی کە دەربارەی ئافرەت باســی لێوە دەکرێت ، بێجگە لــە پیاو بابەتی (حەبی منـدال-نەبوون)ە (حبوب منع الحمل) بێ‌گومان بەکارهێنانی هــەر ئافرەت دەگەرێتەوە هەرچـی خراپەش ڕوو دەدات باشـی خواردنی ئەم حەبانە هــەر بەرەو ڕووی ئافرەتـــی بەدبەخت دەبێتەوە .

ئەمەش دەبێتە هۆی تێك-چوونی لایەنی سایکۆلـۆژی ژیانی .

هەرچەندە حەبی منـدال نەبوون ئافرەت دڵنیا دەکات لە کاتی خواردنی‌دا کە سکی نابێت ، بەڵام لەگەڵ ئـەو دڵنیایەدا لەوانەیە لـەگـەڵ هەستی ئافرەتەکە یەك‌نەگرن چونکە زۆر ئافرەت هەیـــە لەوانەیە هەست بەوە بکات لە سك‌وزا بکەوێت . بێجگـــە لەمانە ئەم حەبانە خراپەشـی زۆرە کە تووشی ئافــرەت دەبێت‌و کە جۆرەهـــــا ئاڵۆزی‌و ناخۆشـی پەسـتی دای‌ئەگرێت بۆ نموونە .

ــ هەست بە گوناهـــی دەکات چونکە سك ناکات .

ــ تووشی سەرئێشــەو ڕشانەوە دەبێت .

ــ هەست بە ماندوویەتی دەکات .

ــ خەوی ناخۆش ناخۆش دەبینێت .

ــ هەموو دەم تووڕەو بـێ توانایە .

ــ بەرەو قەڵەو بــوون دەڕوات .

ــ لە بەر ئەم هۆیانە لـەم دواییەدا زانایان گەیشـتنە ئەنجامێك بۆ چارەسەرکردنی ئەم ئەنجامی خراپەی ئـەم حەبە کە تووشی ئافـرەت دەبێ ، ئەویش بە بەکارهێنانی ڤیتامینی البیرودکســین لەگەڵ ئەم حەبانەدا کـــە لەگەڵ ئەو حەبە جــــۆرە تێکەڵ‌بوون‌و یەکبوونێـــك دروست ئەکات وا بکات لەو ئافرەتە کە زاڵ بێت بەســـەر ئەو خاڵانەی سەرەوە کـــە باسمان کردن هەروەهــــا زانایان دووپاتی ئەوەشـــــ دەکەنەوە کە زۆربەی زۆری ئەو ئافرەتانەی کە ئەم حەبە یـەکـار دێنـــن تووشـــی شیرپەنجەی منال‌دان دەبن .

شیرپەنجەش دابەش کراوە بە دوو بەشەوە یەکـــــەم شیرپەنجەی (ملی منال دان) (عنق الرحم) کـە زۆربــەی ئافرەتانی ڕۆژهەڵات تووشی دەبن لە دوای‌دا شیر پەنجەی ناو منال‌دان کە ئەمەشـــ هەمیشـە ئافـرەتـی دوای شەست ساڵی تووشـــــی دەبێت .

پزشکەکان لە ئەمریکـــا لەسەر ئەم باسە چەند تاقی-کردەنەوەیەکیان لەسەر ئـەو ئافرەتانەی کە ئەم حەبانـــە بەکار دێنن کرد کە ئافرەتانی کردە دوو بەش .

بەشی یەکەم بریتی بـوون لە ١٩٥ ئافرەت کە حەبـــی منداڵ نەبوونیان بەکار ئەهێنا بێ ئەوەی جۆری حەبەکـــە تاقی بکەنەوە چونکە جۆرەها کۆمپانیای بە ناوبانگ ئـــەم جۆرە حەبەیان دروســـت کردووە :

بەشی دووەمیش بریتــی بوو لە ٣٤٥ ئافرەت کە ئـەم حەبانەیان قەت بەکار نەهێناوە ،لە ئەنجامدا بۆیان دەرکەوت کـە جۆرە حەبێك لەو حەبانە فایرۆسی شیر پەنجــەی تێدایە .

ئامادە کردنی
زینب حسین

Institut Kurde de Paris

سەرەڕای پێنج ساڵەی جەنگ

کارگەکانی کەرتی تێکەڵ :

زیادبوونی وزەی بەرهەم

دیاری مانە بۆ سەرەکی خۆشەویست لە جەژنی لە دایك بوونیدا

بەبۆنەی جەژنی لەدایكبوونی سەرەکی فەرماندە بەڕێز صدام حسین دامەزراوی گشتی گەشەسەندن گەشتێکی لە هەندێ کۆمپانیاکانی کەرتی تێکەڵدا بۆ ڕۆژنامەنووسان سازکرد .

دامەزراوی گشتی گەشەسەندن کە بەپێی یاسای ژمارە ١٢٤ی ساڵی ١٩٧٣ دامەزراوە بۆ ڕەنێوهێنانی پارەی هاووڵاتیان‌و خستنە ئیشی لە بواری پیشەسازیدا بەرادەیەك کە کۆمپانیاکانی ئەم بەشە لە ٨ بوون بە ١٣ کۆمپانیا .

بەم بۆنەیەوە بەڕێز مامۆستا عبدالوهاب ئەتروشی سەرەکی دامەزراوەکە وتەیەکی خوێندەوە ئەمەش کورتیەکیەتی : ـ

بەخێرهاتنی هەموو میوانەکان دەکەین کە بەم بۆنە پیرۆزە بەشداری ئەم گەشتەیان کردوەو هیواداریان ئەو گۆڕانە سەرەکیانە کە بە گشتی لە کۆمپانیاکانماندا ڕوویداوە بەتایبەتی دوای شۆڕشی ١٧ ـ ٣٠ ی بە سەرەکایەتی شۆڕەسواری عیراق هەڤاڵی تێکۆشەر صدام حسین خوا بیپارێزێ بە چاکی بخەینە ڕوو دەستنیشانی بکەین بۆ هاووڵاتیان، داوامان ئەوەیە لە ڕۆژنامە نیشتمانیەکانمان کە وێنەیەکی تەواوی ئەم کەرتە کە لە (سۆشیالست‌و تایبەت) پێکهاتووە بخەنە ڕوو کرنگی‌یە کۆمەڵاتیەکەی‌و ئابووری‌یەکەی‌و سیاسی‌یەکەی‌و هەنگاوەکانی تری لە ماوەی جەنگی ڕەواماندا دژی دوژمنی فارسی ڕەگەزپەرست روون بکاتەوە ، شتێکی ئاسایی‌یە کە ئەم سەرکەوتنانە وەدەستنەدەهاتن ئەگەر سەرەکی فەرماندە صدام حسین بەشێوەیەکی تایبەتی پشتگیری کەرتی پیشەسازی نەکردایە .

پێشکەوتنی ژمارەیی‌و جۆر لەم بوارەدا توانای گەورەی ئەم گەلە پیشان دەدات کە هیچ جۆرە کۆسپ‌و تەگەرەیەك کاری تێ‌ناکات بۆ نموونە ژمارەی کۆمپانیاکانی ئەم کەرتە لە ساڵی ١٩٨٠دا ٨ بوون ئێستا بوونەتە ١٣ هەروەها بەرهەمە جۆربەجۆرەکانی لە ٤٣ڕ٦ بووەتە ٥٨ بەرهەم واتە لە ٦١٪ی زیاد کردوە .

زیادبوونی بەرهەمی کۆمپانیاکانیش گەیشتوەتە ٩٩٪ ، هەروەها ساڵانی داهاتوویش بەتەمای جێ‌بەجێ کردنی چەند پرۆژەیەکی تازەین .

لێرەشدا بۆ جارێکی تر بەڵێنی خۆشەویستی‌و وەفاداری نوێ دەکەینەوە بۆ سەرەکی کاروانمان تێکۆشەر بەڕێز صدام حسین هەمیشە هەر سەربازی بەوەفای ئەم میللەتەین .

ـ ئینجا چاومان بە بەڕێز عبدالرزاق الجنابی لێپرسراوی کۆمپانیای پیشەسازی‌یە سوکەڵەکان کەوت‌و دەربارەی کارگەکەی‌و بەرهەمی وتی :

ئەم کۆمپانیایە لە ساڵی ١٩٦٠دا بە سەرمایەی نیو ملیۆن دینار دامەزراوە ، دوای چەند جار زیاد کردن بووە ١٥ ملیۆن دینار کەرتی تێکەڵ بەشداری کردوە لە سەرمایەکەیدا بە ٥٦٪ .

بەرهەمەکانی بریتین لە تەباخی گازو صوباو سەلاجەو بەستەڵەك ، سەرەڕای چونی ژمارەیەکی زۆر لە کرێکاران بۆ بەرەکانی جەنگ توانیومانە پێشکەوتنێکی زۆر دیار بخەینەروو بەرادەیەك بەرهەمی تاکە کەسی لە سەدا ١٧٨ بووە هەروەها زۆر لە جۆری بەرهەمەکانیشمان پێش خستوە وەك سەلاجەی ١٠پێی بووەتە ١٤ هەروەها ٨ بوەتە نۆ هەمیشەش هەر بەردەوامین .

ئەخشەی ساڵی ١٩٨٥ بریتی‌یە لەبەرهەم هێنانی بەستەڵەك لە شێوەی ستونی هەروەها جۆرێك لە صوبای کارەبای نوێ‌و بەرهەمهێنانی سەلاجەی ١٨ پێی .

ـ دەربارەی کەمیەتی بەستەڵەك لەبازاڕ بەڕێزی وتی :

ئەمە زیاتر ئەگەڕێتەوە بۆ هاووڵاتیان چونکە هەر لەگەڵ تۆزێك بەستەڵەکەکەی شکا خێرا بەتەمایە یەکێکی تازەی دەستکەوێ ئیتر بیر لە چاككردنەوەی ناکاتەوە نازانێ خێزانی واش هەیە هێشتا دانەیەکی وەرنەگرتوە بەڵگەشم بۆ ئەم قسانە ئەوەیە یەکەمجار ١٠٫٠٠٠ بەستەڵەکمان بەرهەمهێنا ئینجا زیادمان کرد بۆ ٧٣٫٠٠٠ هەر کەم بوو بەتەماین ساڵی ١٩٨٦ بیکەین بە ١٥٠٫٠٠٠ بەستەڵەك .

ـ ئینجا چاومان کەوت بە خاتوو باسمە عبدالهادی بەڕێوەبەری کارگەی پیشەسازی مقەبا کە کارگەیەکی نوێ‌یە وتی :

لە ساڵی ١٩٧٧دا ئەم کارگەیە دامەزراوە بەسەرمایەی دوو ملیۆنو نیو دینار لە ٩ـ٢ـ١٩٨٤دا کەوتە کار ساڵی ١٩٨٥ بەیەکەم ساڵی بەرهەمهێنان دائەنرێت . ئەوەی شایانی باسە ئەم کارگەیە سندوقی

مقەبا دروستدەکات بۆ هەموو کارگە عیراقیەکانی تر بۆ نموونە بۆ کۆمپانیای پیشەسازی‌یە سوکەڵەکان بۆ پێچانەوەی سەلاجەو بەستەڵەك‌و تەباخ وزەی بەرهەمان دەگاتە ٣٠ هەزار تەن لە ساڵێکدا هەروەها بەتەماین لە داهاتوودا دەستەسڕی (کلینکس) بەرهەم بهێنین .

ـ خاتوو رجاء البیاتی بەڕێوەبەری کۆمپانیای خواردەمەنی دروستکردن دەربارەی بەرهەمەکانیان ووتی :

ئەم کۆمپانیایە لە سێ کارگە پێکهاتووە کارگەی شەربەتی یافا وزەی بەرهەمی (٦٣٨ڕ٦٥١ڕ٧) لیتر بووە کارگەی سڤن‌ئاب وزەی بەرهەمی (١٦٫٠ڕ٨١٦ڕ١٤) لیترە کارگەی بیرە وزەی بەرهەمی (٩١٠ڕ٠٦٠ڕ٢١) لیترە .

کارگەی یافا دوو جۆر شەربەت بەرهەم دێنێت پرتەقاڵ‌و لیمۆ هەروەها ئێستا خەریکی کردنەوەی خەتێکی تازەین بۆ بەرهەمهێنانی شەربەتی قەیسی .

کارگەی سڤن‌ئاب لەساڵی ١٩٨٠دا بەسەرمایەی ٦ ملیۆن‌و نیو دامەزراوەو بەرهەمەمان دوای گەورە‌کردنی کارگەکە گەیشتە ٣ ملیۆن سندوق لە ١٩٨٤دا.

کارگەی بیرە دوو جۆرە بیرە بەرهەم دێنێت یەکێکیان بەناوی شەهریارو ئەویتریان بەناوی شەهرەزاد دوای ئەوەی کارگەی (البیرە الاهلیە الجدیدە) خرایە سەر کارگەکەمان‌و ئامێری نوێ‌مان بۆ هێنا وزەی بەرهەمان گەیشتە ٧ ملیۆن‌و نیو لیتر بە بەراوردکردنیش لەگەڵ بەرهەمەکانی جیهانی بە پێشکەوتوەکان دەدرێتە قەڵەم .

ـ بەڕێز عبدالمنعم خضر دەربارەی پرۆژە تازەکانی کۆمپانیای پیشەسازی بۆیاخی نوێ وتی :

سەرەڕای بەرهەمهێنانی هەموو جۆرە بۆیاخێك چ بۆیەی ئاوی‌و ڕۆنی یان بۆیەی ئۆتۆمبیل‌و دەرگاو پەنجەرە جەنگ هیچ جۆرە کارێکی نەکردوەتە سەر جێ‌بەجێ کردنی پرۆژە تازەکانمان‌و بەرهەم بۆ نموونە کارگەیەتی تازەمان بۆ دروستکردنی قوتوی بۆیاخ کردەوە کە لە سەرەتای ئەمساڵدا کەوتە کارو سێ جۆرقوتوی بەرهەم‌هێنا یەك لیترو چوار لیترو دە لیتر وزەی بەرهەمیش لە ساڵێکدا دە ملیۆن قوتوە، بەتەماین لە داهاتوودا قوتوی شەربەت‌و بیرە بەرهەم بهێنین .

جگە لەوەی بەشێکی تایبەت ئەکەینەوە بۆ بەرهەم‌هێنانی ئارایشتی ئافرەت . نەبێ ئەوەش لەبیر نەکەین کە ئەم کارگەیە کرێکاری عیراقی ئەیبات بەڕێوە .

ـ ئیستاش نۆبەی مامۆستا خضیر عبدالحسن الجنابی کە باسی کارگەی جل‌وبەرگی ڕمادە کراومان بۆ بکات بزانین بەرهەمیان چی‌یەو نەخشەی بەرهەمیان چۆن کێشارە ئایا چەندی بەجێ‌هاتو ؟

● بەرهەمان بریتین لە کراسی پیاوان‌و ژنان‌و بیجامەی پیاوان . نەخشەمان وابو کە لە ساڵێکدا (٨٤٠٫٠٠٠) کراس‌و (٢١٠٫٠٠٠) بیجامە بەرهەم

بێنین ئەوەی تا ئێستا بەرهەمان هێناوە بەنسبەت کراسەوە لە ١٣٥٪ بەنسبەت بیجامەش ٩٩٪ دیارە ئەم زیاد بوونی بەرهەمەش ئەگەڕێتەوە بۆ بەرزبوو-

تەوەی وزەی بەرهەمی کرێکاری عیراقی لە ماوەی جەنگی ڕەواماندا .

ـ ئایا چون بەرهەمەکانتان دەفروشن‌و قازانجتان چۆن ؟

● نەخشەی بەرهەم‌فروشتنمان وابوو کە لە ساڵێکدا ٤٨٠٫٠٠٠ کراس‌و (٢١٠٫٠٠٠) بیجامە بفرۆشین بەڵام (١٫٠٧٢٫٥٠٠) کراس و ٢٠٧٫٤٠٠ بیجامەمان فروشتوە بەنسبەت قازانجیشەوە لە ساڵی ١٩٨٤دا هەموو یەکێك لەوانەی بەشداریان کردوە لە ١٨٪ قازانجی وەرگرتوە . کۆمپانیای پیشەسازی ئەلەکترۆنی کە یەکێ لە کارگەکانی کەرتی تێکەڵ‌و کەرتی سۆسیالست بە ٥٧٪ بەشداری تێدا ئەکات‌و لەساڵی ١٩٧٣دا مەزراوە بەسەرمایەی یەك ملیۆن دینار لەو کاتەشدا تەنیا تەلەفزیۆنی ئاسایی بەرهەم دەهێنا ، ئینجا ساڵی ١٩٧٥ یەك جۆر رادیۆشی بەرهەم هینا لە ساڵی ١٩٧٦ دەستکرا بەدروست کردنی تەلەفریۆنی ڕەنگاورەنگ‌و شریتی تەسجیل‌و تەلەفون‌و رادیۆو رادیۆمسجل‌و ئامێری حاسیبە . ئەمانەش بوونە هۆی ئەوەی لە ساڵی ١٩٨٤ بایسی سێ ملیۆن دینار بفرۆشن‌و سەرمایەی کۆمپانیاکە بو بە دە ملیۆن دینار . نەخشەی دواڕۆژمان بەرهەم هینانی حاسباتی الکترونی مایکروویفی‌یە لەگەڵ تەسجیل ستریۆ کە پێش‌ئەوەی ساڵی ١٩٨٥ تەواو ببێ دەکەوێتە ناو بازاڕ .

دەبێ ئەوەش بزانن کە تەنیا کرێکاری عیراقی لەم کارگەیەدا ئیش دەکات‌و هەمیشە بەرهەممان لە زیادبوندایە ئێمەش لە ساڵێکدا معاشی مانگی زیاد دەدەین بەهەموو کرێکارێك سەرەڕای ئەمەش پزیشکی تایبەتیمان هەیە چێشتخانەی (تعاونیشمان) هەیە بۆ کرێکارەکان منداڵەکانیان دەبەینە داینگەو دشیانگە ڕێنینەوە بۆ ماڵ لەسەر مەسرەفی خۆمان تا خانووی داینگەکەی خۆمان تەواو دەبێ .

دیارە پێشکەوتنی کۆمپانیاکەمان ئەگەڕێتەوە بۆ پشتگیرکردنی هەمیشەیی سەرەکی فەرماندەو حیزب‌و شۆڕش .

ـ کۆمپانیای پیشەسازی هیلال ، لە چاوپێکەوتنێکدا لەگەڵ ئەندازیار جنان یوسفدا بەم جۆرە بە کۆمپانیاکەی ناسانین : ـ

● لە ساڵی ١٩٦٢ بەسەرمایەی (٨٠٫٠٠٠) دینار دامەزراوە بۆ بەرهەمهێنانی ئیرکولەرو تەلی لەحیم کردن لە ڕۆژێکدا پەنجا ئیرکولەرو دوو تەن تەلی لەحیم بەرهەم‌دەهات تا ساڵی ١٩٧٦ کە وزەی بەرهەم گوڕرا واتە لە ساڵێکدا ١٢٠ هەزار ئیرکولەرو (٤٥٠٠) تەن تەلی‌لەحیم‌و (٥٠) هەزار دەستۆرو (٢٥) هەزار ئیرکوندشن بەرهەم‌دێنین . ئێمە نموونەی بەرهەمەکانمان لە کۆمپانیایەکی ئەمەریکی سویدی‌و دانیمارکی وەرگرتوە کە هیچ لە بەرهەمەکانی ئەو کومپانیانە کەمتر نی‌یە ئەمەش بۆیە هۆی داخوازی هەمیشەیی خەڵك لە سەرە لەبەرئەوە بۆ جارێکی تر وزەی بەرهەممان زیاد کرد .

ـ کۆمپانیای پیشەسازی نیشتمانی کیماوی‌و نایلون بەڕێز بەڕێوەبەر عدنان یونس خضر بەم جۆرە باسی کرد : ـ

ئەم کۆمپانیایە لە چەند کارگەیەك پێکهاتوە وەك کارگەی تەختەی (شمال) کارگەی زەرفی نایلون کارگەی بەرهەمهێنانی شتومەکە نایلونەکان کارگەی ئەو مەوادانەی یارمەتی‌دەرن لە بەرهەم‌هێنانی نایلوندا کارگەی ئەسفنج . سەرمایەی ئەم کۆمپانیایە (١٨٫٠٠٠٫٠٠٠) دینارە بەرهەمەکانمان نایلۆنە بۆ ژووری (زراعی) ڕووەك دەپارێزێ لە گەرماو سەرماو جگە لەوەی کە بەکاردێت بۆ هەڵگرتنی خواردەمەنی تێیداو ئامادەشین بەپێی دواکاری تایبەتی دروستی بکەین هەروەها قاپ‌و پەرداخ‌و کەوچکی نایلونیش دروست دەکەین .

کە یەك‌جار بەکاردێت . جگە لە دروستکردنی دۆشەکی سفنج .

ـ لە کارگەی پاسکیل‌و لولەی ئاسنیش چاومان بە بەڕێز طارق فرج عثمان کەوت‌و ووتی :

ئەم کۆمپانیایە لەساڵی ١٩٧٠دا بۆ یەکەم جار بەرهەمی هێناوە سەرمایەی یەك چارەکە ملیۆن دینارە لەو ساڵەدا (٨٠٠٠) پاسکیل بەرهەم هێنرا بەڵام قازانجێکی ئەوتۆی نەبوو لەبەر ئەوە دەستمان کرد بەبەرهەم هێنانی لولەی ئاسن لە زۆر شتدا بەکاردێت وەك کورسی‌و مێزی ناوماڵ‌و بەلوعە سەرەڕای پێویستی کۆمپانیاکان بەو جۆرەش سەرمایەی‌کۆمپانیاکە زیاد بوو بوو بە (٥ڕ١) ملیۆن دینار ئێستاش دوای لێکۆڵینەوە لە باری ناوبازاڕ زانیمان کە تا چەند پاسکیلی منداڵان پێویستەو دەستمان کرد بە بەرهەم‌هێنانی‌و کەوتە ناو بازار .

ئامادەکردنی

سەرگوڵ تەیمور

Institut Kurde de Paris

دەزگەها رەوشەنبیری و بەلاڤکرنا کوردی و

دوو کۆڕێد ئەدەبی ل دهوکێ

د جەژنێد نیسانێ دا ، جەژنا روژنامەگەریا کوردی و جەژنا ژ دایك بوونا سەرەکێ قوماندار صدام حسـین ، دەزگەها مە ، دەزگەها رەوشەنبیری و بەلاڤکرنا کوردی دوو کۆڕێد ئەدەبی یێد بەرفرەه ل دهوکێ پێك ئینان .

ل روژا سێ شەمبی ، رێکەفتا ٢٣-٤-١٩٨٥ کۆڕەك هاتە تەرخان کرن بۆ سەیدا (رمضان عیسی) ل بن ناڤ و نیشانێد (پێدا چوونەك رەخنەیی ل سەر هوزانا گەنجێد نەڤرۆ). ب رێڤەبرنا سەیدایێ تورەڤان (حجی جعفر). سەیدایێ موحازر ب ڤەکولینەکا سڤك رابوو د سەروبەرێ هوزانڤانێد گەنجدا و ئەو کێماسی و خەلەتیێد کو د کەڤنێ ئاشکەرا کرن و دەست نیشان کرن ، ئو ل دوماهیێ چەند هێلێد بنیاتی د رێکا خزمەتکرنا هوزانا کوردی دا خوەبا کرن . ئو پاشی دیوانا (من تێرنەدیت) یا برادەر غازی ئاکرەیی هاڤێتە د تەرازیا سەنگێ دا . ئو ل دوماهیا کۆری یا کو هژمارەکا ئەدیب و رەوشەنبیران تێدا ئامادەبوین دان و ستاندن هاتە کرن ل ناڤبەرا وی و هندەك تورەڤان . ئو ئەڤ کۆرە دوو سەعەتان ڤەکێشا . .

ئو ل روژا سێ شەمبی رێکەفتا ٣٠-٤-١٩٨٥ کۆرەکێ دی یێ بەرفرە هاتە ساز کرن بۆ سەیدا (عبد الکریم فندی دوسکی) ئەندامێ ئێکەتیا نفیسەرێد کورد تایێ کوردستانێ ل بن ناڤ و نیشانێد (ڤەکولینا گوڤارا ژین) ب رێڤەبرنا سەیدایێ تورەڤان (وصفی ردێنی) . د ڤی کۆرِی داهژمارەکا تورەڤان و رەوشەنبیران ئاما دەبون . ئو پشتی کو سەیدا د ناڤ بابەتێ خوە دا چوی و هەمی لایێد ڤێ گوڤارا ب ناڤ و دەنگ راڤەکرین و هندەك ژبابەتێد وێ ڤەکێڕاین . دیسا

دەرگەهێ دان و ستاندنێ لبەر ئەدیبان ڤەبو و کەفتنە گفتو گوێ و سەیدایێ عبدالکریم فندی بەرسڤا بەهرا پتر ژ وان دا و پاشی کۆر ب دوماهی هات ، پشتی کو نێزیکی سەعەتان ڤەکێشای

ئەڤی دهوك

(مەموزین) د کورەکێ بەرفرەه دا ل دهوکێ

ژ چالاکییڤد رێڤەبەریا روشەنبیریا جەماوەری ل دهوکێ و ب هەلکەفتنا روژا روژنامەگەریا کوردی . کۆرەکێ ئەدەبی یێ بەرفرەه هاتە پێك ئینان ل ئێڤاریا پێنج شەمبی رێکەفتا ٢٥-٤-١٩٨٥ .

د ڤی کۆڕی دا سەیدایێ تورەڤان (محمدامین ئوسمان) دەرگەهێ مەم و زینێ ڤوتا و بەراورد د ناڤبەرا چەند دەڤێد ڤێ داستانێ دا کرن و پتر ژ سەعەت و نیڤا ل سەر ئاخفت . ل پێشیا کۆڕی یێ کو هاتیە ب رێڤەبرن ژ لایێ سەیدایێ تۆرەڤان (رشید فندی) گۆتارا رەوشەنبیریا جەماوەری هاتە خویندن ژلایێ سەیدا (خالد حسین) رێڤەبەرێ روشەنبیریا جەماوەری ل بەراهیێ خێر هاتن ب هاتنا هەمی تورەڤان و رەوشەنبیران کر ، پاشی سلاڤەك دا ڤێ روژا مەزن یا کو روژ بو روژ پەیڤا کوردی ل عیراقێ پێش د کەڤیت . ئو ل دویماهیا کۆڕی گەنگەشە هاتە کرن د ناڤبەرا سەیدا ئەمینێ ئوسمان و هژمارەکا تورەڤان . ئو ژ وانا یێد کو گەنگەشە د گەل کری روی ب روی ، سەیدایێ (د. نافع ئاکری) یێ کو د ڤی کۆرِی دا ئامادەبوی . ئو سەیدا عبدالکریم فندی . ئو برادەر شڤان علي . هەر وەسا هژمارەکا دی یا پسیاران ب نڤێسین ژ سەیدای هاتنە کرن . ئو کۆر ب دوماهی هات پشتی کو دوو سەعەتان کێشای .

رمضان عیسی

ئەڤی دهوك

بەغداد

تەحسین مەولود خضر
هەولێر / ١٩٨٥

هۆ بەغدا گیان .
وتیان رۆژانێ هۆلاکۆ
دەستی لە قورگتدا شەتاند
هەر نوسراوێ لە هونەروزانین هەبوو
هەمووی دراند هەمووی سوتاند
بە ویستی خۆی ، هەر چۆنێ با
ئەو مرۆڤەی هەلدەبەزاند
ئەوانە مرۆش
پاش ئەوەی بووین بە خاوەنی مافی خۆمان
نەزانی سەدەی بیستەمیش
دەیەوێ وەکو باپیرەی هەر لە تاران
بە موشەکێ
کلول کاکۆشك و تەلارمان
نا ناتوانێ
هەزار موشەك
دەرمان ناکا لە خاکمان
تێدە کۆشین ، خوێن دەرێژین
بۆ سە ربە رزیت یەك یەك بمرین
ناکشێینەوە
سوێند بێ بە خوێنی شەهیدان

× × ×

هۆ بەغدا گیان ،
ئەی پایتە ختی شۆرش وژیان
دوێنێ ئاژانسی دەنگ وباس
لەناوە خۆو لە هەندەران
بە شانازی
ئەم هەوالەیان راگە یاند
لە شارێکی خنجیلانەی خوارووی لوبنان
ئافرەتێکی خۆنە ویستی
بێزار لە دوژمن وژیان
کارێکی کرد
ئەم دونیایەی هێنا هەژان
بوو بە فتیلی بارووودو
نا نا بوو بە ئاگرێك وگری بە ردا لە بارووودو
دلی داگیرکەری تەزان
گیانە بەغدا
لە مێژووی گەلەکەی ئێمەش
لە پێناوی سە ربە خۆیی خوێنی ئافرەتانمان رژا
بە نەبەردی
ملیان لە سێدارە ئالا
بونەوەی دوا رۆژی خۆیان
بوون بە چرا ، بوون بە ئالا . . .
دوێنێ ووتیان :
سەربازێکی ئازاو دلێر
هەلی کوتا سەنگە رێکی دەشتی تاوان
کە شەهید بوو تەرمەکە مان دەست کەوتەوە
دلسۆزێ بووبێ ناوونیشان
لە گیرفانی لای چەپیەوە
ئەوەندەی نووسیبوو بۆمان
مرۆڤێ بووم
هەست ناسك وخاك پەرستو دوور لە سامان
کەس بۆم نەژیاو
بە ویستی خۆم نەم ویست ڤیان
کە ناشتمان
برِیارمان داو لەسەر کێلەکەی نووسیمان
فیداکار بوو ناومان ناوە . .
بە هۆزانڤان . . . . .

توچیت؟

تـاڤگـە

کام وەرزەیت سەرنجت بدەم . .؟
کام خونچەیەیت بۆنت بکەم . .؟
کام دادگات توانای هەیە
یان بەکام یاساو رێگەیە
دلی پڕ سۆزی نازدارێ
بیمار بکەیت . .؟
پرشنگ لە جێی شەوی تارێ
وەکو خۆرەتاو رابخەیت . .؟
ئەم چرپەیە . . بەستە تۆیە
یاخود دەنگی ئازادییە
ئەو خورپەیە . . بزەی سەرلێوو برۆیە
یان پێکەنینی شادییە . .؟
نا ئەو بالا شۆخ و شەنگەت
مۆسیقای ئەو نەرمی دەنگەت
تابلۆیەکی خنجیلانەی ئەم شارەیە . .؟
یاخود دەستکردی سروشتی بەهارەیە . .؟
لە زەردەخەنەی نیگاڤا
لە سووربوونەوەی گۆناتا
بەبێ سرەوت
وام بۆ دەرکەوت
هەرچی ئەو لەنجەولارە
بێ کۆتایی . .
هەتا دوایی
شانۆیەکی گزنگداری ئەمجارەیە .

خـــورنـــشـــیـــن

چیرۆکی - ڤلادیسلاف ستانسیلاف -
- ئومێدئاشنا - کردوو بە کوردی

سوکول ، لەو رۆژەوەی نەخۆش کەوتوە ، بەرەلا کراوەو پشت گوێ خراوە ، لە ساتەکانی گیان سپاردندا دەژی . هەندێ کەسی خاوەن بەزەیی وتیان : ئەگەر سوود لە پێستەکەشی وەر بگیرێ کوشتنی رەوا نییە . لەبەر ئەوە وازی لێ بهێنرێ باشترە ، هەتا خۆی دەمرێت . هەندێ جار ئەو سەگانەی کاتی خۆی لە راو هاورێیەتیان دەکرد دەهاتنە لای ، بەلام ئەمانە زیاتر گوێ رایەلی فەرمانی خاوەنەکانیان بوون بۆیە هەر کە بانگیان دەکردنەوە دەرۆیشتن و سۆکۆلیان لەو حالە خراپەدا بەجێ دەهێشت تەنها - لابار - نە بێت کە سەگێکی - سیبیری - پیر بوو ، هەتا درەنگ بە دیاریەوە دەمایەوەو بۆ باری نەهامەتی سوکول زویر دەبوو . هەر کات کە سەیری چاوە گەورە خوێنینە پڕ لە فرمێسکەکانی سوکول - ی دەکرد خەمێکی گەورە داگیری دەکرد بەم جۆرە ئەو ئەسپە پیرە نەخۆشە پشت گوێ خرابوو ، هەتا ژیانی بەد بەختی بەرێتە سەر . جگە لە رۆژگار هیچی تر هاورێی نەبوو ، رۆژگاری زێرین و پەمەیی و ، رۆژگاری خۆلەمێشی و پڕ لە ئازار . سوکول - شوێنەکەی پڕ دەکرد لە هاوارو گریان ، بەم جۆرە رۆژگار بە ئارامی بەجێی دەهێشت و بەسامناکی و ترسی دەسپارد . سوکول - لە هەموو شت زیاتر لە شەو دەترسا ، شەوانی تەموزی ئارام و بێ خشپەو خامۆشت ، لەو کاتانەدا زیاتر هەستی بە مردن دەکردو ترسی شێتی تووش دەهات . بۆیە بە توندی رەشمەکەی خۆی رادەتەکاندو بەنالی ژێر دەستەکانی بە دیوارەکەیدا دەکێشا . بۆ ئەو ئاسان بوو کە رابکاو برِواو هەر بروات .

رۆژێکیان کە خۆر لە ئاوابوندا بوو سوکول لە پڕ بازی داو لەو پارچە تیشکە لاوازانەی دەروانی کە بە دیواری تەویلەکەوە مابوونەوە بە هەموو هێزی دەی حیلاندو رای دەکرد . بەلام هیچ دەنگێك لە پاش ماوەی ئەو رۆژە بەسەر چووە پڕ لە ئارامیە وەلامی نەدایەوە دەنگی خوێندنی بالندەی سنونو لە هەواو لە هێلانەکانیانا بەرز بوبوەوە ، هەندێکیان وەك تیر لە نێوان چەندەها زیندەوەری بالداری ئالتونیدا تێ دەپەڕین . دەنگیان لە نێوان تالە تیشکە کزەکانی ئەو رۆژەدا بەرز بوبوەوە . لە کێلگە دوورەکانی گەنمیشدا دەنگی سرپەو چرپەو خشەخش دەبیسترا بەلام لای سوکول تەنها ئەو دەنگە ترسناکە دەبیسترا کە ئەزوی بە لەشدا دەهێناو ئازارەکەی دەورووژاندو ئەویش بە شێتیەوە رەشمەکەی رادەکێشا هەتا بچراندی و دەرباز بوو . ئالە تیشکی رۆژ وریایان کردەوەو ئازارێکی زۆر بە ناخیدا تێ پەڕی . سەری داخست و بێ جولە وەستا ، لە پاشدا وردە وردە هاتەوە سەر خۆی ، یادگاری پڕ تەمو مژی کێلگەو دارستان و باخەکانی هاتبونە سەریەوە ، ئارەزویەکی زۆری بۆ رۆیشتن تیا راست بوبوەوە ، برِواو رێگایەکی دوور ببڕێ . تینویەتیەکی زۆر بۆ ژیان داگیری کردبوو . بەدوای رێگایەکدا دەگەڕا بێ ئەوەی رێگاکە بدۆزێتەوە ، جارێکی تریش هەولیدا قاچەکانی توانای هەلگرتنی لەشیان نەمابوو ، هەر جولەیەکیش دەبوە هۆی ئازارێکی سەخت بۆی و خوێنیش لە برینەکانی لەشیەوە دەتکان . لە پاشدا حەسارێکی تەختەی بینی ، کە ئەیتوانی لەوێوە تەماشای مالی خاوەن زەوی و زارەکە بکات . تەماشای دەشتە سەوزەکانی ئەو بەرەوەی کرد کە سەگەکان لەبەر خۆردا خۆیان هەل خستبوو ئەو پەنجەرە ئالتونیانەشی دەبینی کە تیشکی رۆژ لێی دەدان . بە پاڕانەوەوە دەی حیلاندو بەزەیی دەجولاند . خۆ ئەگەر کەسێك بهاتایە بۆلای و بەوشەیەکی هەست بە بەزەیی کردن لەگەلیدا بدوایە ئەوا راستەو راست لەسەر زەوی دەکەوت و خۆی دەدایە دەست مردن . بەلام هەر چیەك لە دەوری بوو ئاسمان و ئارامی ی بوو ، گازی لە تولەکان دەگرت ، بەهەموو هێزی لەشی پالی بە دەرگاکەوە دەنا هەتا بیکاتەوە ، دەرگاکە کرایەوەو چوە باخچەکەوە . لە ـەوشەکە نزیك بوەوە ، هێشتا هەر بە ئازارەوە دەی حیلاند ، ماوەیەکی زۆر وەستاو تەماشای پەنجەرەکانی دەکرد کە پەردەکانیان دا درابۆوە . هەولێدا بە پێپلیکانەکەدا سەربکەوێ ، لەدوایشدا کەوتە سوڕاندنەوە بەدەوری خانوەکەدا . لەپڕ وای هەست کرد هەموو شتی لەبیر چۆتەوە ، تەنها ئەو کێلگانەی دی کە وەك دەریا بەبێ سنوور کشابوون ، دوور دوور هەتا ئاسۆ . ئەو خەیالە خۆشانە سەریان سوڕماندبوو ، بە هەموو هێزیشەوە دەی حیلاندو دەی نرکاند . سوکول لەرزی و ماندوێتی چاوەکانی لێل کرد ، بەکول هەنسکی دەداو دەم و لوتی گڕ گرتوی لە گیاکە هەل دەسوو ، هەتا کەمێك فێنکیان بکاتەوە هەستی بە تینویەتیەکی زۆر کرد بەلام هێشتا هەر

بروانە ل ١١

بەرهەمی لاوان

دوو سەرەتا

● ئاری قادر درویش ●

(١)

زین فرمێسکی
بۆ جیابوونەوەی کاکە مەم
کردە رووبار
تا لە پاش خۆی ،
گەشی بکات ناخی دلی هەمو دلدار
بۆیە کەی
بەری عەشقیان هەلئەدا
تارمایی شەو
نەیئەتوانی کپی بکات
مژدە نوێکەی بوژانەوەو هاتنی بەهار

(٢)

ئەی کیژۆلەی لە خۆبایی
چەند جارم ووت
عەشقی پاکم لە ئامێزی ئەوین بگرە
نە وەك ئەمەن ،
سەری شێتی بە هەواری نامۆوە نێت

ئاسمانی هیوا

● رزگار نەقشبەندی ●

هۆ کیژۆلە بچکۆلەکە .
تۆ ئاسمانێك
هاورێکەشم ئاسمانێکی ؛
جا نازانم
تۆ و هاورێکەم
کامتان ئاسمانەکەی منن ،
ئەوی دی کە
هەنگاو دەنێ . .
بەرەو ئاسمانە راستییەکە !!

لێکۆڵینەوە

یەکەمین چیرۆکی هونەری کوردیمان کامەیە ؟

جەلیل کاکەوەیسی

کە باسی چیرۆکی کوردی‌و سەرهەڵدان‌و گەشەکردنی چیرۆکی هونەری کوردی‌دەکرێت ، یەکسەر چەند رووداوو کارەسات‌و ناوی‌چەن کەسێك‌و شوێنەواری تەپ‌و تۆزی جەنگی جیهانی‌یەکەم‌و داگیرکردنی ئینگلیزمان دێتەوە یاد . لەنێو ئەو بارودۆخی هەڵچوون و داچووندا راستەوخۆ‌چەشنی دارسەروویەکی ئازادی نێو کۆمەڵە دەوەنێکی‌دەستەدا ساڵی ١٩٢٥مان بەرچاو دەکەوێ کە ساڵی لەدایك‌بوونی چیرۆکی (لەخەوما)ی جەمیل سایب‌ەو مزگێنی کردنەوەی دەرگای چیرۆکی هونەری کوردی‌یەو ئەوەندەش لەسەر زاری رۆشنبیران‌و ئەدیبانە .

کە باسی چیرۆکی هونەری کوردی بکرێت دەوترێت : (بەڵێ : «لەخەوما»کەی جەمیل سایب یەکەم چیرۆکی هونەری کوردی‌یەو لە ساڵی ١٩٢٥دا نووسیویتی‌و ناوەڕۆکەکەی سەفەری کابرایەکەو ... هتد) ، تا وەکو ئێستاش دوو کتێبی لێکۆڵینەوەو بیبلۆگرافیاش بۆ چیرۆکی هونەری کوردی‌و مێژوو تۆمارکراوەو ئیدی مەسەلەکە وەکو تیۆری‌یەکی چەسپاو مقۆمقۆی لەسەر نەماوەو براوەتەوە . بەڵام ئاخۆ نابێت دەسکاری ئەو تیۆری‌یە بکرێ‌و کەسێك رێبوار ئاسایی لەم بوارەوە بپەڕێتەوەو ئاوڕێك لەو گۆمە مەنگە بداتەوەو لەبەر خۆیەوە بڵێت : دەبێ چ گەوهەرێك لە بن ئەم گۆمەمەنگەدا هەبێت ؟ ئای ! دەرهێنانیشی فرە دژوارە لە عاست ئەم پرسیارەدا برێك رامام‌و هەڵوەستەکەم لەگەڵ دوو کتێبەکەی (چیرۆکی هونەری کوردی) مامۆستای چیرۆکنووس حسین عارف‌و (بیبلوگرافیاو لێکۆڵینەوە)ـکەی مامۆستا عومەر مەعروف بەرزنجی‌دا گرێ‌دا . هەروا بە رێکەوت ماوەیەك لەمەوبەر دەسنووسی چیرۆکێکی زێوەری شاعیرم لای کاك محمود زێوەر کوڕی زێوەری شاعیرو خاوەنی کتێبخانەی (بەختیار زێوەر) لە سلێمانی بینی . پاش خوێندنەوەو پێداچوونەوە بۆم دەرکەوت دەسنووسەکە چیرۆکێکی بڵاوەو تا ئێستا چاوی نەپشکووتووە .

ـ دەسنووسەکە ـ

لە دەفتەرێکی قوتابخانەی قەوارە (١٦ × ٢٠سم)دا نووسراوەو (٦٣) لاپەڕەی گرتۆتەوەو لە یەك دیوی پەڕەکاندا نووسراوەتەوە . ئەوەی لەم دەسنووسەدا تێبینی دەکرێت ئەمانەن :

١ ـ چیرۆکەکە دووبارە نووسراوەتەوەو ناو بە ناو هەندێ رستەی بە رەنووسی نوێی ئێستامان داڕێژراوە .

٢ ـ لە داڕشتنی ووشەدا و ناوەڕۆکی گشتی چیرۆکەکە لەوەدەچێ لە ساڵانی ١٩٢٠ـ١٩٢٤ نووسرابێتەوە .

ـ ناوەڕۆکی چیرۆکەکە ـ

چیرۆکەکە ناونیشان‌و ناوی نووسەری لەسەر نی‌یە بەم دێرە شیعرەی نالی دەست پێ دەکات :

(تەحریری خەیاڵ‌و خەو ئەگەر بێتە حیسابی دەروێش‌و گەدا شاه‌و دەبێ شاه گەدا بـــــــی)

من واتێ‌دەگەم کە ئەو دێرە شیعرەی نالی کردووە بە سەرمەشقی چیرۆکەکەی‌و بەتانی خەوە مەزنەکەی‌دا چووە . چونکە هەر وەکو دەزانین سەردەمی سەرهەڵدانی چیرۆك لە عێراقدا بەگشتی لە سەرەتای بیستەکانی ئەم سەدەیەدا چ لە رووخسارداو چ لە ناوەڕۆکدا چوونەتە ژێر خێوەتی خەوو خەیاڵات‌و لە جیهانی ئەو خەوو خەیاڵەوە هەنگاویان هەڵێناوەو بە ناخی رووداوەکاندا رۆچوون .

چیرۆکەکە وا دەست پێ‌دەکات

(هاوین بوو لە سلێمانی زۆرم گەرما بوو بێ ئیختیار رووم کردە کوێستان لەو خەوەدا گەیشتە سەر کانی‌و ئاوێ . لەسەر شاخی رۆحم تازە بۆوە دانیشتم ووچان بگرم روانیم لەشکری لە دەشتەوە ئەڕۆیین هەر غاریان ئەکرد تەکانم‌دا چوومە سەر رێگایان بزانم ئەم لەشکرە چیە لە سوارێکی پیری دواکەتووم پرسی لالو ئەم لەشکرە چیبو ؟ ووتی گوران دڵت خۆش نەبێ بوکینەوە .. بوکینەوە ئەمەی ووت‌و ئاوزەنگی لە وولاخەکە دا...) .

بەم سەرەتایەدا بۆمان دەردەکەوێت کە شێوازی راپۆرت‌کاری بەسەر چیرۆکەکەدا زاڵە لەگەڵ ئەوەشدا مەرجەکانی چیرۆکی تێدایە هەروە چیرۆکنووس جگە لەوەی لە بەکارهێنانی دیالۆگ‌و شەپۆلی هەست‌و پۆپەی رووداو . توانیوێتی لە پەنای ئەو خەوبینینەدا کەسانی چیرۆکەکەی رەها بکات‌و لە شێوەی گفتوگۆدا هەست دەفرێنن .

چیرۆکەکەش بەم شێوەیە کۆتایی دێت :

(لەو وەتەیا دەست کرا بە دەهۆڵ‌و زورنا لێدان لە تەقەی دەهۆڵ‌و فیقەی زورنا لە خەو راپەڕیم سەرسام بووم لە پاش قەدەری هاتمەوە هۆش کە روانیم لە ناو جێگای خۆما راکشاوم هەناسەیەکم هەڵکێشا دیسان شیعرەکەی نالیم خوێندەوە تەحریری خەیاڵ‌و خەو ... الخ) .

گەر ئەم چیرۆکە لە ساڵانی ١٩٢٠ـ١٩٢٤ نوسرابێتەوە ئەوا ئەبێتە یەکەم چیرۆکی کوردی ناوەڕۆکی گشتی چیرۆکەکەش گێڕانەوەی خەوێکەو چیرۆکنووس پەنا دەباتە بەر جیهانێك کە دەسەڵاتی کەسی بەسەردا ناشکێ‌و ئەسپی خەیاڵی خەوەکەی بە باشی رەها دەکاو داوای لێکدانەوەی خەوەکەش ناکات چونکە خەوەکەو نوقڵانە لێکدانەکەشی گەشبینی دەگرێتە ئامێز .

هەر وەکوو گوتمان زێوەری شاعیر دەرگای چیرۆکەکەی بە کلیلی شیعرەکەی نالی کردۆتەوەو هەر بە هەمان کلیلیش دەرگای لەسەر چیرۆکەکەی کلۆم کردووە .

لێرەدا نامەوێ لە هەموو لایەنەکانی چیرۆکەکە بدوێم ، چونکە کۆ ئەندامی گشتی چیرۆکەکە لەبەر دەستی خوێنەردا نی‌یەو لێرەشدا هەرچی بووترێ ئەڵبەت پێویستی بەسەلماندنە .. ئەم ووتارەش تەنها لایەنی ئاگاداری‌یە ، ئومێدخوازم بنەماڵەی زێوەری ئەمر بەتایبەتی کاك (مەحمود زێوەر) دیدەی چیرۆکەکە بە رووناکی چاپ شاد بکاو تاسەی خوێنەری بە هۆڵەوەبووش بشکێنێ .

پایزو گوڵنەیەك

هەتاوی پایز دەوەرێ
بۆیە لە ژێر رەنگی زەردیا
ئێسکەکانی من دەپرووێ
ئەوەتا ئەمرۆ مرۆڤی
هەناسەکانی گەڵاو هەڵدەوەرێن
کۆچ دەکەن تاکو کۆتایی
تا لە یەکتری وون دەبن
منیش حەز دەکەم کۆچ بکەم
بەرەو شارێ
بێ پایز بێ
نەبا دیسان
هەناسەکانم کۆچ کەن‌و
منیش ببمە شان‌و باڵی
دارێکی رووت
کاتێ ئاگرم تێ بەردەن
ببمە دوکەڵ‌و خۆڵەمێش

* * *

دواشەوەکانی پایز دێ
منیش هێندە تەنیا دەژیم
لەوە دەچێ رەنگی پایز
رەنگی رۆژەکانی داهاتووم
لەگەڵ ڤینی خۆیا ببات
بۆیە کاتێ ئارام دەبم
رەشەبایەك ووڵاتی رووم داگیر دەکات
ئای لە پایز
لەگەڵ خەمی منا نازی
گەر بزیبایە داهاتوومی نەدەدایە
دەست گڤەو خشەی کۆچی [با]یە
لەگەڵ رەوتی تەمەنمایە

* * *

وەی وەی لەم دڵە بە سوێیەم
بۆ بۆتاوێ ئۆقرە ناگرێ ؟!
کە مات دەبێ
هەرچی هەورە لەم چاوەکانی دەبارێ
ئەو کاتانەی دەڕوانێتە ناوچەوانی
گڕی مۆمێ
لە ناو خۆیا دەبێتە گوڵاڵەیەك
کچۆڵەیەك دەی‌کاتەوەو
دەیدات لە ئێخەی
کراسی تاقە دەستگیرانەکەی

صلاح محمد

ژبو نڤیسینەکا بڕدین

عبدالکریم فندی دوسکی

ئەڤە دەمەکە بگەروڤەکێشان لسەر شێوەی کورمانجی تێتە کرن‌و هەرێك ژ رەخێ خوەڤە دەست د هاڤێتە زمرگوشا خوەی دناڤێ د هەلینیت بەلێ تێهنا وی بێ ئاشکێت هەتا هندەك‌جارا قەلەمێد وان د تەحسن و دسەر رێدا دچن . من دڤێ ئەز هندە هزرو بیرا لسەر زمان‌و نڤیسینێد وان بێخمەبەر جاڤێد خوێندەڤانێد هێژا .

بێدڤیە ئەم نڤیسەرێد کورمانجیا ژوری لدوی رێنڤیسەکا ئێکرتی بچین‌و بکار بینین هندی ژ مەبێت .

ئەم خوە ژ پەیڤێد کوندو رەندەکێد خوە دویر کەین دا بزمانەکێ رەهوان‌و بزوین بنڤیسین‌و ببینە بنواشە بو زمانەکێ ئەدەبی ئەم هەمی دئێکو دو دگەهین‌و کەس نینە د ستراێد (محمد عارف جزیری‌و (عەیشا شانێ) نەگەهیت‌و هوزانێد خانی‌و چەگەرخوین نەخوینیت .

یا ئاشکەرایە شێوەی کورمانجی دا بزوینا (و) وەك (دور ،خون ،بوك ،خوشك ... هتد) یا رەسەن‌و زۆر بەلانە د پەیڤێد کوردی‌دا هەر وسا بزوینا دولا (وی) وەك (دویر ،خوین ،بویك ، خویشك ..) یا راست‌و دورستە هەکە بێژین [دور یان دویر] چو شاشبون تێدا نینە بەلێ مخابن هندە نڤیسەر (خین ، دیر ،بیك خێشك ..) بکار دئینن‌و دنڤیسینێن خوە دا براستی ئەڤە نەیا دورستەو هیڤی‌دارم نە ئێخنە سەر کاغزێ .

مشە نڤیسەر هندەك پەیڤا ددەنە قەلەمی بێ فوتەتێکا وان بدروستی بزانن وەك (ئەڤ رێکە دێ من کوسکەت) یا دوۆست (کوزکەت) نە بینا (س) تێتە نڤیسین . هەر وسا (خەوێ بەرێ چاڤێت وی بێت گرتین نقلوسك بێت تێنێ) یا دورست (نقروسك) نە وەکو هاتیە نڤیسین (نقلوسك) .

گەلەك نڤیسەر دنڤیسن (هەبی ئەبی چو ژ خودێ مەزنتر نەبی) یا راست (هەبو ئەبو چو ژ خودێ مەزنتر نەبو) وەك جزیری دبێت :

من دی سەحەر شاهێ مەجەر لبسێ دبەر مەخمور بو .

ئەو دێم زەرمی سورمشتەری یا رەب پەوی یا حور بو .

جزیری نە گوتیە (لبسێ دبەر مەخمور بی) یان ژی (یا رەب پەری یا حور بی) .

براینو ـ هەر زمانەك لدوی یاسا وەرارێ بەرو سڤك بون دچیت . ڤێجا دڤێ نڤسینا من ژی هەر لسەر وێ دەوس و شوینێ بچیت لجهێ خوە نە راوەستیت هندی ژ مە بێت ئەم پەیڤێد سڤك‌و کێم برگە بدەینە قەلەمێد خوە . پەیڤێد لێکدای دویر بێخین‌و بنڤیسین (لدوی وی) نە (لدویف وی) . (رێ) نە (رێك) . (دبێت) نە (دبێژیت)

من دڤێ ئەز خالەکا دن ژی رون کەم دەربارەی ئەمرازێد کومکرنێ کو دکورمانجیا ژوری دا چوار هەنە :

أ ـ (..ین) کو دەڤەرا بوتان بکار دئینن .

ب ـ (..ان) گەلەك دەڤەر بکار دئینن .

ح ـ (..ید) دەڤەرا هەکاریا ، ئێزدی دگەل کوردێد ئێکەتیا سوڤیەتی بکار دئینن .

د ـ (..یت) نڤیسەرێد دەڤەرا بادینا بکار ئینایە ئەز باوەر دکەم راستە (ید ،یت) د فونەتیکا دەنگی دا ئێکن‌و مرۆڤ دەمێ گوهێ خوە ددەتە مروڤەکی دەمێ دبێت (زەلامێت ئامێدێ چو بونە راڤێ) یان (زەلامێد ئامێدێ چو بونە راڤێ.) دەنگێ (زەلامێت ، زەلامتد) وەکو ئێکن‌و چو جودایی‌و گلێریا ئاشکەرا دنابەینا وان دا بگوهـ ناکەڤیت . ئەز ب ڤەر دزانم هەکە ئەم (یت) لادەین‌و (ید) بکار بینین لنڤیسینێد خوە باشترەو پێنگاڤەکێ دێ مە نێزیك کەت بو رێنڤیسەکا ئێکرتی‌و ژلایێ دی ژی دەڤەرا ئێزدیێد شێخان دگەل هەکاریا (ید) بکار دئینن‌و (دهوك ، زاخوو ئامێدێ) یێد مانە دناڤبەینا وان دا بلا ئەڤ پێنگاڤە ژ مەبیت .

براینو : هیڤی دارم هزرا خوە دڤێ گوتارێ دا بکەن‌و ئەگەر بدلێ هەوەڤە ئەڤنویسیا لسەر ئێ رێ بچین دا ببیتە پێنگاڤەکو هون پێنگاڤێد دی لدوی باڤێن .

ساتێك

هۆنراوەی شاعیری فەلەستینی خاتوو (فەدوا توقان) وەرگێرانی سامیە محمد .

خامۆشانە ، ئاواتمە ،
پێم نەڵێی (بوو) یا (دەبێ)
باسی دوێنێم بۆ مەکەو
پەل مەهاوێژە بۆ بەیانی
ئەم (ساتە) بێ سەرەتاو کۆتاییە .
رۆژگاری سنوور دار بەلامەوە بێ واتایە
(دوێنێ) بوو بە دەنگدانەوەو سێبەر
سبەی بەیانیش نادیارە ، ودوور هەڵدەکشێ‌و
دیار نابێ
ئەشێ هەر ئەوە بێ کە دەستی خەونەکانم
کە دەستی خەونەکانت وێنەیان بۆ کێشاوە
رەنگە هەر ئەوە بێ ،کە بە ئاواتەوەین
هەر ئەم (ساتە)و بەس
گوڵێکە لە نێوان دەستەکانمانەوە پشکۆت
بێ بەرو بێ رەگ
(گوڵی ئێستا) قەشەنگ‌و جوانە
با بیگرین پێش ئەوەی لە دەستمان بچێ
ئەی خۆشەویستم .

سەرچاوی ئەم هۆنراوەیە (امام الباب المغلق) دیوان شعر الشاعره فدوی طوقان منشورات دار العوده بیروت الطبعه الثانیه ١٩٨٢

پنی دوزێ گوندی

● نوزبیو بلاسکو ●

نزار محمد سعید ـ ژئنگلیزی وەرگێرایە

کارێن تورەیی یێن نوزبیو بلاسکویی (١٨٤٤ ـ ١٩٠٢) هژمارەکا گەلەکن . ب تەنێ گەر هێڤکەینە شانوگەریا ، مشتی ٢٧ نڤشتنانە . گەلەك ژێ درون‌و دلڤەکەرن . لێ هنەك کارێن وی یێن دن باشترن .

« پنی دۆزێ گوندی » یەکە ژ توخمێن چیروکێن تا نیرو ل ئیسپانیا ناڤدار .

خوەشیا خاندڤان ئەوە دکاریت سەرهاتی‌و رودانێن ڤێ چیروکێ د ژیانا خوەدا ببینیت .

مروڤەك هەبو ، ل عولیەکێ ل بازارێ ئەندەلوسێ ، پنی‌دوزی دکر . رۆژ دپەنجەرەکا ئێکانەرا ددیت . دڤێ پەنجەرێرا . روناهی دگەهشتە شارەزایێ پنی‌دوزیێ . رۆژێ ئەو دەڤەرا بر فێقی ، تەڤ دشوشت . لێ تەنێ تیشکەکا ئێکانە ، چەند سەعەتەکا دگەهشت پنی‌دوزێ هەژار . د شیشکێن پەنجەرا بچوکڕا سەحدکرە ئاسمانی . دبەر مۆولاهیێن خوەڕا ، بکەڤلاڤەو بزمار قوتانێ ، کەلا گوندا لێ د دا ، ئاخینك کور رادهێلان . « چ رۆژەکا قەشەنگە بو پیاسەکێ ! » هەر دەم دگو .

هەکو هنەك « مەعمیلا » ، جزمێن ڤرێژی ، ئێن پایتونکەرێ « عەرەبانچی » هەڤسوێ وی ، ژی‌را د ئانین دا بێژیتە وان : ئەرێ هون ژ من را نابێژن ، ژدەرڤە چاوانە ، خوەشە .. نەخوەشە ؟ « خوەش رۆژە ، ژڤێ نیسانێ خوەشتر مە نە دیتیە ، نەگەرمەو نەسار ، رۆژکا بێ‌قام سپەهی‌یە » .

مێرکی ئاخینکەکا کور کێشا .. جزمە هلاندن .. بکەرب ڤرڤراندنە قورنەتی‌و گوت : « خەلکێ بئیفبالە ، خوەنە وەکی منن دڤێ کونی‌ڤە ... پاشی شەمبێ وەرە جزمێن خوە » .

ڤیا خەمێن خوە ڤەرەڤینیت بسترانا ، هەر ستران گوتن ، تا شەڤ سەردا هاتی : کارێ خوە وی ڤیایەو هەلبژارتیە ، لێ نکاریت . سەربەخوەیەو بحالێ خوە خوەشە نە پێدڤی‌یە ژ مرنێ بترست ژلەو لتم یێ مری‌یە . دەمەکێ درێژ سەحکرە بلنداهیا ئاسمانی‌و گەلەك دیمەنا تا رۆژ ئاڤابوی .

پنی دوزێ خەمگین ، هەمی گاڤان بدیتنا تارێ یێ دلشادە . خەمێن وی ناهێلن خوەشیەکێ ببایێ هین ببینیت تا ئێڤاری .

رۆژەکێ مەعمیلەکێ وی هاتە بال ، جوتەکێ جزمێن گوندیانی ژێ‌ڕا ئانین بو پنی‌کرنێ .

پنی دۆزی گازندێن خو بۆ کرن ، کو ڤی کاری یێ گرێدای ، نکاریت بئەردەکی‌ڤە بچیت ، نکاریت سەرەکی لگوندێ خوە بدەت ، یێ کو ژمێرە بجهـ‌هێلای مەعمیلی گوتێ :

تو راست دبێژی کاسپەر ، ژلەو ئەز لتم دبێژم کەسێن ژ تەڤ خەلکێ جیهانێ شادترو بەختەوەتر ئەوەن ئێن کەرا د هاژون .

ـ « ئێن کەرا دهاژون » ؟

ـ « بەلێ ، دگەروکن ، دهێن‌و دچن ، لتم د دل خوەشن ببانێ خورستی‌و هون‌و بێهنا کولیلکان دهلکێشن ، ئەون میرێن جیهانێ ، بەلێ ئەڤەیە باشترین کار ! » .

کاسپەری های ژێ نەبو کەنگی مەعمیلی وی دەرکەڤت ، دێڤ هزرێن خوەدا وندا ببوو . وێ شەڤێ هەمیێ نەنڤست ، لتاری گەورکێ خوە ئێك‌دل کرو بریارا خوەدا .

« ئەز دێ سبە بێژمە برازێ خوە ، چاڤێ خوە بدەتە دوکانێ‌و ، بوان پێنجی « دولارێن » من خرکرین ، ئەز دێ کەرەکی کرم‌و بمە کەر هاژۆ ! »

ئینا رابو وەکر ، پشتی هەشت رۆژ بسەر بریارڕا وی‌ڤە چوین بو پشتی‌ڤەکێش :

چ رۆژەکا قەشەنگە ! چ بایەکێ ساخلەمە ئەزێ خوە دبینم ژنو ئەزێ دژیم ، رۆژێن ژ ژیانا من ماین ، ئێدی دوێ کونێ‌ڤە وندا نابن ، لبن وان سەبیتکا .

ل کاروانێ خوە یێ یەکێ ، کاسپەری ستران دگوتن‌و کولیلك ژ ئالێن رێکێ دکون .

قوناغا « میلەکی » ئەو قاند تو کەس درێکا خوەدا نەدیت ، هولێ لێ خوەش دهات ، وی دڤیا ل تم یێ بتەنێ‌با .

ل ئێشکەکێ زڤری‌و ژنشکڤە سێ زەلام کەڤتنە بەر سینگی‌و لێ کرنە قێژی :

ئەلڤە ! یەکی کەر ژ لەبا دەرئانی‌و لێ‌سواربوو راکرە چوارگاڤێ ، یێ دن کاسپەر گرت ، یێ سێ ،

بروانە ل ١١

Institut Kurde de Paris

ڕاوبیری زانـــاو هونەرمەندەکان دەربـــارە هونەری :....

نیگارکێشانی منداڵ لـە تەمەنـی (١٨)

مانگییەوە تاکو تەمەنی (٤) ساڵان...

نووسینی : عومەر ڕسوڵ

● (کرشنتیز)ی زانـــا دەڵێت :ـ
منداڵی کوڕ لە هەمـــوو لایەنە هونەریەکانەوە پێشـــی منداڵی کچ دەدەنەوە تەنهـا کێشانی زەخرەفەدا نەبێت کە کچ سەرکەوتووتوە .

● (برۆدۆمێو)ی زانـــا دەڵێت :ـ
(ڕەش‌کردنەوە لـــە لای منداڵ لــــە تەمەنی (١٨) مانگیدا بە دووبارە کردنەوەو ڕاکێشانی هێڵەکان لە دەوری خاڵێکی دیاری کراودا) ...

● (بـۆرك)ی هونەرمەند دەڵێت :ـ
(لە تەمەنی (٢) ســـالی‌دا زیاتر جوولەو تاقی‌کردنەوەی باسکی منداڵەکـــــە دەور دەبینێ نەك (چاو) ،لە قۆناغی یەکەمدا ڕێـــكو پێکـــی دەور نابینێت ، بەڵام بە تێپەڕبوونی (٦) مانگ بەسەر ئەم دەست جـــووڵانـــدنـــەدا ، جـــۆرە پەیوەندیـیـەك دەدۆزێتەوە ،لە نێوان جوولەی دەستیاو ئەو شتانەی ، لەسەر پـەڕە کاغەزەکە بەجێی هێشتوون)

● (ونتش)ی ،هونەرمەند دەڵێت :ـ
(ڕەش‌کردنەوە ، لــە لای منداڵ ، لە مانگی (٢٠)وە ، دەست پێ دەکات) ...

● (لونفلد)ی، هونەرمەند دەڵێت :ـ
(ڕەش‌کردنەوە ، لـــەم حاڵەتەدا ، بریتیە لە تێکەڵاو کردنی، چەند هێڵێکی خوارو خێچی ، بێ‌جێو ڕێ) ...

● (هیلجانج)ی ، زانـــا دەڵێت :ـ
(منداڵ لـــە جوڵاندنەوەی باسکیو ، یـاری پێ‌کردنی ، هەست بە خۆشی دەکـــات ، کاتێك ؛ ئـەو هێڵانەی کــــە دروستی کردوون بـــەدی دەکات) ...

● (بارلۆج)ی مامۆســـتا دەڵێت :ـ
(ڕەش‌کردنەوە ، لە نێوان تەمەنی (٢ـ٥) ساڵی‌یــــەوە ووردە ووردە ، شێوەی بازنە وەردەگرێت) ....

● (باریل)ی زانـــــــا دەڵێت :ـ
(لەم تەمەنەدا ، واتە (٢) ساڵان ، منداڵ زیاتر ،لاسایی جوڵاندنەوەی دەســـــتی گەورەکان ، لە کاتی نووسین دا ، یاخود وێنەکێشـــــان دەکاتەوە) ....

● (جیبە)ی هونەرمەنـد دەڵێت :ـ
(لە توانای هیچ منداڵێکی تەمەن (٢) ساڵان نیە ، کـــە مانایەکی مەبەست لــە ڕەش کردنەوە لە لای منداڵێکـــی هاوتەمەنی بدۆزێتەوە) ....

● (نتشترو)ی زانــــاو هونەرمەند دەڵێت :ـ
(منداڵ لـــە تەمەنی (٣) ساڵان‌دا ، دەتوانێ بۆ یەکەم جار لە ژیانی‌دا ، لاسایـــی شتەکانی چــــواردەوری بکاتەوە) ......

● (جودانف)ی زانـــا دەڵێت :ـ
(منداڵ لـــە تەمەنی (٣) ساڵان‌دا شێوەی مرۆڤ بــــە کێشانی بازنەیەكو لـــــە خواریەوە بە دوو هێـــــڵ دەردەبڕێت) ......

● (بریبە)ی هونەرمەنـد دەڵێت :ـ
(منداڵ پێش تەمەنی (٣) ساڵان ناتوانێ وێنـــــــەی بازنەیەکی داخراو بکێشێ)..

● (بوهلر)ی زانـــــاو هونەرمەند دەڵێت :ـ
(لە ٥٠٪ی منداڵانی تەمەن (٤) ساڵانو (٤) مانگــــان توانای وێنەکێشانی مرۆڤیان هەیەو ، لاسایی‌کردنەوەی بە پێی ئەو ڕێگایەی کــــــە (جودانف)ی ، زانا باســـی کردووە) ...

● هەروەها زاناکـــانو هونەرمەندەکان بە گشـــتی دەڵێن :ـ
(منداڵ لــە تەمەنـی (٤) ساڵی‌دا ، گرنگی بەو شتانە دەدات ، کە دەبینـــــێو مەبەستە لەلای ، وێنــــەی دەکێشێ) ....

● (وندت)ی هونەرمەنـد دەڵێت :ـ
(منداڵ لـــە تەمەنی (٤) ساڵی‌دا ، لــە پێش هەمـــوو شتەکانی تر ،و ێنەی مرۆڤ دەکێشێو مەبەستە لە لای‌و گرنگی پێ دەدات ، لـــــە دوایی‌دا ، وێنەی ئـاژەڵو شتەکانی تری چواردەوری).

پێکەنین و گاڵتەجاڕی

دکتۆر هیوا عمر احمد

پێکەنین جوداکانەیەکی تاکەکەسی ناوکۆمەڵە ، هەر لەلافی ساوایی‌بەوە مرۆڤ پێ‌ئەکەنێو لە سپیدەی مێژووەوە ، لەوکاتەوە کەمناڵ هەست بەدەوروبەری ئەکـاو(١) هەست ئەکات لەخۆی جیایە ، بەدەم دەوروبەری‌یـــەوە پێ‌ئەکەنێ یـان بەبینینی شتی سەیر گەر ئەیکاتە گریان پێئەکەنێ ..

پێکەنین دیاردەیەکی درمە .... ئەبینێ یەکێ پێ‌ئەکەنێ ، بۆی پێ‌ئەکەنێو لەوانەیە ، پێش‌ئەوەی بزانێ هۆکەی چـی‌یە بەهەژێیتو پێ‌بکەنـی ... وائەزانرا پێکەنین جوداکانەیەکـی مرۆڤـەو تەنیا مرۆڤ پێ‌ئەکەنێ . بەڵام لەناو گیانلەبەرانی‌تریش‌دا تێبینی کراوە(٢) .

پێکەنین جۆری زۆرە ، لەوانەش وەك :ـ (زەردە خەنە ، پێکەنینـی درم ، پێکەنینـی حەوانەوەو خۆشـی ، پێکەنینـی ڕووخۆشـی‌و پێشوازی . پێکەنینـی سەرکەوتـن ، بەزەیـی پیاهاتنەوە ، گاڵتـە پێ‌کـردن ، بـزەی شـەرم ، پێکەنینی هیستیری(٣)) .

دەنگو پلەی پێکەنیـن لەسـەر جوڵـەی لێو(٤) جوڵەی دەنگەژێو فـراوان بوونو گرژی سی‌یەکان بەندە .

پێکەنین کەبژیانێکی سەرەتایی‌بە وەك هەمـوو [بژیان ـ غریزة] ێکی‌تر سێ لایەنی هەیە :
یەکەم : هۆکاری هەژاندنی : بەواتای ئەوەی کەی ؟ بۆ ؟ پێئەکەنین ...
١ ـ کەم‌وکوڕی : مناڵ بەورگی زل ، قەڵەو
کورتەبنە حوچ پێئەکەنـێ ...
گـەورە بەکەم‌وکـوڕی نـــاو
وێنەی کاریکاتیری و مرۆڤی
ناوسێرك پێ‌ئەکەنێ .
٢ ـ لاسایی‌کردنەوە :
وەك لاسایی‌کردنەوەی دەنگ یان ڕۆیشتنـی گیانلەبەر یان مرۆڤێکی سەیر ڕەوتی ، دەنگ سەیر . یاری منالانەی ـ حاجی لەقلەق مارهات ـ لەسـەر ئەم بنچینەیە ڕێك‌خراوە .
٣ ـ ڕەفتاری سەیرو لاوەکی کەزبانـی نابێ بۆخەڵکی : ـ
وەك : نیوتن کاتژمێرێکـی لەجیاتـی هێلکـە کوڵاندبوو(٥) .
٤ ـ چەرمەسەری خەڵك : کەکۆتایی‌یەکـی تراجیدی نی‌یە : ـ
وەك ـ کەوتنی مرۆڤێکی پۆشتە لەزستاندا .
٥ ـ جێ‌گۆڕکێ کردن بەووشە یان نوکتەیەك
وەك : ـ
وەك : ـ لەسەر پیاڵەکە دانیشتمو کورسی‌یەك

خواردەوە ـ عائشەشـان تورکـی کوردیابـە ... لەجیاتی کوردی تورکیا .
دووەم : شێوەی هەڵچوونی :
« زەردەخەنە ، پێکەنین ، حبلکەحیلك ، قاقای پێکەنین » .
سێ‌هەم : گرنگی بژیانە کەبۆ مرۆڤەکە : ـ
لەپێکەنین‌دا ، هەناسەدان زۆرئەبێ ، لێدانی دڵ زۆر ئەبێ . شەکری ناوخوێن ، فرمێسكو لیك زۆرئەبن ..

گاڵتەجاری‌و بابەتی پێکەنیـــن ؛ بابەتێکـی هێجگار بەپێزە بۆنووسین ، ڕەگێکی هێجگار قوڵـی هەیە لەمێژووی مرۆڤدا ، سەری گاڵتەجار ئەیەوێ واڵە نووسینەکەی بکات ، خەڵکی بخاتە پێکەنین‌و لەوساتە هەژاوەدا فەلسەفـەو تێنواڕینـی خۆی بەخوێنەر بکەیەنێ ؛ ئەتوانیـن بڵێیـن هەرچـۆن گاڵتەوگەپ کەرەستەیەکی خاڕو بەپێزە بۆ نووسینی ئەدەبی .... هەروەهـا ئەدەبێکیشـس هەیـە ، گاڵتەجاربێو ئەم کەرەستە خاوەی کردبێتە ، دەقی قەشەنگ قەشەنگ .

ئەدەبی گاڵتەوگەپی کوردی بەبیروڕای مـن ئەم بەشانەی خوارەوە ئەگرێتە خۆی ؛
١ ـ هۆنراوەی گاڵتەجاڕی :
یەکەم : فۆلکلۆری وەك :
ـ خاڵی هاوەبان گۆنای یارەوە
ئەڵێی پشقلە بەدیوارەوە ـ
یان
ـ لەدورۆ هاتی وەم زانی قۆزی
سەر وەك سەبەتە ، لوت وەك ترۆزی ـ
دووەم : هـــۆنراوە : وەك هۆنـــراوە ـ گاڵتەجاری‌یەکانی شێخ ڕەزای تاڵەبانی .
٢ ـ پەخشان : ـ
یەکەم : ـ چیرۆك .... فۆلکلـۆری وەك ، ئەحە شێرکـوژ ، ئەترسـم بخنکـێ ، گون ڕەش ....
چیرۆك وەك فس‌فس پاڵەوانی هێمن ..
دووەم : گاڵتەوگەپ : فۆلکلۆری وەك ڕشتەی مرواری . یان گاڵتەوگەپی پیرە مێرد ، ترش‌و شیرینی خاڵەڕەجەب .
چەند جوداکانەیەك لەدەقە گاڵتەجاری‌یەکەدا هەن ئەبنە هۆی هەژاندنی گوێگـرو خوێنـەرو پێکەنینیان ، وەك :
١ ـ جێ‌گۆڕکێی ووشە :
وەك : بەیەك کەو دوو فیشەکم کوشت .
٢ ـ یاری کردن بەلۆجیك : وەك :
(ـ کابرایەك ئیشی ئەکەوێتـە دادگـا ، پێی ئەڵێن : ـ
* ئێمە تۆناناسین ، بچۆ یەکێـك بێنـە کەبیێتە بەرپرسیارت . ئەویش ئەڵێ :
ــ بائەم هاوڕێیەم بێتە بەرپرسیارم
ئەڵێن : ـ
ــ ئێمە ، ئەویش ناناسین .
ئەمیش ئەڵێ : ـ
ــ گەرنایناسن من ئەبمە بەرپرسیاری ..).
یان
(ـ ئەچی بۆڕاو ؟
کابرای دووەم ـ نەء ئەچم بۆڕاو .
کابرای یەکـەم ـ وام ئەزانـی ئەچـی بۆڕاو .
٣ ـ کتوپڕی : وەك ئەو دەقەی کۆتایەکـەی وەك ئەوە نەبێ لەسەرەتاکەیەوە چاوەڕێ ئەکرێ .
٤ ـ دژایەتـی : ـ سەرەتـاو ئەنجامـی ڕووداوەکە ئێجگار دژ بەیـەك بـن . وەك : ـ
یەکەم ـ ئەزانی کاکە عەبە وازی لەجگـەرە هێنا
دووەم ـ چۆن توانی وازی لێ‌بێنێ ، ئەوێك ڕۆژی پەنجا جگەرەی ئەخوارد
یەکەم ـ مرد .

پەراوێزەکان : ـ

١ ـ دەروونزانی گوتەریج ... وەرگێرانی ل ١٨
دکتور هیوا عمر احمد
٢ ـ سیکولوجیه الضحك احمد عطیه الله ل ٢٤
دار النهضة
٣ ـ اصول الطب النفسانی دکتور فخری الدباغ ل١٤٣
٤ ـ Phonetics by Beztil Mulmberg لاپەڕە ـ ٣٦
٥ ـ سەرچاوەی دووەم ... ل ٨٢ .

ئامادەکردنی : ـ ڕێبوار حسن محمد

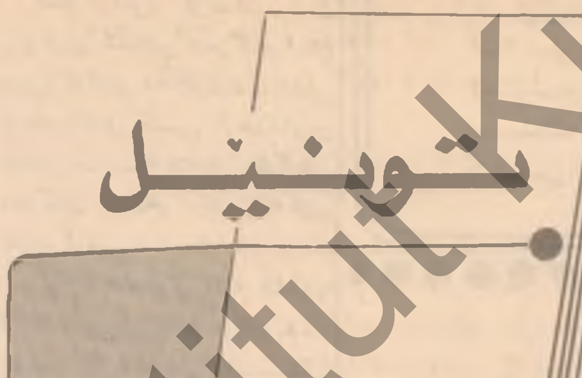

تونێل بریتیە لەڕاڕەوێکی ئاسۆیی یان نیمچە ئاسۆیی لەژێر چینە کەڤرەکاندا هەردوو سەری بۆ سەر زەوی (هەوا) کراوەتەوە ، بەڵام ئەگەر لایەکی کرابێتەوە دالآن Adit ئەگەر ستونی‌بێت (شافت)ی پێ‌دەوترێت .

سەرەڕای ئەمانەش تونێلی ئاسەرەکی لەسەر تونێلە سەرەکی‌یەکە بۆ گەلێك مەبەستی جیاواز لێ‌دەدرێت .

تاکو ئێستاش زۆرکەس وادەزانن تەنها بـۆ هاتوچۆی ئۆتۆمۆبیلو سەیارەی گـەورەو ڕێگـای ئاسنینە . هەندێ شاری گەورەی جیهـان ئـاوو ئاوەڕۆیان لەڕێگای تونێلـــەوە دێـتو دەڕوات ، هەروەها ئاوی تونێلەکان بۆ خولانـەوەی تۆربینـی هایدرۆکارەباکان بەکاردێت . تونێك لەم سەردەمەدا بەڕێگـای پێویستی چارەسەرکردنی گیرو گرفتی هاتووچۆو ڕۆیشتنی ئۆتۆمۆبیلی بارهەڵگر دادەنرێت بەتایبەتی لەشارە قەڵەباڵغەکانـدا ئەگـەر زیاتـر بەربەستێکی سروشتی وەك چیاو گرد هەبێت .

تونێلی میترۆ یەکەم‌جار لایـەن چارلـس پیرسۆن ١٨٦٣/١/١٠ پێشنیارکرا کە ٦ کیلۆمەتر درێژبوو لەنێوان شەقامی فارنجـستۆن‌و بیشـۆپ لەبەریتانیا .

لەساڵی ١٨٩٠دا پێشنیاری میترۆیەکـی‌دی لەنێوان شەقامی شاویلیـام لەلەنـدەن‌و سـۆکوێل خوارووی ڕووباری تایمزکرا کـە پێنـج کیلۆمەتـر درێژبوو . (بۆدابێـست) لەدروست کردنی تونێلـی میترۆدا دوای لەندەن‌دێت . ئێستا تونێلی میترۆ بۆمەبەستی هاتووچۆو ڕێگای ئاسنین زۆر شـاری جیهانی گرتۆتەوە ، وەك پاریس ، بەرلین ، هامبورگ ستالینگراد ، ستۆکهۆلۆم ، فینا ، مەدرید ، ئەثینا بەرشلۆنە ، برۆکسل ، وارشۆ ، تۆکیۆ ، نیویۆرك ، شیکاغۆ ، تۆرنتۆ ، بۆستن ... هەرچۆنێك‌بێت تونێل کەڵکی زۆرە بەپێی مەبەستی دروست‌کردنی دەکرێت بەم‌جۆرانەی خوارەوە : ـ
١ ـ تونێلی کەناڵی ئاوی
٢ ـ تونێلی هێڵی ئاسنین
٣ ـ تونێلی هاتوچۆی ژێرزەوی (میترۆ)
٤ ـ تونێلی گواستنەوە
٥ ـ تونێلی لادەر لەکاتی دروست‌کردنی بەنداوردا .
٦ ـ تونێلی دەرکردنـی ئاوی زیـادی ڕووبارو بەنداوەکان
٧ ـ تونێلی دروست‌کردنی کارەبا

بڕوانە ل ١١

محمد ئەمین بوزئەرسەلان سەگ‌ان یوسەی ژتیپێـــن لاتینی‌وەرگرتی‌یە..

چیرۆك ژ زاروکانرا

کەروشك و تاژی

هـەبـو تونەبو جـارەك ژجاران ، ڕەهمـــە ل دێ و باڤێن گوهداران ، خەیـن ژجەندرمە و تەهسیلداران . ـ تاژیەك هەبو . لـــێ چ تاژی !.. ئەوڤا وی زراف.. چاڤێن وی درێژ .. سەری‌وی بلند .. دەڤێ وی مەزن. چاڤێن وی گر و برفوك ...هنگی بەزا و ژیهاتـــی و چەلەنگ بو ، تو لاور نـــەدکاری ژ بەر وی خلاس ببە.

خوەدیێ وی ژی پر ئـەو د ئەڤاند . تم و تم خوارنێن خوەش و گۆشت د دایـێ ، گەلەك جاران دل و کورچکێن لاورێن نێچیر دکرن دائێـت بەرێ . هەر کو خوەدیێ وی ئەو د ئەڤاند و تشتێن خوەش ددا یێ ، تاژی ژ خوەدیـــێ خوە را زێدەتر خزمــــەت و نێچیر دکر . دەما چاڤێ وی ب خوەدیێ وی دکەت ، ب شالوزی دوڤێ خوە دهەژاند و دهات ل بەرێ مەضـــەل دکەت ، سەرێ خوە ل بـــەر لنگێن وی دادانی . ئاخر ، ئەو و خوەدیێ خوە ژ هـەڤ پر دلخوەش بون . ڕوژەك ژ

ڕوژان خوەدیێ تـــاژی ل هەسپێ خوە سوار بـــو ، تاژی ژی دا پەی خـــوە و بەرێ خوە دا نێچیرێ . ل ڤی ئالی گەریا .ل وی ئالی ئەتلی. تشتەکی نەدیت . ئەو ژی ، تاژی ژی ب ڤێ یەکێ خەمگین بون . تاژی چ قاس پـــوزێ خوە دبر ئەردێ بێهن دکەراند ژی تەوش بو .

قەت بێهنا تـــو لاوری نەدگرت . پاشێ ب چاڤێـــن فەدیکار و مەلول ل خوەدیـــێ خوە دنهێری .

لێ بەلێ بەرێ نیفرویێ ، بێهنا لاورەکی کـەت پوزێ تاژی . هەما پێ را چاڤێـن وی برقین .

ب کێف ل خوەدیێ خـوە نهێری و ژ جی قافزدا ، بەر ب دەڤیا هەمبەر بەزیا . ئەو خـو دبنـێ وێ دەڤیـــێ دا کەروشکەك رازی بو . تاژی بێهنا وێ کەروشکێ کرتبو .

خەوا کەروشکان پـــــر سفکە . چاوا دەنگێ لنگێـــن تاژی چو کەروشکێ ، هەمـــا ژ خوە شیار بو و ژ بنـــێ دەڤیێ خرتی . ژ هێیا گانـێ خوە ، هەتا هێزا وێ هەبـــو درەڤیا . تاژی ژی دەڤـا ـ دەڤ ل دو وێ د بەزیـــا . نێچیرڤان ژی ژ ئالیکی ڤـــە هەسپێ خوە ل پـــەی وان داژوت و ژ ئالیکی ڤـــە ژی «کش ـ کش» دکر ، هـــالان د تاژیێ خوە هلددان .

«ها هەلا ها ... ها هەلاه ااا ا .. کش ـ کش، کش ـ کش ش ش ش ..بکرە،بکرە ، بەرمەدە ... ها هەلا ها .. ها هەلا ه ا ا ا ا..»

لێ بەلێ نە بەزا تاژی فێدەدکر ، نە ژی «کش ـ کش و هالانێن خوەدیێ وی .... تاژی دکر ـ نەدکر ، نـــە دکـاری بگیـزە کەروشکێ . کەروشك بوبو وەك خەزالەکە بەزا و هەر درەڤیا نە دەڤـی‌دما کو خوە ب سەر را هول نەدکر ، نە ژی ئەوال دما کوب سەر را قافز نەددا .

جارنا ژی ژ نشکاڤە ل ئالی‌راستێ یان ل ئالی چەپـــێ دفەتلی و بەرگەهێ خـــوە دگوهارت .

ب ڤی ئاوایی تاژی شاش‌دکر . لەورا تاژی نەدزانـــی کو کەروشك دێ کەنگی و ل کێژ ئالی بفەتلە . ژ بەر ڤـێ یەکێ ژی نەدکاری هەما د وێ گاڤێ دا لەزا خوە کێم بکە و د جی دا بفەتلە . هەتـــا وێ لەزا خوە کێم دلر و دفەتلی، کەروشك ب مێتروبـان ژێ‌دور ژی دکەت . ئاخـــر ، کەروشکێ و تاژی ب سائەتان هەڤدو گەراندن . بـــرن و ئانین . لێ بەلێ تاژی ب تـــو ئاوایی نەکاری کەروشـــکێ بکرە و نێچیر بکە .

داوی داوی ، تـــاژی‌وەستیاهن ، هن سست بو .

خوەیدانەکە وســـا ژی ب سەرێ کەتبو کو ، مــــروڤ دگوت قەی کەتیە ئاڤـــێ و دەرکەتیە . ئێدی هێڤیا خوە بری و باوەر کر کو قەت نکارە بگیزە کەروشکێ . ژ ئالیکی دا ژی مەراق دکر کـــــو کەروشك چاوا دکارە ئـــەو قاس ببەزە و ئەو چاوا نکارە بگیرێ ، چاوا نکـــارە وی نێچیر بکە . ب ڤێ مەراقـێ ژ پارا دەنگ ل کەروشکێ کر و ژێ پرسی : «لێ لـــــێ کەروشکا گوهەمرتال ، ئەڤ چەند سنەتە کو ئەز ل پەی تە دبەزم و نکارم تە بکرم .ئەو ب ڤێ ئاوایی ل بەر خوەدیێ خوە ژی فەدیکار بـــوم . کفش بو کو ئەز ئێدی نکارم بکێژم تە . لێ تشتەك ژ منرا بو مەراق ، من دڤێ ئەز ژ تە بپرسم ..»

کەروشك ژ ئالیکی ڤـــە درەڤیا ، ژ ئالیکی ڤــە ژی پرسی :

«تو مەراقا چ دکی ؟ کـــا بێژە ..»

تاژی مەراقا خــــوە ژ کەروشکێ را وەها گوت :

«ئەز ژ تە بەزاتر .. ئەز ژ تە خورتتر .. ئەز ژ تـــە ژێهاتیتر ... چاڤێن من ژی ژ یێن تە درێژتر .. لێ دیسا ژی ، ئەڤ چەند سنەتە مـن دایە دو تە و ئەز ل دو تـــە دبەزم ، لێ ئەز دکم ـ ناکـم نکارم بگیژم تە و تـــە بگرم . گەلو سەبەبێ ڤێ یەکێ چ یە؟ ئەز چما نکارم بگیژم تە ؟»

کەروشکی وەهــا بەرسیڤا تاژی دا :

«سەبەبێ ڤێ یەکێ ئەڤــە کو ئەز ژبو خلاسیا خوە و ژبو پاراستنا گانێ خوە دبەزم . لێ تو تاژیێ خەلقێ یـــی و ژبو خەلقێ ، ژبو تێرکرنـــا زکێ خەلقێ دبەزی . تـــو چاوا ژی بکی ، تو ب قاســێ من نکاری ژ دل و جان ببەزی ،وەلەو تو بکاری من بگـــری ژی دیسا فێدا گرتنا من ژ تە را تونە ، ئێ کو گوشتێ مـــن بخوە نە تو یێ ، خوەدیێ تـــە یە . تو ژ وی را تاژیتی دکی و ژبو کو ئەو زیافەتان بخوە تو لاورێن وەك من بێگونەه دکوژی ..»

تاژی هین ژی سست بو، سەرێ خوە بەرژێر کر و وەها گوت :

«ئەرێ تو راست دبێژی . لێ ئەز چ بکم ، کاری مــــن ئەڤە. ئەز نکارم تاژیتی نەکم. هەتا مرنێ ژی دڤێ ئـــەز تاژیتیا خەلقێ بکم ..»

کەروشکێ وەها بەرسیڤا وی دا :

«دە تاژیتیا خەلقێ بکـــە هەتا مرنێ . دەما تو بمری ژی دێ تەرمێ تە بکشـــینن باڤێژن ئاڤا ئەوالەکێ و ل ور ژ قژکان را بهێلن . ئاڤێ تـــە ژی هەر دێ تاژی بە و تاژی بحینە . ژینا تە چـــاوا ب بێشەرەفی دەرباس دبە مرنا تە ژی دێ ب بێشەرەفی بە. کەسێن کو تاژیتیا خەلقـــێ بکن ، ئەو بژین ژی ، بمرن ژی هەر بێرومــــەت و بێشەرەفن ..»

Institut Kurde de Paris

خانەی زانیاری قوتابیان‌و لاوان .. لە سلێمانی

خانەی زانیاری قوتابیان‌و لاوان ، بریتییە لەبەکێ لەو خانانەی تیایدا سەرپەرشتی‌زانیاری قوتابیان ئەکرێت سەر بە یەکێتی نیشتمانی‌لاوان‌و قوتابیانە ، بەڕێز لێپرسراوی بەشی زانیاری‌مامۆستا ئەنوان محمد علی لەروی هەلس‌و کەوت‌و کاروباری ڕۆژانەی ئەم خانەیەوە ووتی :ـ

یێشەکی ئەمەوێت باسی دەوامی خانەکە بکەم کەتیایدا بەیانیان‌و ئێواران دەوام هەیە جگە لە ڕۆژانی سێشەمە ، قوتابیانی فێری زانیاری هەمە چەشنە دەبن لەسەر دەستی مامۆستایانی شارەزاو تایبەت ـکار . تا ئیستا دوو دوو دەورمان کردۆتەوە ـ بۆ میکانیك‌و فیزیاو کەردون شناسی‌و کارەباو ئەلکترۆن‌و زانیاری ژیان‌و بیرکاری کە هەربەشێکیان (٤٠) چل پێشڕەو بەشداری تیدا کردوە ، کەلکیان لەو دەورانە وەرگرتوە .. ئەمە لەکاتێکا خانەکەمان هەلئەستی بە ، تۆمارکردنی ناوی ئەو پێشڕەوانەی لە دەورەکاندا سەرنەکەوتن‌و کردنەوەی تۆمارگەی تایبەت بۆیان .

ئەم خانەیە جگە لە کردنەوەی دەورەی فێرکردن ، هەلئەستی بەکردنەوەی دەورە ، بۆ بەهێزکردنی قوتابیان لەپۆلی شەشەمی سەرەتاییەوە تاپۆلی یەکەم‌و دووەم‌و سێیەمی ناوەندی .

جگە لەئامادەکردنی پێشڕەوان ، تا بەشداری میهرەجانی بەهار بکەن لە شاری بەغدا ، هەروەهـا ناردنی ئەو ئامێرە زانستیانەی کردوبانە لە پێشانگەی هەلبەندی ناوەندی لەبەغدا ، ناوبەناو کۆبونەوەی فراوان ئەکەین ، لەگەڵ بەرپرسەکان‌و سەرپەرشتکاری خانەی زانیاری بۆ ڕێکخستنی چالاکی‌و چێبەجێ کردنیان .. بەشداری کردنمان لەکۆڕو لیدوانی زانیاری لەقوتابخانە سانەوییەکاندا ، سەرداني لیژنەکانی تری زانیاری‌و دابەش‌کردنی کەرەسەی زانیاری تیابدا .. جگەلەوەی بەکۆمەڵ چوینەتە دیدارو سەردانی شوێنە زانیاریەکانی هەلبەندی پارێزگاو لەکلکمان لە کارەکانی وەرگرتوە ، بۆ لەبەشی زانیاری زیاندا ١٩٨٥-٢-٢ بەبرواری بەشێکی نوێمان کردوە ، بۆ ڕووەکی سێبەر .. کەئەمەش لەگەڵ بەشەکانی‌تردا ، دەوری خۆی ئەبێت ئەمە بەشێوەیەکی گشتی زۆربەی ئەو کارانە بوون کە خانەکەمان پێی هەلدەستی .

ـ لقی سلێمانی ـ

وەلامێك

بۆ کاك قاسم نوری کرسم لە هەولێر :

ـ نامەکەتمان خوێندەوە ، ئەوی دەربارەی بەشداری کردنی هەندێ لە هونەرمەندانمان نووسیبووت لەو ئاهەنگە تایبەتیانەدا کە تیایدا ڕێزی هونەر ناگیرێ ، سەد لەسەر لەگەلتاین‌و هەرگیز نابێ هونەری ڕەسەن دابەزێنە پلەی نزم ، بەلام دەربارەی ڕایەکەی ترت ... ئێمە لەگەلتا نین‌و دەلێین بەشداری‌کردنی هونەرمەندا نمان لە فیستەڤال‌و ئاهەنگە گەورەکاندا ئەرکی پیرۆزی سەر شانیانە‌و کاتێ کە بەشداری خۆشی‌ی‌و کامەرانی خەلك دەکەن ، پێویستی‌یەکی گەورەی سەرشانیان بەرامبەر گەلەکەیان‌و ڕەسەنایەتی هونەرەکەیان جێبەجێ دەکەن .هیوادارین تۆش لەگەلماندا بیت .

لەم چەند ڕۆژانەدا ، دنیا بە گشتی یادی ڕۆژی یەکی ئایاری کردەوە یادی ئەو ڕۆژە مەزنەی کە کرێکار لە دنیادا ڕاپەڕی‌و ئەم ڕۆژە مەزنە بووە نیشانەیەکی دیاری خەباتی مرۆڤ لە پێناوی دەسکەوتنی مافی ڕەوای خۆی .

لەگەڵ ئەم یادە مێژووییەدا ،کرێکاری عیراقیش یادی یەکی ئایار دەکاتەوە‌و لە ژێر بارو دۆخێکی ئاسایش‌و بەختەوەریی کە شۆڕشی ١٧ ــ ٣٠ی تەموزی ئەمر بۆ چینی کرێکار هێنایە دی ، بە تایبەتی لە ڕووی دەرکردنی چەند یاساو دەسکەوتێك کە شۆرش بۆ خۆش گوزەرانی کرێکار دەری کردو تیایدا

بازووی کرێکارو عیراقی نوێ

ڕەچاو هەموو لایەنێکی ژیانی کرێکاری عیراقی کرد . کرێکاری ئەمرۆ لە ـــ و ڕۆژگارەدا کە گەلەکەمان جەنگی ڕەوای خۆی لە پێناوی پاراستنی مافی مێژوویی‌و سەربەرزی خۆی‌دەگێڕێت ، بەختەوەرە بەوەی لە هەموو لایەنەکانی‌کارکردن‌و ئارەق ڕشتن دەوری بالای خۆی دەگێڕێت‌و لە لایەك کار دەکات‌و لە لایەك بەرگری لە پاراستنی‌دەسکەوتەکانی شۆڕش دەکات .

چەند سالێ لەمەوبەر ، پێش لە دابك‌بوونی شۆڕشی تەموز کرێکاری عێراقی بێبەش بوو لە بچوکترین مافی چارەنووسی ، لە ژێر زەبری‌ڕۆژگاردا دەینالاند ، بەلام

شۆرش‌و ڕابەرەکەی تێکۆشەر صدام حسین ڕێی کاروانی لەبەردەم کرێکاردا کردەوەو هەموو پێویستی بۆ زامن کرد

مافی هەموو کرێکارێکە زیاتر بە توانای خۆی لەم ڕۆژگارەدا بخاتە کار ،چونکە جەنگی‌ڕەوامان جەندەجەنگێکی مێژوویی‌یە ، پێویستی بە دەستی لێهاتووی بنیاتنان هەیە کە ئەمەش لە دەست‌و بازووی کرێکاری بە باوەڕ دەوەشێتەوە ، چونکە بەمە ئەتوانێت عیراقی نوێ بنیات‌بنێت ، ئەو عیراقە مەزنەی کە خەونی هەموو هاولاتی‌یەکی شەرەفمەندەو دەوەری کرێکارو جوتیارو ڕەنجبەرو هەموو چینێکەو لەم بۆنەدا دووبارە کرێکار ئەتوانێ دەدات بەشداری لە جەسپاندنی عیراق‌و بەرگری لە مێژوو بکات .

لوقمان محمد

ڕاگیرکردنی دەمەجەقۆکە لە کلکەکەی بەرنجە هەردوو سەری بەهێزی دووبازەوەو دەبەستیرەوە .

● ڕۆژی چەند چەقو دەکەی ؟

ـ من بیربووم ناتوانم .. ڕۆژێ دوو چەقۆ .

● نرخی چەقۆیەك ئێستا چەندە ؟

ـ ٢٥٠فلس و ٥٠٠فلس .

● وەستا کەست فێر نەکردوە ؟

ـ من هەر پێنج کوڕەکەم فێر کردوە .. بەلام ئەوان وەکو‌من تاقەتی ئەم ئیشەیان نیە .

ئیبراهیم هەورامانی

وەستا فتح‌الله صادق لە سالی ١٩٠٠ لەتەویلە لەدایك‌بووە ، هەر لەمندالییەوە لەبەردەستی باوکیدا لەئامێنی کورەیەکی گەورەدا فێری دروست‌کردنی گاسن‌و پاچ‌و تەورو پێیل بوە .. توانیوەتی بەدرێژایی ١٥ ساڵ ئێستا بەسەربەستی خۆی‌و لەدەستی شاگردی وازبهێنێت‌و کاربکات لەسەر دانێك دا کەچوویتە لای پێی‌وتین :

وەختی خۆی .. زەمانی بەزن زوو .. ئەو کورە گەورەیەمان ... لەسەنە بە ..١ تمەن کڕیبوو بەلام ئێستە ... بۆ کڕین ... تەوێلە ... ئیشکردن‌و ...

دوابەدوای ئەمە سەبارەت بەدروستکردنی چەقۆ ... دەرابە دەخرێتە کورەی ... ڕووی :

وەستایەکی خاوەن پیشە

ئاگرەکەوە ئاباش سووردەبێتەوەو‌پێك دەکرێت ... بە ... سەر ... باشان ... دەمەورد ... دەکرێت .. دوای ... ئینجا ... بەبەردەناودانی دەدەیت .

روو

گولدانەکەی شار

سەرەڕۆی شار مابەی سەرنج ڕاکێشانێکانەیە کە رووی تێ ،بۆیە هەرچی ئەفەلایەك ڕازاندنەوەی ئەم سەرەڕۆی بدرێت هێشتا هەر کەمە کاتێك ، یەکێك دێتە دیدەنی هەولێری دێرین لە ڕێگادا روو بە رووی ئینجانە گول دەبێتەوە ،بەلام ئەم ئینجانە گولانە بە درێژایی سال تێنوون ، چونکە شارەوانی ئاوبان نادات و هەر ئاوە ووشك دەبنەوەو دەژاکێن ..

● لەوە سەیرتر ، لەم ماوەیەی دووایی‌دا شارەوانی لە جیاتی بژن‌و عەنبر ، لە جیاتی گولو گولـدان ، کرێکارانی فێری ئەوە بوون ، هەرچی باشماوەیەکی شار هەیە دەی هێنن بۆ سەرەڕۆی کەرکوك ـ هەولێر ، لەوێ دەیخەنە هێلانەی مێشو مەگەز ..

یەکێ لەو برا رۆژنامە نووسانەی لەم چەند ڕۆژانەدا هاتە دیوەنی شارەکەمان ،گلەیی ئەوە بوو ، بۆچی لەسەر شارەوانی نانووسرێت ، ئێمەش دەلێن ، ئەمەیان بوە بە لستەیەك لامان‌و بە ژمارە لامان پاریزراوە ...

ـ بۆ گولدانەکەش دەلێین ،برایان بەزەیتان بەم گولە سیسانە بێتەوە ، خۆ شارە کە هی خۆتانە !.

ـ شێرزاد ..

ووشەی کەلەپوری لە زمانی کوردی دا

هوزارو هەزار هەزار هەزارە هەزاران هەیەو هەموی دیارە

هوزار سەبینان بۆ گول دەخوێنی هەزار ژمارەی دەسەد پیکەیێنی

کێویك سەختیش هەزار هەزارە شەویش لەسەرما ئەکێت هەزارە

هەزار رەحمەتیش لەخەلك ئەکرێ باریش بەهەزار ئەقەبار ئەکرێ

هەزار شەفیشیان هەلدا لەکابرا هەزارانی خەلکیش کران بەدارا

چارەو چارو چار چارەکەی کەتان چارە تالە بۆخاوەن سامان

ناوچاو سیپی چارەوی چارە چارەسەرکردنی بۆنیش‌و کارە

چارەکەش هەیە بۆکولی ژنان چارەکری تریش بۆنانی شوان

چرکەو چرك چرکە چریکەی تریش لەخەو ڕاپەریم بەو چرکە منیش

زمانی بەسراوە هیچ چرکەی نابە چریکەی گورانیش دەنگو سەدابە

یەبەندیش دەلین هیچ چرکە نەکەیت بەبەتی زالم سەری خۆت نەخۆی

بەچرکە چرکیش ... ڕۆژوەوە لەتاوان باك بوم ... سورەن

شاش‌و شاش‌و شاش هەموی هەر شاشە

لەجێگای خوێدا هەمیشان ... شاشە

ئەوز نە زور دندانی شاشە زوبەکە چاکەو ئۆوەکەی شاشە

نەرشەکە چاکە و بۆیەکەی شاشە مانایان هەیە ئەم هەمو شاشە

مەرەزەکە سەوزە بەلام زور شاشە سەرچێنی بکەین لێتر زۆر باشە

کەرت‌و کەرت‌و کەرت هەموی هەر کەرتە

لەجێگای خوێدا وتنیان شەرتە

ئەکرێ بەدووکەرت ناو شونی‌و دار

کەرتی میکەلیش دەچێ بەرەو خوار

زۆرشنی تریش دوکەرت ئەکرێ گەرحازر نەبی پەشت ئەخوری

لەشکریش بەشەر دوکەرت ئەکرێ لەوەدا ئابروی نەرماندە دەبری

کۆل پێنجەو شەشە ناوبان هەر کولە

تورس بن بۆشانت ئەکەوێتە بولە

کۆلی‌پێچراوە بۆپورە رەعنا ئەیدا بەکۆلیا بۆباخی ئەبا

هەروا گازەردیش شاخێکی کولە جارجار سەربەرە بوگێرو هۆلە

بۆنێکیش کولە شاخی شکاوە لەتاوی ئازار لەران جێماوە

دیی کولیش هەیە نزیك هۆبەنو قەت بەمنالی کچ نادەن بەشوو

گیابەکیش هەیە بەکول ناو ئەبری بەهار چێشتی دۆخەناوا ئەکری

پەنجەی دەس بابێ ئەگەر قرتابێ بەکۆل ناو ئەبرێ ئەکەر باشابی

محمد سعید سلیم جاف

بەرهەمی کرێکار

((جەژنی کرێکار))

جەژنە جەژنە جەژنی کرێکارە ڕۆژی خۆشی‌و شادی بەزمی هەزارە ئەمرۆ لە سەر ڕووی جیهان ئاهەنگ گێڕانە دەنگی ئەیلی شادیەبە دەلێن یەکی ئایارە

سەدای ڕەنجبەر جیهانی گرت سەرانسەر چینی ئازارکێش ئەوەی کاوەی ئاسنگەر ڕۆژی تۆلەسەندن لە چاوی دوژمنان بادی ئازادی ئەم چینیە بەسەر داگیرکەر

دەستی بۆچەك دەستی بەرهەم ئەرکی سەرشانە بەیەکێتیمان سەربەرزیمان ڕێگای تێکۆشانە چەکدانان سەرشۆڕی‌و شورەیبە دوژمن شرە لێدەین زووکەن بەرێشانە

برایەتی کورد وعەرەب دەوری دەورانە بەك خاکەك ئایین ئەزین مێژوو پروانە بیلانگێران چاوبرسییان مردوون لە داخان لە ناو جوونیان هەلۆبەرێنیان کاروان کاروانە

ئەندامی کرێکارانی هەولێر قادر علی طە

جۆری کۆرەتوێ‌و چالەنوێ لەگەل ئاستی ئاوی ژێرزەوی .

سێ خالی سەرەکی هەیە وەك پێشنیارێکی جیۆلۆجی پێش دروست‌کردنی تونێل پێویستە ڕەچاو بکرێت :

١ ـ ئایا ماتەرەکانی شوێنی تونێلەکە ڕەق یاخود نەرمە ؟ پێویست بەدیتنەیت دەکات یاخود نەء ؟ بۆ بریاردانی ئەمەش پسپۆری جیۆلۆجی پێویستە .

٢ ـ ئایا چ بەشێکی تونێلەکە ڕاگیرکەری پێویستە ؟ ئایا جۆری ڕاگیرکەرەکە چۆن بێت ؟

٣ ـ بوونی گیروگرفتی ئاوی ژێرزەوی‌و دیاریکردنی شوێن‌و بڕەکەی ؟

بەگوێرەی خالی یەکەم کەفری بارستەی‌و ڕەق پێویستی بەڕاگیرکەر نیە وەك کەفری (مەرمەڕ ، لایمستۆن ، گرانایت ، بەردی لمین ، بازالت .....) .

بەلام لەکەفری نەرمدا هەلکەندن ئاسانەو ڕاگیرکەر پێویستە و دینامیت بەکارنایەت

وەك شێل ، قوم (.....) . بەگوێرەی خالی دووەم دوای دەراسەکردنی شوێنی تونێلەکە لەڕووی بوونی شکاندن ، داڕووخان بوونی فۆلت دەتوانین بڕیاری ڕاگیرکەر بدەین بەشێوەیەکی ئاسوری دروستی بکەین .

هەروەها بوونی سیفەتی هەلئاوسان لەهەندێ کەفردا پەیوەندی بەبوونی ئاوەوە هەیە .

ئەم ئەنجامانەی سەرەوە کەباسکران دەبێت بەڕاپۆرتێك بنووسرێن بەزمانێکی ساکار لەبەرهۆی گرانی بابەتەکە ئنجا دەبێت حساباتی بیناکانی دەوروپشتی شوێنی تونێلەکە لەگەل ئاوهەوای ناوچەکە بکرێت بۆنەوەی ئەندازیاری بینا کەلکی لێوەربگرێت .

بەراوێزەکان

١ ـ فۆلت :ـ بەشێوەیەکی گشتی شکاندنە لەچینە کەفرەکاندا ڕوو دەدات لەگەل جولەیەکی نیبەدا لەم‌لاو لەولای شوێنی شکاندنەکە .

٢ ـ کۆرەتوێ :ـ (الطبقة المحدبة) بریتیە لەنوشتانەوەی چینە کەفرەکانی توێژی زەوی

بەشێوەی شەبۆلی ، لەونوشتەنەکە چین‌و توێ کەفرەکان کووڕ بوونەتەوەو تازەترینیان لەلوتکەی کۆرەکەداو کۆنترین چینیان لەنەمەندا لەڕیزبوەیە برینیە لە (کۆرەتوێ) ، وەلاوبەشەوەدا کەشێوەی حوزی وەرگرتوە تازەترینیان لە ناوەراستی حەوزەکەدایە " چالەتوێ ، الطبقة المقعرة) ی پێدەوترێت .

٣ ـ لایمستۆن :ـ بەردی کاربۆناتی کالیسیۆمی نیشتوەیە لەسەدا بەنجای کالسایتیان تەرەکۆنایتە .

٤ ـ گرانایت :ـ بەردێکی ئەسیدی ئاگرینە لەژێر زەویدا ڕەقدەبێت زیاتر لە بلاجیۆ کلیزو کوار نزیکهاتووە .

٥ ـ بازالت :ـ جۆرێکە لەبەردی تفتی ئاگرکەای (بورکانی) ئاگرین ، ڕەنگی ڕەشە ، لەکانزای دەنکۆ لەوورد کەپێکهاتووە سەرەکی کالیسیۆم بلاجیوکلیزو پایدۆکسینو کوارتزی کەمە .

٦ ـ شێل :ـ بەردێکی نیشتووی قوڕیە ، زیاتر لەکانزای قوڕ پێکهاتووە

تونێل ـ پاشماوە

٨ ـ تونێلی دەرکردنی پاشەڕۆو ئاوی ژێرابەکان .

٩ ـ تونێلی کانگا بۆ مەبەستی گواستنەوەو هەوا گۆڕکێ .

دروست‌کردنی تونێل کارێکی گرانە ئەبێت لێکۆلینەوەی سەرەتای بۆ ئەم پڕۆژانە بکرێت بەهۆی تاقیکردنەوەی جیۆلۆجی‌یەوە وەکو دیاریکردنی جۆری گل‌و چینە کەفرەکان . بەك بەدوای‌یەکی چینەکان ، دیاریکردنی توانای گوزەرکردنی ئاو ، ڕێژەی کرتاندنەوەو داچوون ، سیفەتی سرووشتی‌و میکانیکی بەردەکان لە شوێنی تونێلەکەدا ، باروودۆخی جیۆلۆجی تونێلەکە وەك بەیەکێ‌ری جیۆلۆجی سەرەتای‌و ناوەندی‌و ئاستی ئاوی ژێرزەوی دیاریدەکرێت .

کردادی هەلکەندن بەمەکینە یاخود بەدابنەمیت ئەنجامدەدرێت . پێشش هەلکەندن دەراسەی ئاراستەو قەبارەو شێوەی تونێلەکەو برگەیەکی ئەکرێت بۆ دیاریکردنی مەبەستی تونێلەکە . ڕوویێوی جیۆلۆجی بۆشوێنی تونێلەکە گرنگە بۆدیاریکردنی فۆلت‌و شکاندن‌و

Institut Kurde de Paris

ئەم ... هەموو زمانە بۆ؟

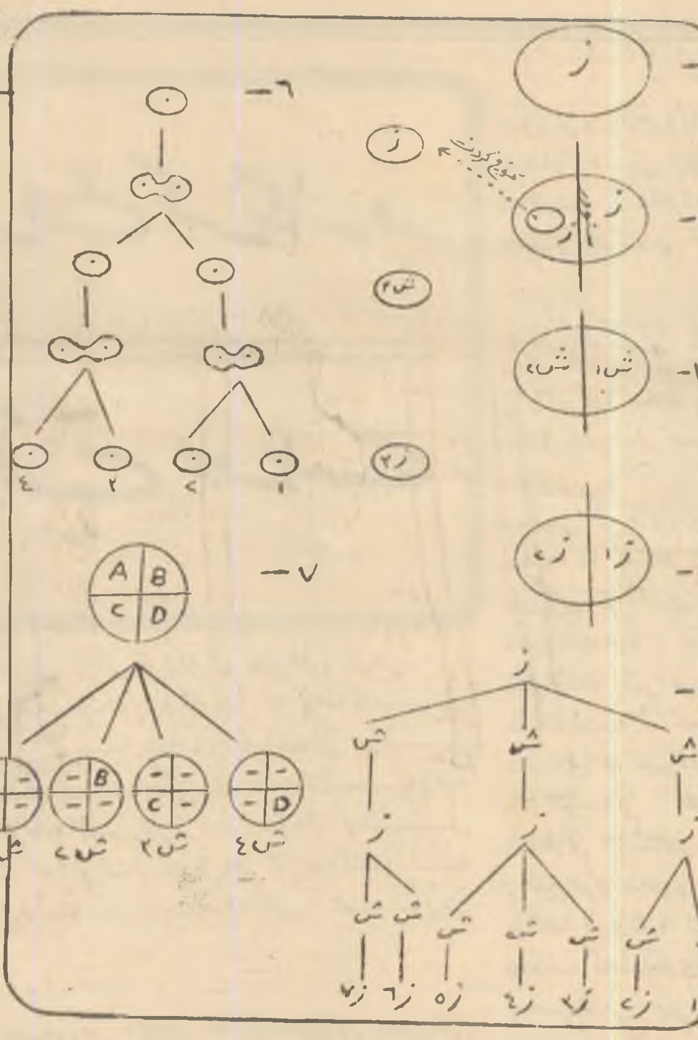

● د . وریا عمر امین ●

بۆ ئەم هەموو زمانە جیاوازانە هەن ؟ بۆ تاکە زمانێ نەبووەو نیبە بۆ مرۆڤ هەمووی ؟ ئەم دیاردەیە هەر لە زووەوە سەرنجی راکێشاوەو بیری مرۆڤی خەریك کردووە دەنگ دانەوەی ئەم مەسەلەیە لە ئەفسانەکانا بەڵگەی بایەخ پێدان و بیر خەریك بوونە پێی .

بۆ نموونە هەزار ساڵ پێش زایین تەورات لە بارەی ئەم دیاردەیەوە ئەم چیرۆکە ئەگێڕێتەوەو هۆی هەبوونی ئەم هەموو زمانانە دەرئەخاو ئەڵێ .. [سەردەمێك .. مرۆڤ هەموو یەك زمانیان هەبوو .. گەیشتبوونە لوتکەی شارستانیەت هیچ شتێ نەمابوو بیری لێنەکەنەوەو نەیکەن .. تاکە شتێ نەبێ ئەویش ئەوە بوو بگەنە لای خـوا .. بۆ ئەم مەبەستە بڕیاریاندا تەلارێکی یەکجار بەرز دروست بکەن تا بیگەنێ . خواش بۆ ئەوەی ئەم پلانەیان لێ تێکدا نەتوانن ئەم پڕۆژەیە جێبەجێ بکەن .. زمانی شێواندن .. هەرکەس بە جۆرێ قسەی کرد .. ئیتر لەیەك نەگەیشتن و نەیانتوانی پڕۆژەکەیان جێبەجێ بکەن] .

تا سەدەی هەژدەم هیچ لێکدانەوەیێکی زانستی بۆ ئەم دیاردەیە نەبوو .. لە ساڵی ١٧٨٦ زمانەوانی بەریتانی سێر ولیەم جۆنس ووتارێکی بڵاوکردەوە دەرگای لێکدانەوەی ئەم دیاردەیەی کردەوەو تیشکی خستە سەر ئەم نهێنییەو پەردەی لەسەر لادا .. ئەم زمانەوانە شارەزاییەکی تەواوی زمانی گریکی و لاتینی هەبوو .. لە هیندا ژیاو فێری زمانی سەنسەکریتی بوو .. بینی ئەم سێ زمانانە (واتا گریکی و لاتینی و سەنسەکریتی) زۆر لە یەك ئەکەن لە رووی دارشتنی ووشەکانیان و ڕێزمانیان ... وا بوو لە ساڵی ١٧٨٦ ئەم لێکدانەوەیەی بڵاوکردەوە ..

[وەك زانراوە لاتینی و گریکی لەیەك ئەکەن چونکە لە رووی جوغرافییەوە گەلێ لە مێژە دراوسێن و کاریان لەیەك کردووە .. ئەی زمانی سەنسەکریتی کە هەزاران میل لێیانەوە دوورە ئەم لەیەك چوونەی چۆن پەیاکرد .. ؟ بە هیچ جۆرە ناشێ ئەم دیاردەیە بخرێتە پاڵ ڕێکەوت .. هەبێ و نەبێ ئەم سێ زمانانە لەیەك سەرچاوەوە هەڵقوڵاون] .

زمانەوانان لە ژێر تیشکی ئەم رایە تازەدا کەوتنە شیکردنەوەو لێکۆڵینەوەو بەراوورد کردنی زمانەکان .. ئەم جۆرە لێکۆڵینەوەیە تا سەرەتای سەدەی بیستەم (واتا بۆ زیاتر لە ١٥٠ ساڵ) باوبوو و مەیدانی زمانەوانیی داگیرکردبوو ... گەلێ پەیرەو تەکنیکی تایبەتی دانرا بۆ دۆزینەوەو دەستنیشان کردنی جۆری پەیوەندیی نێوان زمانەکان ... ئەنجامەکەی ئەوە بوو سەدەها زمان کە هیچ شتێ لە بارەی نژادو پەیوەندیی مێژوویییانە نەئەزانرا شوێن و جۆری پەیوەندییانە لەگەڵ یەکا بەتەواوی دەستنیشان کرا .

ئەم جۆرە لێکۆڵینەوەیە لە سەردەمێکا باوبوو کە نەزەرییەی پەرەسەندنی داروین (١٨٠٩ — ١٨٨١) کاری لە هەموو لقەکانی زانست ئەکرد .. زانستی زمانیش لەم کار تێکردنە بەدەرنەبوو .. لە ئەنجاما ئەم راستییە سەری هەڵدا .. [چەمکی گۆڕینە هۆی هەبوونی ئەم هەموو زمانانە] .

گۆڕین یاسایێکی ئەزەلیی ئەم سروشتەیە .. باری ئیستەی هەر شتێ جیایە لەهی هەر سەردەمێکی تری .. ژینگە (بیئە) دەورێکی باڵا لە ئاراستە کردنی شێوەی گۆڕینەکە ئەگێڕێ .. گەر سیستەمێ بە بیئەیێکا ئابلۆقە درابێ ئەم سیستەمە ئەگۆڕێ .. ئەم گۆڕینە هەموو لایەنێکی ئەگرێتەوەو دوای ماوەیێك ئەبێ بە سیستەمێکی تر .. بەڵام گەر هات و خرایە دوو بیئەی جیاوازەوە ئەم جارە گۆڕینەکە لەهەر یەکەیانا بە جۆرێ ئەبێ بەپێی ئەو بیئە جیاوازانەی تیایا دانراوە .. دوای ماوەیەك ئەبێ بە دوو سیستەمی جیاواز ..

زمانیش وەك دیاردەیێکی سروشتی لەم یاسا گشتییە بەدەرنییە .. ئەگۆڕێ بەتێپەڕینی کات جوغرافی و ئابووری و کۆمەڵایەتی و کەلچەری و پەیوەندی لەگەڵ زمانانی تر دەور ئەگێڕن لە چۆنیەتی شێوە گرتنی ئەم گۆڕینە .. بۆ روونکردنەوەی ئەم لایەنە .. گریمان کۆمەڵە خەڵکێك لە ناوچەیەکا ئەژیان بە زمانی (ز) ئەدوان [سەیری ژمارەیەك بکە] بە تێپەڕینی کات ئەم زمانە ئەگۆڕێ .. ئەگەر قسەکەرەکان هەموو بەیەکەوە مانەوەو پەیوەندیی جوغرافی و کۆمەڵایەتیی نێوانیان نەبچرا ئەو گۆڕینە لە هەموو بەتەکانیا هەمان شێوە ئەگرێتە خۆ چونکە بە هەمان بیئە ئابلۆقە دراوە .. بەڵام ئەگەر هات و خەڵکەکە لەیەك دابڕان و بوون بەچەن بەشێ چ لە ئەنجامی کۆچ کردن چ لە ئەنجامی پەیا بوونی سنوورێکی سروشتی یا دەستکرد لە لەنێوانیانا پەیوەندیی نێوانیان ئەپچڕێ .. لەکاتی لەیەك دابڕینیان هەموو هەمان شێوەی قسەکردنیان ئەبێ .. دوای جیا بوونەوەیانە هەریەکە ئەکەوێتە بیئەی تازەی خۆی [سەیری ژمارە دوو بکە] . زمانەکە ئەگۆڕێ بەڵام چونکە ئەم جارە بەشەکانی بەیەکەوە نین و هەر بەشەی کەوتۆتە بیئەیێکی تایبەتی گۆڕینەکە لە هەر بەشێکا شێوەیێکی جیاواز لەوانیترا ئەگرێتە خۆ .. هەر یەکە بەپێی ئەو بیئە تازەیەی کەوتۆتە ناوی .. پاش ماوەیێك ئەبن بە چەن شێوە .. [سەیری ژمارە سێ بکە] .. چەن زیاتری بەسەرا تێپەڕێ جیاوازیی نێوانیان زۆرتر ئەبێ تا ئەگاتە رادەیێك ئیتر لە یەك ناگەن . بەم جۆرە زمانی (ز) دوای ماوەیێك [بەسەدان و هەزاران ساڵ] ئەبێ بە چەن زمانێ [سەیری ژمارە چوار بکە] . ئەو زمانە تازانە دیسان بەهەمان ڕێڕەو تێئەپەڕنەوەو بەهەمان جۆر هەر یەکە ئەبنە چەن زمانێکی ترو بەم جۆرە [سەیری ژمارە پێنج بکە] .

جا کە ئەڵێین فڵانە زمان و فڵانە زمان سەر بە هەمان بنەماڵەن ئەوە ئەگەیێنێ کە ئەم دوو زمانە بەو جۆرەی باسکرا لە یەك سەرچاوە هاتوونەتە خوارەوە . لەسەر ئەم ئەساسە زمانەکانی جیهان هەموو دابەش کراونەتە سەر چەن بنەماڵەیێك ئایا ئەم بنەماڵانەش لە چەن قۆناغێکی .. زوورتردا ئەگەنەوە یەك .. ؟ ئەمە تا ئیستا ساغ نەبۆتەوە .. گەر ساغ بێتەوە گرێیەکی یەکجار ئاڵۆز لە نهێنییەکانی سروشتمان بۆ ئەکرێتەوە ..

کە زمانێ ئەبێ بەچەن شێوەیێ و ئەم شێوانە ئەبن بە زمان ناشێ بووترێ فڵانە شێوە لە فڵانە شێوە ڕەسەنترە یا باشترە یا ڕێکترە .. یا فڵانە زمان لە فڵانە زمان باشترە یا ڕەسەنترە یا تەواوترە .. پەیوەندیی نێوان ئەو شێوەو زمانانەی لە نژادێکەوە دێنە خوار وەك پەیوەندیی نێوان ئەخانانە (خلیە) وایە کە لە خانەیەکەوە بە جیابوونەوە زیاد ئەبن [سەیری ژمارە شەش بکە] ، بە هیچ جۆر ناشێ بووترێ خانەی ژمارە (١) لە وانیتر باشترە یا ئەوانیتر لە ئەم باشترەو ڕەسەنترەو لە ئەسڵەکە نزیکترە .. پەیوەندیی نێوان ئەم چوار خانەیەو دایکەکە هەمان پەیوەندییە .. کە زمان ئەبێ بەچەن شێوەیێ هەر شێوەیەی لەوانەیە سیمایەکی زمانە دایکەکە بپارێزێ لەوانیترا نەمینێ .. [بۆ نموونە سەیری ژمارە حەوت بکە]

ئەم زمانە چوار سیمای هەیە (D. C. B. A)
بوو بە چوار شێوە لە شێوەی یەکەما (A)
پارێزراو ئەوانیتر نەمان لە شێوەی دووما (B)
پارێزرا ئەوانیتر نەمان لە شێوەی سێیەما (C)
پارێزرا ئەوانیتر نەمان لە شێوەی چوارەما (D)
پارێزرا ئەوانیتر نەمان .. بە چ مەنتیقێ ئەتوانین بڕیار بدەین یەك لەم شێوانە لە هەموان ڕەسەنترە ؟

لە زمانی کوردییا نموونەیەك ئەهێنمەوە لەم بارەیە .. هەندێ وای لە قەڵەم ئەدەن کە گوایە کرمانجی ژووروو لە خواروو ڕەسەنترە چونکە کرمانجی ژووروو (د)ی ئامرازی هەمیشەیی پارێزراوە .. [دخۆم — دکەم دنڤم .. هتد] گەر توانەوەی (د)ی ئامرازی هەمیشەیی وای کردبێ کرمانجی ژووروو ڕەسەنتر بێ ئەی چی ئەڵێن دەربارەی توانەوەی (د)ی چاووگی لە کرمانجی ژووروودا (کردن بۆتە کرن) (مردن بۆتە مرن) (خواردن بۆتە خوارن) ... هتد ..

هەردوو شێوە بەقەد یەك ڕەسەن و هەمان پایەیان هەیە لە ناو چوار چێوەی زمانی کوردیدا .

پەیوەندییەکی ڕاستەو خۆ لە نێوان بیرکردنەوەی مێشك (العملیة العقلیة) و دارشتنی زمانا هەیە .

هەموو زمانانی جیهان هەمان ئەرك بەهەمان پەیرەو بەجێ ئەهێنن ئەویش گواستنەوەی ئەو بیرو خەیاڵانەی لەمێشکا پارێزراوە بۆ بەرامبەر بەهۆی ئەو دەنگانەی بە ئەندامانی ئاخاوتنەوە دروست ئەکرێن .. بۆیە ئەبێ هەموو زمانانی جیهان هەمان بیناغەیان هەبێ .

زمانەکانی جیهان هەموو چ ئەوانەی ژمارەی قسەکەرانیان لە سەد ڕەت نابێ چ ئەوانەی گەیشتۆتە ملیار . چ ئەوانەی قسەکەرەکانیان گەیشتوونەتە لووتکەی شارستانیەت چ ئەوانەی هێشتا لە جەنگڵدان ... ئەم زمانانە هەموو گەر لەبەر تیشکی مەنتیق و زانست و پەرەسەندندا (بە چەمکی داروینی) شی بکرێنەوە دەرئەکەوێ کە هەموو یەکن و بەقەد یەك ئاڵۆزن .

ئەو جیاوازییانەی لە نێوانیانا بەدی ئەکرێن دیوی دەرەوەی زمان ئەگرێتەوە وەك جیاوازیی نێوان خەڵك وایە سەروسیمایان جیایە بەڵام لە رووی بایۆلۆجییەوە هیچ جیاوازییەك لە نێوانیانا نادۆزرێتەوە .

هیچ زمانێ لە هیچ زمانێکی تر پەرەسەندووترو پێشکەوتووتر نییە .. ئەو پەیوەندییە هەرەمییەی لە نێوان سادەترین کەرەسەکانی زمان کە تاکە دەنگەکانیەتی و ئاڵۆزترین دانەی زمان کە ڕستەیە لە هەموو زمانانی جیهان وەك یەك وایە .

لە هەموو زمانێکا ژمارەیەکی دەست نیشان کراو دەنگ هەیە .. بەپێی یاسای تایبەتی بە زمانەکەوەو بەپێی ئەو نرخانەی ئەو تاکە دەنگانە لە ناو چوار چێوەی زمانەکەدا پێشانی ئەدەن فۆنیمەکانی زمانەکە دەستنیشان ئەکرێ ... لە هەموو زمانێکا لەناو چوارچێوەی قالبێ فۆنەتیکی ئەم فۆنیمانە لەیەك ئەدرێن و برگەی فۆنۆلۆجی پێك ئەهێنن ... لە هەموو زمانێکا لە ناو قالبی برگەی فۆنۆلۆجی بە فۆنیمێ یا زیاتر مۆرفیم پێك دێت . بە مۆرفیمێ یا زیاتر ووشە پێك دێت بە ووشەیێ یا زیاتر فرێزێك دێت چەن فرێزێکیش ڕستە پێك ئەهێنن .

دەوڵەمەندی و هەژاری لەرووی فەرهەنگەوە پەیوەندیی بە مەسەلەی پەرەسەندنەوە نییە . دەرگای هەموو زمانێ کراوەتەوە ژمارەیەکی بێ دوایی ووشەی بێتە ناو .. کەی شتێکی تازە لە کۆمەڵێکا پەیابوو چ (مادی) چ (مەعنەوی) ئەوە ناوی لێ ئەنرێ چ بە وەرگرتن چ بە دارشتن . ئەم ووشەیە ئەبێ بە بەشێکی فەرهەنگی ئەو زمانەو بە پێی یاسا فۆنۆلۆجییەکانی دا ئەتاشرێ و شێوەی تایبەتی زمانەکە ئەگرێتە خۆ .

قسەکەری هەموو زمانێ ئەتوانێ ژمارەیێکی بێ دوایی ڕستە تێبگاو بڵێ و هەمیشە شتی تازەی پێشتر نەبیستراو نەزانراو دەربڕێ و تێبگا هەر بەو کۆمەڵە ووشانەی لە فەرهەنگی مێشکیا هەیە ..

هەچ منالێ سەر بە هەچ کۆمەڵ و ڕەگەزو شارستانیەتێك بێ زمانی ئەو کۆمەڵە بە تەواوی وەرئەگرێ کە تیایا پەروەردە ئەبێ .

دەیەها بەڵگەی تری لەم بابەتە ئەشێ بخرێتە روو ئەبسەلمێنن کە زمانی مرۆڤی هەموو بە یەك مەنتیقە هەڵئەسوورێن .

تێبینی :
ئەم وتارە لە رۆژی ٥ـ٣ـ١٩٨٥ لە کۆڕی کۆمەڵەی رۆشنبیری کـــوردیدا خوێنرایەوە .

پەرێت پەخنێ
لسەر هۆزانا ...
" هەڤالەمن "

● مەجیدێ حسوی ●

چ میللەتەکێ لجیهانێ هەبت دهێت نیاسین ب تۆرێ خۆ و ب کەلەپورێ خۆ لێ ئەم میللەتێ کورد ژی دڤێت بهێێن نیاسین بوی کەلەپورێ مە هەی دڤی چەرخیدا ، و بهێێن نیاسین بتێ گەهشتنا تۆرەڤان و زانایێت مە بەلێ مادەم دێ بمە گەنجا هێت نیاسین و دێ بۆ پێشڤەچت ، بلا ئەم هەمی لگەل یەک دەست بدەین تورێ خۆیێ کوردی یێ کەڤن ژ هەمی لایاڤا نیشا خەلکێ جیهانێ هەمیێ بدەین کە ئەم ئەڤن و زیاترن . گەنجێت خویندەڤان هێژاییت دەلال هوینن خودێ ژێ رازیێ جەگەر خوین خام بۆوهەوە هێلای ب بوی دلێ خۆیێ غەمبار و پەریشان ڤە دەما خاترا خۆ ژ دونیایێ خاستی ل (١٩٨٤/١٠/٢٧) بەلێ بلا سۆزیت مە ئەم دەست ژ پێنووسێ خۆ بەر نەدەین چ جار . چ جار ..... گەر بهێن دەرێ رۆژناما هاوکاری کە ژمارا (٧٦٩) ل ریکەفتا (٧ / ١٢ / ١٩٨٤) لاپەرێ (٥)ێ دێ بینین هۆزانەک یا هاتی یا بەلافکرن ژ لایێ هەڤال (عزەت سلێڤانەی) ڤە ل موخابن نافێ هۆزانێ لسەر وێ بت و ئەگەر بەکێ بیانی ئەوێ هۆزانێ بخوینت دێ بێژت هەتا ڤێکافی

هۆزانا کوردی یا باش کەڤتیە لێ نابێژت کە ئەڤە بە هۆزانڤانێن پێشکەفتیە و ئەڤە بە هۆزانە بەلکی هندەك ناخفتن بێتر کرین . موخابن هەڤالێ مە نەزانیە دێ جەوا هۆزانێ نڤیسێت لێ بەس ڤیایە

نافێ خۆ لسەر لاپەرێت رۆژناما بخوینت ژبەر کو دا خەلک بێژیتێ (هۆزانڤان) ، و کەکێ عزەت ئەرێ ئەگەر تە نافێ بابێ خۆ ل جهێ سلێڤانەی دانابا چێتر نەدبوو ؟ لێ وەدبارە تا ڤێکافێ تو هەر یێ ل دوین ئێلێ ڤە ... !!

گەلی هەڤالا هوین دگەل ئەڤێ ڕەخنێ لسەر هۆزانا .... هەڤالا من ....

برایێ هێژا عزەت هۆزانا تە شاقولبا هەشت برگەییە ، لێ وەکی ئەم دبینین گەلەک جارا تو یێ ژوێ کێشێ چۆیە دەر ، وەدبارە کو هند تە بوتە ب کێشا وێ نەکریە لەو هۆزانا تە یا بێ هێزە ، لێ بلا بزانین چەند کێشا هۆزانێ ل هەمی مالکا وەک یەکی بت بتر هۆزان دێ یا ب هێز بت . هەر وەسا وەکی مە هۆزانا (هەڤالا من) خاندی بومە دیار بۆ کە هەمی بەشێت وێ نە ل دویف مەقسەدەکێتە .

١ ـ بارچا یەکێ : ژ هۆزانێ ئەڤە نە کێشێت وێ (٨ ـ ١٠ ـ ٨ ـ ٩) ئانکو کێش نەوەک یەکن ، و هەر وەسا دێ بینین ئەڤ بەیف ، نە ل جهێ خوێ نە دڤیا بیتا (ی) ل هەمیا کربا (ی) و تازەیە ئەم نەڤان هەرسێ جەوتی یا بکەینە سوجێ

چاپێ ئەگەر دێ مە گۆتبا ژ چاپێیە . و هەر ل مالکا سێیێ چەوتییەکا ڕێزمانی یا دناڤدا هەی ئەوژی پەیڤا (هەرو)یە دڤیا نڤێسیبا (هەرۆ) . و هەر ل مالکا چارێ هەڤالێ مە یێ گۆتی (ئەز یێ دگەڤزم دخوینێ) ئەگەر ئەز بێژم هەڤال تە نەزانییە ئەڤێ رستێ ل دویف رەنگێ هۆزانێ دانیێ نە یا جوانە بەلێ ئەگەر گۆتبا (دگەڤزم لناڤ خوینێ) مانە چێتر بو پشتێ کو بویە هەشت برگەیی و ئەو پەیڤێت بێ هێز ژێ چوین دەر . هەڤال مەقسەدا تە لڤێ بارچا هۆزانێ ئەو بوو کە هەڤالا تە یا تە دبینیت و تو یێ دناڤ خوینێ دگەڤزی و هەڤالا تە ل هەوارا تە ناهێت و لسەر هندێ ژی را تە بێ گۆتی شیرینی ئەرێ جەوا دێ بت شیرین بت مادەم ئەو تە نێگا ڤین تورتال نەکەت .

٢ ـ بارچا دووێ ژ هۆزانێ ئەڤەنە کێشێت وێ (٩ ـ ٨ ـ ٩ ـ ٩) ب شێوەکێ گشتی ئەگەر برایێ مە بەیڤا (ئەز) ل مالکا سێیێ چارێ راکربا دا هەمی بت هەشت برگە و ئەڤ (ئەز)ێت زێدە و بێ هێز نەدمان . هەڤالێ مە ل مالکا دووێ

بروانە ل ١١

چەند خاڵێك لە مێژووی تۆپی پێ

بەشی دووەم

● لە ساڵی (١٨٩٠ز) برودی کە یاری زانێکی یانەی (لیڤەرپوڵ)ی ئینگلیزیە بۆ یەکەمجار تۆڕی بەکارهێنا بۆ گۆڵ ؛ لە ساڵی (١٨٩١ز) بە شێوەیەکی ڕەسمی کاری پێکرا لە جیهاندا .

● لە ساڵی (١٨٩١ز) لێدانی سزا بەکار هێنرا لەسەر داخوازی یەکێتی ئێرلەندا بۆ تۆپی پێ .

● لە ساڵی (١٨٩١ز) ناوبژیوان وچاودێری هێڵ داندرا لەجیاتی قازی .

● لە ساڵی (١٩٠٢ز) لە ئێبروکس‌پارك ڕووداوێکی دڵتەزێن ڕوویدا بوو بەهۆی کوشتنی ٢٥ کەس ئەویش لەکاتی ڕووخانی یاری‌گای ڕینجزر لەکاتی یاری دەوڵەتی نێوان ئینگلتەرا وئوسکوتلەندا

● لە ساڵی (١٩٠٤ز) یەکێتی دەوڵەتان بۆ تۆپی پێ دامەزرا لە پاش کۆنگرەی پاریس کە بۆ ئەم مەبەستە بەسترا لەسەرەتاوە پێك هێنرا لەم چەند وڵاتە دامەزرێنەرانە – فەرەنسا – بەلجیکا – سویسرا – هۆلەندا – دانیمارك – سوید – ئیسپانیا

● لە ساڵی (١٩٠٧ز) یەکێتی ئینگلیزیی بۆ تۆپی پێ دامەزرا .

● لە ساڵی (١٩٠٨ز) تۆپی پێ بەشێوەکی ڕەسمی بەیەکێ لەیاری‌بە ئۆلەمپیەکان ژمێردرا .

● لە ساڵی (١٩١٢ز) ڕێگادرا بە پاسەوانی گۆڵ هەردوو دەستی بەکار بێنێ لەنێو سنووری هێڵی سزا .

● لە ساڵی (١٩١٤ز)شا جۆرجی پێنجەم پاشای ئینگلتەرای ئەوکاتە یەکەم پاشا بوو ئامادەی پاڵەوانێتی (کاس)ی تۆپی پێ ببێ یاری‌یەکەش لەنێوان هەردوو یانەی ئینگلیزی (برنلی ولیڤەرپول کریستال) بوو .

● لە ساڵی (١٩٣٠ز) یاری یەکانی پاڵەوانێتی کاسی جیهانی دەستی پێ کرد .

● هەر لەساڵی (١٩٣٠ز) جول‌ریمیە سەرەکی یەکێتی فەرەنسا بۆ تۆپی پێ هەڵبژێردرا بۆیەکەم سەرەکی یەکێتی جیهانی بۆ تۆپی پێ .

● لە ساڵی (١٨٨٥ز) باوەڕ هێنرا بەیاری‌زانی باوەڕ پێکراو (محترف) ، ئەو یاری زانانەی کە بۆیان هەیە بەپارە یاری بکەن بۆیانەکان .

عبدالستار عزیز

چـۆن دەبێتـە پاریچیەکـی تۆپـی سەرکەوتوو؟!!

لە هونەرەکانی «بێلـێ» پاشای تۆپی پێ ..

بێلێ خاوەنی ١٠٠٠ گۆڵە. پاش گەڕانەوە لە یاری کاسی جیهاندا بێلێ ژمارەی وەچنگ هێنا تا ئەمڕۆ کەسێکی تر ناتوانێ تۆماری بکات .

ئەویش ئەوەیە ٥٨ گۆڵی تۆمار کرد لە پاڵەوانیەتی سان پاولۆ . لەم پاڵەوانیەدا «بێلێ» چوار جار لە یەك یاریدا چوار گۆڵی کردو پێنج گۆڵی تۆمار کرد بەیەکجارو پێنج جار سێ گۆڵی تۆمار کرد لە یەك بە یەکگەیشتندا.

هەروەها بێلێ ساڵی ١٩٥٢ نازناوی چاکترین گوڵچی پێدرا بۆ سێیەم جار لەپاڵەوانیەتیەکدا یەك لە دوای یەك و ٤٦ گۆڵی تۆمار کردو لەو ساڵەدا ژمارەی گۆڵەکانی گەیشتنە ١٢٦ لە سەدا هەفتای لە بۆڕبۆڕینەکانی سانتۆس‌و تیپی بەرزایل لە دەردوەدا تۆمار کرد . هەروەها لەو ساڵەدا «بێلێ» ناز ناوی چاکترین یاریچی پێدرا لە پاڵەوانیەتی ئەمریکای باشوور بەو شێوەیە ژیانی تۆپێنی بێلێ کەوتە قۆناغی دووەمیەوە وبەو پێەی کە لە هەموو یاریەکانی یانەی سانتۆس یەکەم یاریچی بوو هەموو یانە وەرزشیەکانی جیهان داوایان‌کرد بە پارەیەکی زۆر وهەستی‌کرد دەتوانێ ئەوەی دەیەوێ جێبەجێی بکات هەرواشبوو ساڵی ١٩٦٠ سانتوس کەوتە گەشتێك بە ئەوروپادا وبەسەر یانەی (مالـو)ی ئەسوجی‌دا بە (٧) گۆڵ سەرکەوتوو «ئەنفیر»ی بە لژیکی ب (١٠) گۆڵ وبەسەر تیپی پۆڵندا بە (٥) گۆڵ وهەروەها تیپی باریس بە (٤) گۆڵو هەروەها تیپی «راتس» بە (٥) گۆڵو بەسەر یانەی میونیخ (٩) گۆڵ ..

پاش گەڕانەوەی «بێلـێ» (٣٢) گۆڵی وەدەستهێناله پاڵەوانیەتی سان پاولۆ ، و لە ساڵی ١٩٦١دا بێلـێ پاڵەوانیەتی سان پاولـۆو پاڵەوانیەتی سەرجەمی بەرازیلی وەرگرت‌و هەر لەو ساڵە (١١١)گۆڵی تۆمار کرد.

ئەم وەرزشەوانە...

لەساڵی ١٩٦٣ لەشاری‌هەڵەبجە لەدایکبوە .. پلەی خوێندنی سەرەتایی‌وناوەندی‌و ئامادەیی پیشەسازی هەر لە هەڵەبجەداتەواو کردوە .
هەر لەمنداڵیەوە ئارەزووی‌یاری تۆپی هەبوە .. لەگەڵ ئەم یاریەش‌دا یاری باڵـەوباسکەی کردوە ..

کاك ئەردەڵان صالح ووتی:

کەهەستم‌کرد کەمێ شارەزاییم لەیاری تۆپێ پێ‌دا پەیدا کردوە ، پەیوەندیم‌کرد بەتیپی وەرزشی کوردستان زیاتر لەمەشق‌کردن‌و شارەزابوون لەم یاری‌یەدا خۆم خەریك کرد .. پاشان لە هەڵبژاردەی مەڵبەندی لاوانی هەڵەبجەدا لەتیپی باڵە و باسکەش‌دا بەشداریم کردوە . بەهۆی ئەم تیپەوە لەیاری‌یەکانی ناوچەی تۆتۆنۆمی‌دا بەشداربووم کە توانیومانە پلەی سەرکەوتوانە بەدەست‌بهێنین . ئێستەش سەرۆك‌تیپ‌و فێرکەری ... تیپی وەرزشی سیروان ... دەمەوێ بڵێم تیپەکەمان توانیویەتی شوێن ماندووبونی خۆی لەبواری وەرزشی شارەکەماندا بکاتەوە ... ئەوەی ڕاستی‌بێت ،یەکەم‌جار توانیمان یاریەك دروست بکەین لەگەڵ تیپی وەرزشی شنروێ‌دا بەرامبەر (١) گۆڵ بە(١) بوەستێت . هەرچەندە تیپی شنروێ بەهێزترین تیپی شارەکە بوون .. ئێمەش بەمەدا ئاستی ماندوبونو هەوڵدانی خۆمانمان بۆ ئاشکرابوە .. وەئێستەش بەبەردەوامی مەشق‌و یاری‌کردن دەکەین .

● تـۆ وەك یاری‌زان‌و فێرگەرێك چ داوایەکت هەیە؟

– شارەکەمان هەتائێستا یاری‌گایەکی تایبەتی تێدانیە هەرچەند جمووجوولی وەرزشی لەشارەکەماندا زیاتر لەپێویست هەیەو لە پێشکەوتن‌دایە . هەروەها نەبوونی فێرکەری ئەکادیمی هیوادارین لەم‌ساڵانەدا ئەو قوتابیانەی لەکولێژی پەروەردەی وەرزشدا دەخوێنن‌و خەڵکی ئەم‌شارەن بۆئەم مەبەستە بگەڕێنەوەو پەرە بەم بوارە بدەن .

ئیبراهیم هەورامانی

هەوا دەفرێت ، لەپڕ بەهەموو هێزی حیلاندی‌و هەستا ، داڵەکان هەڵ فرین‌و ئەم هەر بەشێوەیەکی سەیر دەی ناڵاند بەڵام ئەوەتا هیچ نابینێ ،، هەست بەهیچ ناکات ، هەمووشت زیاتر تەم‌و مژاوی دەبن. سەری گێژی خوارد ، بەلادا هات‌و تێك شکا . هەستی بەخۆی دەکرد لە قوڕو چڵپاوێکی قوڵدا نوقوم دەبێت. تەزویەکی سارد بەسەرتاپای لەشیدا تێ پەڕی . بەبێ جوڵە مایەوە . خۆر نیشت خۆر ئاوا هەموو شتی لە بێ‌دەنگیەوە پێچا . گوێی لێ‌بوو لەدوور دەنگی سەگێك دەهات – لابار – بەرەو هاوەڵەکەی ڕای دەکرد ، بەڵام سوکول نەیناسیەوە ، سەگە پیرەکە دەی لستەوەو لە نینۆکەکانی زەوی هەڵ دەکەند . هەندێك بە ئەملاو ئەو لادا بەدەنگی بەرز قوروسکاندی داوای کەسێکی دەکرد بێت بەدەنگیانەوە، بەڵام کەس نەبوو سەوزەگیاکە لە چاوانی سوکول – دا دەبینرا ، وێنەی درەختیەکان وەك نزیك ببنەوە بە ئەکانیان کە وێنەی چرنوك بوون هێمابان بۆ جێگاکەی ئەو دەکرد ، باڵندەکان ئارام بونەوە،، هەزار گیاندارو مارو مێرو بەرەو لاشەکەی دەچوون ، گازیان لێ دەگرت‌و نینۆکیان تێ هەڵ دەچەقاند ، گۆشتیان لە لەش دەکردەوە . داڵە ترسناکەکان دەیان قیژاند ؛ (لابا) ش لەو لاوە ترس دایگرت‌و کەوتە نرکەو قوروسکاندنێکی سەیر .

* ئەم چیرۆکە لە گۆڤاری – الاقلام .
– العدد الثانی – تشرین الثانی – ١٩٧٦ –
ەوە کراوە بەکوردی .

ئومێد ئاشنا
سلێمانی ١٩٨٥

خۆرنشین – پاشماوە

دەی نرکاندو ئازارە قوڵەکانیشی خەریك بوون باڵیان پێ دەگرت . لە کاتێکدا لە دەوەن‌و لقی گەنمەکان هەڵدەکەوت هەستی دەکرد قاچەکانی قورس‌و قورستر دەبن . گیاکە ڕێگای لە قاچەکانی گران دەکردو ڕای دەکێشا . چاڵ‌و کەندەڵانەکان ڕێیان لێ دەبەست هەموو زەوی ئەوی بۆ لای خۆی ڕادەکێشا ، تەنانەت لقی گەنمەکان ئاسۆیان لەچاوی دەشاردەوە . گیانیشی بەرەو قوڵایی لەتاریکی ترسدا ڕۆ دەچوو . بێ ئەوەی هیچی لەیاد بێت بەکێڵگەی گەنمەکەدا دەڕۆیشت وەك ئەوەی لەتەمدا ون‌بێت . هەستی بە باڵندەیەك دەکرد لە پێشەوە بێچوەکانیەوە دەڕوات . ترسێکی زۆر تری لێ نیشت. بەبێ جوڵە وەستا وەك ئەو قەلە ڕەشانەی بەسەر کێڵگەکانەوە بەرز دەوەستن سوکول کەوت بەسەر دار هەرمێ‌یەکداو نرکەو ناڵەیەکی بێزار کەری لێوە هات . هەستی بە ئەمە نەکرد هەتا زەویەکە بۆلای خۆی ڕای کێشاو ئەمیش شەکەت‌و ماندوو کەوت بەسەریا . چوار پەلی لێ درێژ کردو تەماشای ئاسمانی دەکردو هەناسە بڕکێی بوو . قەلە ڕەشەکان لەسەر درەختەکانەوە هەڵ فرین‌و بەسەر زەویدا سووریان دەخواردو لێی نزیك دەبوونەوە چڵە گەنمەکان بەلایدا لار بوونەوە ، قەلە ڕەشەکان زیاتر لێی دەچونە پێشەوە ، بەسەریەوە دەسوڕانەوە هەتا توانی چاوە ترسناك‌و چرنوکنە کراوەکانیان ببینێ لەگەڵ ئەمەشدا نەجوڵا . تەنها ئەوەندە نەبێت پەلی لە زەوی دەچەقاندو وەهای بە بیردا دەهات لە کێڵگەکاندا لەڕاودایە ڕادەکات‌و سەگە کانیش لەم‌لاو لەولایەیەوە ڕادەکەن‌و دەوەڕن . ئەمیش وەك

بەریت – پاشماوە

بێ گوتی (دەحل و ستریا دا ئەز رادم) هەڤاڵ .. دەحلی تشتێت خراب بێ دناڤ دا و تشتێت باش ژی بێ دناڤ دا ڤێجار ئەم نەشێین دەحلی هەمیێ بینن هەمبەری ستریا بەلکو ئەم دێ شێین تشتێ خراب ژوی دەحلی دیارکەین و دانن ل هەمبەری ستریا .

ل مالکا سێ‌یێ دبێژت (بتنێ بۆتە ئەز خۆ بادم) برادەر گەر کور خۆ بۆ کچکێ بادەت لبەر جاڤێت کچکت نەتشتەکێ تازەیە و کێماسی‌یە ژی ژلایێ کوری ڤە و مەنە دیتی‌یە کە کور خۆ بۆ کچکێ باددەت ، لێ ئەم دبینن کە کچ خۆ بۆ کوری باددەت دا کو لبەر دلێ کوری شێرین بت ، و هەر دڤێ رستێ‌دا پەیڤا (خو) یا چەوتە رێزمانی بەلێ یا درست (خۆ)یە .

٣ – پارچا سێ‌یێ ئەڤەنە کێشێت وێ (٩ – ٨ – ١٠ – ١٠) ل مالکا سێ‌یێ چەوتی‌یەکا رێزمانی یا دناڤ دا ئەوژی پەیڤا (دیف) لێ یادرست (دویف)ە برایێ عزەت راستە ناوچەك ژ کوردستانێ هۆ دبێژت لێ رێزمانا ئەزمانێ مەوەناکت کە ئەم پیتەکا پەیڤێ نەبێژین ژبەر ناوچەکی پچویك دڤێت نڤیسەڤان پەیڤێ ب شێوەکی گشتی وەرگرت نەك هەر یەك ب شێوەکی بنڤیست . هەر ل مالکا چارێ یاگوتی (جابا ڤینا م بدە ب لەزم) ، لێ ئەگەر ئەم بەرێ خۆ بدەینە ئەڤینێ لەز بۆ نەڤێت بەلکی بهن فرەهی مەرجەکە ژ مەرجێت ئەڤینێ ، نەرێ برادەر ماتە گوهـ ل کۆتنا مەزنا نەبووی‌یە (بلەزێ کەس ناگەهت مرازێ) .

٤ – پارچا چارێ ئەڤە نەکێشێت وێ (٨ – ٩ – ٩ – ٩) ل مالکا یەکێ چەوتی‌یەکا رێزمانی یا دناڤ دا ئەوژی پەیڤا (دخوم)ە دڤیا گۆتبا (دخۆم)ە ل مالکا دووێ یا گوتی (روندکێت چاڤێن من بون کانی) نەخێر ڕۆندك نابن کانی لێ دبن جۆك یان رویبار ، بەلێ بوی‌بویکا چاڤی دبیتە کانیك و ئاڤا ئەوێ کانیکێ ڕۆندکن .

٥ – پارچا پێنجێ برادەری یاگۆتی (روندکا ژروین تە دمالم) ئەڤا هەنێ ل مالکا یەکێ ، برا ل هەرچار پارچێت چۆین دا مەزانی کەتو وێت دئیزایێ دا و هەوار هەوارا تەیە لێ تو چەوا دێ شێی روندکا ژچاڤێت هەڤالا خۆ ب مالی ، چونکو دڤێت هەڤالاتە بهێت و تە ژناڤ ئەوێ ئیزایێ بنیت دەرێ و بڤی رەنگی روندکا ژچاڤێن تە خلاس کەت بەری هەمیێ ، و برادەر ل مالکێن چووی دا تو دناڤ خوینێ دا دگەڤزی و ئەو بهەوارا نەهات ، لێ ژبەر چ دکەتە گری ، تۆ ژی چەوا دێ ڕۆندکا ژڕۆیێن وێ مالی . و هەر دڤێ رستێ دا پەیڤا (روین) یا چەوتە رێزمانی یا درست (ڕۆیێن)ە . هەر ل مالکا سێ‌یێ پەیڤا (کێنجبوم) یا چەوتە رێزمانی لێ یا درست (گەنچ بووم)ە ، ل مالکا چارێ دبێژت (چ بێژم هەر توی زالم) هەڤال ئەڤ چ زالما ب دوماهیێ ڤە ماتە ژ بیر کر تە لسەری یا گۆتی شێرین ڤێجار تو چەوا دبێژیێ زالمێ . نێ تە ئەڤ مالکا یاکریە دژی هەمیێ . باشە سلێڤانەی مادەم تە دزانی کو ئەو زالمە مابۆچی تە خۆ دگەڤزاند لناڤ خوینێ مابۆچی تە دگوتێ ب خوینا خۆ یان تەنادەم ما تە نەدزانی گەر خوین نەما ئەڤین نابت گەر دڵ مر ساخ نابت . برا سلێڤانەی ئەگەر هۆزانا تە هندە چەوتی دناڤ دابن و پتر ژی مادێ چەوا کێش درست بیت .

پنی‌دوزێ – پاشماوە

چی تشتەکێ هەی ژێ ستاند ، دراڤ ، جلك ، هەر تشتەکێ هەی ! روس هێلا ژبەرکو دا دپەی وانڕا نەبەزت . هند لێدان پەراسوێن وی ڕەش‌و شین کرن . هندی ژێ هاتی وی کرە ڤێژی ، بەلکو ڤێژیێن وی بگەهنە بازاری‌و خەلك دهەواری بهێن ، لێ کەسێ گوهـ لێ نینە . د کولومتێ روندارێا دروژێ‌دا ، سەعەت سێ‌ی ئێڤاری ل نیسانێ !

کاسپەری ڤێژیەکا بسەهم راهێلا :
هەوارە ! هـ – ە – و – ا – ر – ە !
ئەز م – ر – م !

ل نزیکی سەعەت پێنج ، جوتیارەك دوێرێ‌ڕا بوری ، بپایتونا « عەرەبانە » خوەڤە ، ئینا راکرەڤە ، دمێزەرەکێ پێچاو زڤراندە بازاری‌و دەینا بەر دەرگەهێ مالا وی .

یا ژهەمیان مەزنتر ئەو بو ، سەرسورمانا برازێ وی‌و هەڤسوێن وی . مینا بارانێ پرسیار ل پنی‌دوزی هەژار دبارین ، لێ نکاریت بەرسڤا تو کەسێ بدەت . های ژخوە نینە ما دێ چ بێژیت . نزیکی چەند رۆژەکا ما لسەر ڤی دەستوداری . لێ رۆژەکی نزیکی سەعەت سێ ، دەنگ بهیستن ، هنەکێن ل سەر دەرنجا بەحسێ گەریانێ دکەن ! دبێژن :

« ئەم دێ ڤێ پاش نیڤرویێ ژ خوەرا دەرکەڤین ، کە ژەکێ دلحەبینە ، بێژە پسمامێن مە ژی دا بهێن » .

کاسپەرێ کو بتنێ دعولیا خوەڤە ، بنزمی‌و دلەکێ پر کین ، سەرێ خوە بلند کرو تەماشا کرە ئاسمانی : « بەلێ ، کەشەکێ دلحەبینە ! کەر هاژۆ ژی بلا لێدانێ بخون ! » .

با رۆژەکانمان – پاشماوە

لەم رۆژنە کە لەم جێگایەم‌و جەژن‌گرتنی ئەم رۆژەم دیت وامزانی کە رۆژێکی مەزنی جێژنەو هەر ئەمریکا ئەم رۆژەی‌دا ناوەو چەژن دەگرێت‌و کارت‌و چوکلێت کە بە وێنەی دڵ‌و گوڵ‌درەستکراون بە دیاری بە یەك‌و دوودەدەن‌و گوڵی سوری میخەك‌و گوڵاڵە لە نێوانیاندا خولدەخواتەوە . کەچی وا نی‌یە وەك لە سەرەتادا بیرم لێ‌کردەوە ئەم رۆژە گەلێك لەم سەردەمەو لەم یەسەرهاتانە کۆنترو مێژوویی ترە ... خەڵکی ئەم وڵاتە دەگەڕێنەوە بو سەردەمی رومانەکان ورەگ‌و ریشەی جەژنەکە لەوێوە بەسەروچاوە دەزانن کەچی لە راستی‌دا لە کاتی رومانەکانیش کۆنترە .. هەر وەك دیارو ئاشکرایە کە چەژن گرتنی ڤیان دەگەڕێتەوە سەردەمی ئەکەدی‌و ئاشوری ومیدی‌و سوباری‌و بابلیەکان چونکە جەژنەکانی عەشتارو ئەناهیدو ڤینوس‌و ئەناناو زۆری تر هەموویان جەژنەکانی ڤیان‌و خۆشەویستی بوون ... هەر لەبەر ئەوە خاکەکەی ئێمەیە کە بو یەکەم جار جەژنی ڤیانیان تێدا گیراوە .

ڤیان ئیمرو جەژنی بو دەگیرێت هەروەها لە لای ئەوە تبری پێ دەکەن کێ‌یە تیزی بەڤیان دەکات ..؟ بەڵێ ئەوانەن کە نەکەوتونەتە داوی ڤیان‌و تام‌و چێژی هەنگوینی ڤیانیان نەدیتوە ،، دیسان کە لە مەجالی زانست‌و فەلسەفەدا کار دەکەن‌و وا دەزانن ڤیان حالەت‌و کاتێکی بێ هوشی‌و نەزانین‌و دووری‌یە لە واقیع هەر وەك یەکەك دەڵێت :

« ئەڤیندار ئەو هێندە زیرەك‌و چالاك نین‌و تیرەکانی ڤیان ژی بە چالاکی‌و زیرەکی دەرناهێن‌و هەروەها بە چاك‌و چالاکی ئامانجەکانیان نابێکێنن » کەچی هەر وەك دیارە ڤیان هیچ پەیوەندی‌یەکی بە چالاکی‌و زیرەکی‌و زانینەوە نی‌یە چونکە ئەو کەسەی دەردی ڤیان دەگرێت‌و دلی پر خوشەویستی دەبێت لەسەر هەوا دەڕوات‌و سەری لە هەورەکان بەرزترەو لەم کاتەدا بە ژیرو ئەقل بیر ناکەتەوە بەلکو بیرکردنەوەی بە دڵەوە دەبەسترێت ئەم شتەژی ئەو کەسانەی لەسەر زەوی دەژون تورە دەکات لەبەر ئەوە هێرش دێننە سەر ڤیان‌و وا دەزانن ئەو کەسەی لە ڤیاندا دەژێت ئەو کەسەیە کە ژان‌و ئازاری دەوێت ، ئەمە ژی هەلوێستەکی نارەوا دێنتە بەر چاو لە لای هەموو کەسێك ، چونکە هەر وەك گوتمان لە سەرەتادا ڤیان هەر ئەوە نی‌یە کە مرۆڤ تەنها یەك کەسی بڤێت بەلکو ڤیان ئەوەیە کە گەردوون هەمووی لە ئامێزدا بگرێت من ژی لێرەدا دەمەتەقەو ئاخفتن لەسەر ئەوە ناکەم کە ڤیان‌و ژان‌و ئازار هاورێ‌و پێکەوە لە دایك دەبن‌و هەر جێگای ڤیان سەر هەلبدا ژان‌و ئازاری لێ‌یە ؛ بێ‌گومان ئەم شتە وا نی‌یە هەرچەندە کەم جار وارێك دەکەوێ کە ئەڤبندار ژان‌و ئازار بچێژێ .. ئەمە ژی بەتایبەتی لە لای ئەو کەسانەی ڤیان لە ناو جفزو بازنەیەکی تەنگدا دەخولێننەوە ... ئەگەر وا بێت ئەم هێندە کەسە بۆ توشی داوی دەبوون لەبەر ئەوە خاوەن ڤیان سات‌و کاتی ڤیانەکەی لە هەموو گەردوون ناگورێتەوە .. کەچی فەیلەسوفی ئەڵمانی « نیتشە » دەربارەی ڤیان رای ئەمەیە کە دەڵێت « ڤیان حالەتێکی وایە کە مرۆڤ راستی‌و شتەکان بە وێنەیەکی جیاواز لە واقیعی خۆی دەبینێت ... ئەم جیاوازی‌یە ژی گەلێك لەوەی مەزنترە کە مرۆڤێکی کەم بینایان دووربینا دەبینێت بەلکو جیاوازیەکی یەکجار دوورە لە واقیع ؛ لەبەر ئەوەی هێزی وەهم لە حالەتی ڤیاندا دەگاتە لوتکە .. »

هەرچەند ئەم ئاخفتنە گەلێك دوور نی‌یە لە واقیع بەڵام کێ دەڵێت ڤیان شتێکی مەنتیقی‌یەو بە کێشان‌و پیوانی ئیمروی دونیا تەماشا دەکرێت کەچی دەپرسم کێ‌یە ماوە دەداتە فەیلەسوف‌و زانانەیەکانی دونیا کە بەم وێنە ناشرینە باسی ڤیان بکەن‌و خەم‌و پەژارە بێخنە دل‌و دەروونی ئەو کەسانەی لە ڤیاندا دەژێت. کەچی « نیتشە » رویشت‌و ڤیان هەر ماو سەرڤانتیس‌و بیلینگر ژی رویشتن‌و یادی ڤیان هەر دەکرێتەوەو جەژن بوی دەگرێت ... لەم چەرخەدا میلیونەها گولی سور دەگوێزرێنەوە لە نێوان دەستەکانی ئەڤبنداراندا ... ئەمە ژی ئەگەر شتێك بیت ... هیچ نی‌یە جگە لە دەلالەتی مان‌و نەمری ڤیانەو با هەر فەیلەسوف وزانایەکان قسەی خویان بکەن .. !!

چەند خوش‌و بەهادارە ئەگەر هەموومان لە ناو بازنە بێ‌سنوردکەی ڤیاندا بژین‌و کولی زەردو سورو سەوز لە نێوانماندا بسورێنەوە ودل لە هەموو کینەو کەرب پاك بکەین‌و هەموو رۆژکانی خۆمان بکەینە رۆژی ڤیان نەوەك وەك خەلکی تر هەر رۆژێکمان هەبێت بو جەژن گرتنی ڤیان .. !

Institut kurde de Paris

هەمەجارەی نووسینێك

خۆزگە ... کردەوە

محەممەد ئەمین هەورامانی

لە کوردەواریدا ، واباوە ، کە خۆز (خوز)گە بێتۆ‌وە ، واتە : تۆوی نییە ! جا ، لەبەر ئەوەی ، کە تۆوی نییە ، بۆیە ناڕوێ‌و بۆیە بەر‌یشی نییە !

باوو باپیرانمان ، بۆ لێکدانەوەو واتای رووالەتی‌و ناوەڕۆکی‌ی راستەقینەی ئەم کورد واتەنیـــــــە (خوزگەیان وەشاندو نەڕوا‌ـ سەوز نەبوو) چارەسەری راست‌و رەوانیان دەستگیر بووە ،

بێگومان ئەو چارەسەرەش بەرهەمی تۆمارکراوی لایەنە برەوەکانی تاقیکردنەوەی جۆراوجۆری دێرینیان بووە ، کە بۆ وەچە پارێزگاری کراوەو دەساو دەس‌و دەماودەم هانووەتە خوارەوە .

بۆ نموونە ، وێنەیەك هەر لەوبابەتەو هەر لەو رووالەتانە ، وامان بە دەستەوە دەدات ، کە هەندێ جۆرە گییای بێتۆو ، لـەبـەر بێتـۆوی (وەك ، وا دەوترێ) جگە بە هۆی ڕیشکەوە هەرگیز نە سەوز دەبێ‌و نە پەرەش دەسێنێ !!

ورد بوونەوە لـــەم جۆرە گوتانەو بیرکردنەوە لێیان ، یەکسـەر هەندێ گۆتەی نیمچە زانستی‌یانەمان دەهێنێتەوە یاد ، کە ئەویش بۆوێنە ئەوە بوو ، گوایا (گۆی زەوی راوەستاوەو ناجوولێ ، یاخود دەستی جنۆکەو دێوە ، کە دەبێ بە هۆی گیرانی مانگەوە !!)

کشت‌و کالەوانەکان ، بە هۆی خوەدانە زانست‌و پەنابردنیان بەر تاقیکردنەوە هەمە جۆرەوە توانییان گییا نەك هەر تەنیا بە تۆو بەریشەوە سەوز بکەن‌و زۆری بکەن ، بەلکو توانیشیان بە هۆی گەڵاو لقیشەوە بیرڕوێنن‌و پەرەشی پێ بدەن !

بێینە سەر ئەو پرسەی کە دەیەوێ بەم بۆنەیەوە سەر دەربهێنێ‌و بێژێ (ئایا ، زانست) وشــنــەی «خۆزگە»ی کوردیی تاقی کردووەتەوە بــۆ ئەوەی بزانێ ، کە دەڕوێ یاخود سەوز نابێ ؟!)

لە کوردەواریی‌دا پرسیاری (ئەگەر)ی (هەیاسی) ژیرو وەڵامی (مەگەر)ی (پیری‌دانا) هەیەو باوباپیرا‌ـ نیشمان بە درێژایی وەچەیان بە شێوەیەکـــــی (کرداری‌یانە) بەکاریان هێناوەو لەو رووەشـــــەوە وتوویانە :‌ـ (ئەگەر ویسترا «خۆزگە» لە چوار چێوەو دەنگدانەوەو ئاوازەوە بچێتە دەرەوە «مەگەر» زەمینەی «کرداری‌یانە»ی بۆ ئامادە بکرێ کەوابوو ئەگەر قسەو گـــوتـــن خرایـــە نـــاو چـــوار چێوەی کردارەوە ، هەرچی خۆزگەش هەیە دەبێ بە کردەوەو نووسین‌ـ یش بۆ نووسین دەبێ‌و رەخنەش بۆ گەش‌پێدانـــی نووسین دەبێ‌و خۆزگەسەرەکییەکانیش خۆزگە وەچە بێ بایەخە وەختیەکان دەخەنە لاوە ! هەر خۆزگەیە لە پاڵ خوزگەدا دەڕوێ‌و پەرەش دەسێنێ !

لە چالاکیەکانی دەزگاکەمان بە بۆنـەی لەدایك‌بوونی سەرکردەوە

کۆڕێکی فراوان لە هەولێر

لە چوارچێوەی چالاکـی‌یەکانی دەزگاکـەمان ، دەزگای رۆشنبیری‌و بلاوکردنەوەی کوردی‌و بەبۆنەی لە دایك‌بوونـی سەرکردەی گەل خەباتگێڕ صـدام حسين ، سەر لە بەیانـی ڕۆژی ٢٩ ـ ٤ ـ ١٩٨٥و بە چاودێری بەڕێز ابراهیـم زەنگەنـە پارێزگاری هەولێر ، کۆڕێکـی رۆشنبیری دەربارەی ئەم بۆنـە پیرۆزە لـە هۆلی رۆشنبیری جەماوەردا ساز کرا .

لە سەرەتای کۆڕەکەدا کـە ژمارەیەکی زۆر لـە کۆمەڵانـــی خەڵك ئامادەی بوون ، مامۆستا محمود زامـدار بە ناوی دەزگاکەوە بە خێرهاتنی دانیشتوانی کردو پیرۆزبایی بەڕێز بەڕێوەبەری گشـتی دەزگای کەیانـدە دانیشتوان‌و ووتی : ـ

هەموو سالێ لەم رۆژەو بۆنەدا ، دەزگاکەمـان شان بە شانی دەزگاو رێکخراوەکانی‌تر ، ئاهەنگـی رازاوەو قەشەنگ دەگێرێ .. ئەگەر ئەو دەزگایانـە بە گۆرانـی‌و مۆسیقاو هەڵپەرکێ پێشوازی ئەم یادە بکاتەوە ، ئەوا دەزگاکەی ئێمە ، بە ووشەی پیرۆزی کوردی پێشوازی ئـەم یادە رەنگینە دەکات ، ئێمـە بەغەیری ووشەی خۆشەویستی هیچی‌ترمان نیە .. لەلای ئێمەش ، ووشە لـە ئاستی هـەرە بـەرزی دەربڕیـن دایـە ..

● دوای ئەوە هۆنراوەی « بەغدا » لـەلایـەن شـاعیـر تحسـین مـولـود خـوێنرایـەوە شـیعرەکە لە ل٦ بڵاوکراوەتەوە ، پاشان دەسـت کـرا بە خوێندنەوەی باسێکـی تێرو تەسـەل لـە لایـەن کاك جلال خۆشناو کـە تایبەت بو بە ژیـان‌و تێکۆشانـی سەرکردەی گەل خەباتگێڕ صدام حسين . ئەوەبـو ووتی : ئەگەر بمانەوێ لە کەسایەتی سەرەکی فەرماندەو پێشەوای سەرکەوتـن صـدام حسين بدوێین .. بۆمـــان روون ئەبێتەوە بە دەگمەن ، فەرماندەیەك وەك پێشەوا صدام حسين هەڵکەوتووە ، کە رۆلی مەزنی تەنیا وەکو سەرکردەیەك دەرناکەوێت ، بەلکو تەقەللای لە پێناوی گۆڕینی باری ژیان‌و دروست بوونـی کۆمەلی نوێی عیراقـی‌دا .. بـەو شـێوە نموونەی‌یە .. کە توانـی راپەرینێ بەدی بێنێ .. تێکۆشانی لە هەمـوو لایەنەکانـی ژیانـی رامیاری‌و ئابووری‌و کۆمەلایەتی رەنگ ئەداتەوە ... بەتایبەتی دیارخستنی رۆلی دیاری لە چارەسەرکردنی کێشـەی کـــورد .

ئەنجا هاتە سەر ژیانی سەرەکی فەرماندە صدام حسين‌و ئەو قۆناغانـەی کـە پێی‌دا رەت بووە ، بە تایبەتی لـە تێکۆشانی بەردەوامـی‌دا بۆ بـەرەو پێشـەوە بردنی رەوتی عیراق‌و ، ئەو رۆلەی کـە سەرەکی فەرماندە لـە ئاشـتی‌و جەنگ‌دا بینیویەتی ، وە لە سەرکردایەتی جەنگی بەرەنگاربوونەوەی دوژمن‌و بەر پەچدانەوەی دەست‌درێژی رژێمی رەگەزپەرستی ئێران‌و پاراستنی مافی رەوامان .

لقـی هەولێر

کۆڕێکی شیعر خوێندنەوە لە بەغدا

ئێوارەی رۆژی سێ شـەممەی داهاتوو ١٤ـ٥ـ١٩٨٥ نووسینگەی رۆشنبیری کوردی لە یەکێتـی ئەدیب‌و نووسەرانی کورد لە بەغدا ئێوارەکۆڕێکـی شیعر خوێندنەوەی فراوان سازدەکا کە ژمارەیەك لە شاعیرانی هەولێرو سلێمانی‌و دهوك‌و بەغدا بەشداری تیادەکەن ، کۆڕەکە سـەعات ٦ی ئێوارە لـــە هۆلی کۆمەلەی رۆشنبیری کوردی دەبێ‌و بانگ‌کردن بـــۆ هەموانە .

لە چالاکی‌یەکانی دەزگاکەمان ـ لە هەولێر :

پێشانگایەکی هونەرمەند «رێبوارسعید»

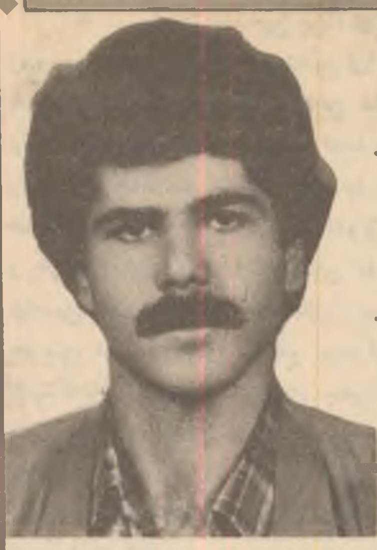

بە دەست‌و پەنجەیەکی نەرم ، تابلۆی ناسك‌و شیعری جوان تێکەڵ بە یەکتر بوون ، بۆ ئەوەی ، لە پیشانگایەکی خنجیلانەدا خۆشەویستی‌و ناخی ئـەم هونەرمەندە خامە رەنگینە دەربڕێت ...

ئەمەش لە یەکەم نۆبەرەی پیشانگایەکی پۆستەری شیعری کە دەزگاکەمان لە یادی ٨٧ ســـــالەی رۆژنامەنووسی‌ی کوردی‌دا بـــۆ هونەرمەند «رێبوار سعید» سازی کرد وبریتی بوو لە ـ ٥٠ ـ تابلـــۆی شیعری کلاسیکی‌و نوێ ...

ئەم پیشانگایە ، مۆژدەی ئەوەی پێوە دیار بوو کە «رێبوار»ی هونەرمەند تیشکی پاشە رۆژی لـــە بەردەم دایە ...

ئـەوە بـو لـە گەڕانێکی خێرای پیشانگاکەدا هونەرمەندی ناوبراو ووتی :ـ

هونەری پۆستەری شیعری لە رەوتی هونەری کوردی‌دا ؛ چەند هونەرمەندێك دەروازەیان لـــە رووکردۆتەوە ، بەڵام پچڕ پچڕ بووەو بەردەوامیەکی لە گەل‌دا نەبووە .. منیش وەك لە یەك بەستنەوەی هونەرو شیعر تاقی کردنەوەی یەکەمە هەر لـــە شیعری کلاسیکیەوە تا نوێ ، چونکە هەر لە دێـر زەمانەوە ، ئەدەب وەك سەرچاوەیەك سوودی لـێ وەرگیراوەو تێکەل بە هونەر کراوە ... سەدان ـجێرنیکاـ لە دەریای شیعری کوردی‌دا شەپۆل ئەدات ، شاعیر وێنە کێشە ، بەڵام نەك بـە زمانی رەنگ‌و هێل ، بەلکو ووشە تیوبی تابلـــۆ بیریەکانیەتی ... باسیان لە کێشـەی مرۆڤ‌و خۆشـەویستی‌و ژیـــان کـــردووە ...

بێ‌گومان ، لە یەکەم تاقی‌کردنەوەم‌دا ، کـــە تایبەت بو بە شیعری کلاسیکی‌و نوێ ، دوا تاقی‌کردنەوە نیە .. بەلکو کەلێك پرۆژەم لە بەردەمە ... لەوانەش پرۆژەی پیشانگای تایبەتی شیعر بۆ چەند شاعیرێکی نوێ کە سەرجەم کۆمەلە هۆنراوەیەکیان بە جیا دەکەم بە پیشانگای پۆستەر ئەوەی پێویستە پەنجەی بـۆ درێژ بکرێ ، ئەوەیە ، ئێستا بەتەواوی بیر لـــەوە دەکەمەوە کە خۆم ئامادە بکەم بۆ تاقی‌کردنەوەیەکی تر کە پۆستەرە ـ چیرۆك دەبێت ، چونکە چیـــرۆك مەودایەکی فراوانی لە بەردەمە بـۆ دروست‌کردنی وێنەو پۆستەری چیرۆك ...

بەکردنەوەی ئەم پیشانگایانە لە لایەك خزمەتی رەوتی شیعرو ئەدەبی کوردی دەکرێت‌و ، لە لایەك پەرەبەو هونەرە دەدەین کە بینەران بە تاسەوە دێنە بینینی‌و شیعری کوردی تێدا ئەدرەوشێتەوە .

شێرزاد ـ لقی هەولێر

شیعری کوردی ئەو روحیانەتە پاکەیە کـــە حەزرەتی شێخ رەزای تالەبانی دەفەرموێ :

زوبدەی مەتاعی حیکمەتە ئەم شیعری کوردیی‌یە
هەرزانە بێ موبالەغە هەرحەرفەی بە گەوهەرێ
جامـەی حەیاتـی عارییەت کورتە زنهـــار..
ئالـــوودە دامەنی‌مەکەن بـــۆ پێچـی مێزەرێ

بێ‌گومان تابلۆکان تێکرا ، لە ئەنجامی سۆزی ئەو قەسیدە رەنگینانە لە دایك‌بوون ، بەتایبەتی ئـەو تابلۆ شیعری‌یانەی کـە بواری خولقاندنی وێنەیان تێـدا بووە ... هەروەها ئـەو بابەتە زیندووانەی

لەچاپکراوەکانی دەزگاکەمـان

ژمارەی نوێی

گۆڤاری بەیان

ژمارەی ٦ـ١ی گۆڤـاری‌بەیان کە گۆڤارێکی مانگانەی ئەدەبی‌یەو لە دەزگاکەمانەوە ، دەزگـــای رۆشنبیری‌و بلاوکردنەوەی کـــوردی‌دەردەچێ گەیشتە دەســت خوێنەواران .

بەرگی رازاوەی ئـــەم‌ژمارەیە وێنەیەکی سـەرەکی فەرماندەبەرێز صدام حسين‌ەلەگەل چەپکە چرۆیەکـــی گەشاوەی کوردا بەبۆنـــەی‌جەژنـی لـەدایـك‌بـوونی بەرێزیەوە .

لە باس‌و بابەتەکانی ئەم ژمارەیە :

هەلوێستی ئەدەبیمـان‌وباری ئیستا لـــە نووسینی مامۆستا مصلح جەلالی‌و ٢٨ی‌نیسان لە نووسینی کـــاك شفیق محمود‌و ٧ی نیسان لەنووسینی کاك فواد حسين .

هەروەها لەم ژمارەیەدا لەبەشەکانی لێکۆلینـــەوەو رەخنـەو چیرۆك‌و شـیعرورۆشنبیری گشتی‌و فولکلورو شانۆدا ژمارەیەکی دیار لـــەنووسەرانمان بەشداریـــان کردوە لەوانە : غفوری میرزاکریم‌و اسماعیل رســـول محمـــود زامـدارو مصـــطفی‌نەریمان‌و کمال رووف محمدو مدحت بێ‌خەوو عبدالخالق سەرسام‌و علي ابراهیـــم درویش‌و شکور مصطفی‌و حسين جاف و احمد محمد اسماعیل‌و ئەوانی تر .

هەروەها راپورتــــی‌رۆشنبیری لە شارەکانـــی بەغداو سلێمانی‌و هەولێر .

پێشرەوانی سلێمانی

پیاوانـی دوارۆژ

ئەو پێشرەوانەی .. کـە ئەمڕۆ منداڵن‌و پیاوانـــی دوارۆژی وولاتن .. بـــەـ شێوەیەکی شکۆمەندانە ... رێزو سلاوی خاوێنی خۆیان پێش‌کەش باوکی فەرمانـــدە صدام حسين ئەکەن ، بەلێن نوێ ئەکەنەوە ، بۆ ئـــەوەی پاشەرۆژی روناکی عیراقـــی خۆشەویستمان لەســـەر دەستی ئەواندا وەك ئێستایان پرشنگ‌داربێت .

لیژنەی پێشرەوانی سلێمانی ناردویێتی

هاوکاری

دەزگای
رۆشنبیری‌و بلاوکردنەوەی
کـوردی

شەقامی الخلفاء
مەیدانی الخلانی

تەلەفون
٨٨٧٥٧٩٥
٥ خەت

شیعر بۆمندالان

بۆ سەرکردە ..

(صدام) نیشانەی بـــەرزی ژیانە
مایە ی سەربەرزی گشت نیشمانە

میللەتی عیراق بـە ئەو سەربەرزە
عیراق لەسایەی هەمووی هەر تەرزە

ئالامـان هەردەم لەبەرزی دایـە
ڕێگـا چەندە دوورە سەختی تیدایە

بـەلام سەرکەوتن مافـی ئێمەیە
لەپێناوی هـەق سەرمان لەرێ‌یە

(صدام حسین)بو ڕووناکی ڕێگـا
کاروانی ئێمـە هـەر ئەبـێ بگـا

دایـك‌و منـدالـی‌و پیرولاوانی
خـۆیـان دەکـەنە کۆچـی قوربانی

بـۆ ئـەوەی ڕێگا ڕۆشن پێتەوە
بەهـاری شادمان قەد نەبڕێتەوە

هیواطـە

گۆڤاری

نووسەری کورد

ژمارەی ١ی خولی سیهەمی گۆڤاری یەکێتـی گشتی ئەدیب‌و نووسەرانی عیـراق ـ نووسینگەی رۆشنبیریی کوردی گەیشتە دەست خوێنەواران . لەم ژمارەیەدا ٣٢ ئەدیب‌و نووسەر بەشداریان لـە پێشکەش کردنی بەرهەمـــی ئەدەبی‌و رۆشنبیری‌دا کردوە کـــە بابەتەکانی لێکۆلینەوەو زمان‌و شیعرو چیرۆکیان گرتۆتە خۆ سەرەرای تۆماری تـەواوی کونگرەی دامەزراندنی یەکێتی گشتی ئەدیـــب‌و نووسەرانی عیراق ، لقی ناوچەی کوردستان .

Institut Kurde de Paris